

Sara Andersson

«Jag hade många roller när jag var liten»

En retrospektiv studie om barns opplevelser
av å vokse opp med misbrukarforeldre

Masteroppgave i sosiologi

Trondheim, våren 2014

Förord

Under mina år som student har det sista året när jag har skrivit min masteroppgave varit det mest lärorika och intressanta året. Det har varit en spennende og kunnskapsgivande process att få möjligheten att fördjupa sig i ämnet som handlar om barns opplevelser av att växa opp med missbrukarföräldrar. Jag är otroligt tacksam för att jag har fått chansen att möta dessa människor som har velat dela sina berättelser med mig. Detta har medført att jag har fått fram ett gediget datamaterial og fått en stor motivation till att lära mig mer om barn som opplever omsorgssvikt i sin barndom. Under det sista året har arbeidet med min oppgave funnits med mig varje dag, så det känns lite speciellt att lämna den i från mig.

Jag vill starta med att tacka de personer som ställde opp og delade sina berättelser med mig. Utan deras vilja att berätta og dela med sig av sine erfaringer från barndomen hade denna oppgaven inte varit mulig att gjennomføre. Jag vill også rikta ett tack till Kompasset og Bar i Trondheim for deres hjelp med att finna informanter. De har hjulpt mig före og efter intervjuerna, något som har varit till stor hjelp i min process med att samla in data.

Jag vill også rikta ett tack till min vögledare Gry Mette Dalseng Haugen for ditt enkle og strukturerte sätt att samarbeide på. Du har varit veldigt motiverende og inspirerende att jobba tillsammans med. Du har også varit lett att nå under hela processen, vilket har underlettat så att arbeidet har gått snabbt framåt. Du har delat med dig av dine erfaringer når det gäller att skriva masteroppgaver og dette har gjort att jeg hela tiden vetat vad næste steg har varit. Jeg är tacksam over att du ville vara min vögledare og visat ett så stort interesse for det emne jeg ville skriva om.

Tack till vänner og familj som lyssnat når jeg har varit ivrig og velat dela med mig av allt jeg lært. Ett stort tack vill jeg også rikta till min mamma, Marianne Ahlroth, som har korrekturlæst hela min oppgave og gett mig konstruktiv kritik på mitt sätt att skriva. Du har varit en viktig støttepelare gjennom hela året.

Trondheim, maj 2014

Sara Andersson

Du vet väl om att du är värdefull att du är viktig här och nu. Att du är älskad för din egen skull, för ingen annan är är som du – Till en av mina vänner.

Sammandrag	4
Kapitel 1 Inledning	6
1.1 Det är frågan om våra barn.....	6
1.2 Alkohol.....	7
1.2.2 Missbrukaren och de anhöriga.....	7
1.2.3 Barn till missbrukare.....	10
1.3 Vad säger den tidigare forskningen.....	10
1.3.1 Vi ser det inte förrän vi har kunskap om det.....	11
1.3.2 Hjärnforskning.....	12
1.4 Problemställning.....	13
1.5 Struktur på oppgaven.....	14
Kapitel 2 Teori och tidigare forskning	16
2.1 Rollbegreppet inom sociologin.....	17
2.1.1 Erving Goffmans klassiska sociologi.....	18
2.1.2 Rollen.....	19
2.1.3 Framträda i team.....	21
2.1.4 Främre och bakre regioner.....	23
2.2 Hjärnforskning på barn.....	25
2.2.1 Hjärnans utveckling.....	25
2.3 Anknytningsteorier.....	27
2.3.2 Anknytning som en vetenskap.....	28
2.3.3 Anknytningskategorier.....	28
2.3.4 Undvikande/hämmad (A).....	29
2.3.5 Trygg/Balanserad (B).....	29
2.3.6 Ambivalent/manövrerande (C).....	30
2.3.7 Barns beteende ljuger inte.....	30
2.3.8 Anknytning genom generationer.....	31
2.4 Familjehemligheter.....	31
2.4.1 Ombytta roller.....	33
2.5 Traumatiska händelser under uppväxten.....	34
2.5.1 Barns påverkan.....	34
2.5.2 Radarn är alltid igång.....	36
2.5.3 En vardag med våld.....	36

Kapitel 3 Metodiska val och forskningsprocessen.....	38
3.1 Inledning.....	38
3.1.1 Kvalitativ metod.....	38
3.1.2 Urval.....	39
3.2 Intervjuguide	40
3.2.1 Min roll som forskare	41
3.3 Etiska värderingar	42
3.4 Användning av ljudupptagning.....	43
3.5 Min dagbok	44
3.6 Intervjutillfällena	44
3.7 Retrospektiva intervjuer – Kan man lita på det som blir sagt.....	47
3.8 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	49
Kapitel 4 Barnen med de många rollerna.....	51
4.1 När rollerna byts om	51
4.1.1 Jag ansträngde mig för att trösta henne	53
4.2 Trygghet i otryggheten.....	55
4.3 När masken faller.....	57
4.3.1 Flink pike syndromet.....	58
4.4 Svårigheter med att själv praktisera föräldraskapet.....	61
4.5 Att stänga ute barndomen.....	63
4.6 Uppsummering	64
Kapitel 5 Familjehemligheter	67
5.1 Pappa provade alltid att hålla fortet hemma	67
5.2 Fasaden var väldigt viktig	69
5.3 Drömmen om att ha en snäll och nykter moder.....	72
5.3.1 Det var på grund av mig hon ville ta livet sitt	74
5.4 Uppsummering	75
Kapitel 6 Regioner	77
6.1 Känslan av att öppna dörren.....	77
6.2 Det handlar mest om att överleva i alla typer av otryggheter	81
6.3 Mitt fel att hon var dålig.....	83
6.4 Beskyddande alarmet	84

6.5 Uppsummering	86
7. Avslutning	89
7.1 Att ständigt uppträda på scenen	89
7.2 Vad gjorde polisen?.....	92
Litteraturlista	93
Intervjuguide/Tema lista	97
Bakgrund.....	97
Vardagen	97
Relationer	98
Idag.....	98
Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.....	99

Sammandrag

Denna masteroppgave är en retrospektiv studie om barns egna opplevelser av att växa opp med missbrukarföräldrar. Det centrala i denna studie har varit att generera kunskap och förståelse utifrån informanternas egna berättelser om hur de opplevde vardagen i sin barndom. Tyngdpunkten har från starten varit att förmedla hur informanterna som barn opplevde att leva och växa opp i en vardag med föräldrar som var missbrukare.

Studien har en kvalitativ tillnärmning. Jag har använt mig av sju djupgående intervjuer. Dessa genomfördes som långa samtaler mellom mig og informanterna. Intervjuerna skedde på høsten 2013. Datamaterialet jag samlet ihop blev et omfattende og interessant materiale med mycket användbar data som har gjort denna studie möjlig att genomföra. I teorikapitalet valde jeg att presentere Erving Goffmans (1922-1982) dramaturgiske teori som er gjennomgående i alle mine tre analyskapitel. I kapitlet redogør jeg även for den nyare forskning som jeg har valt att anvænda mig av.

De centrala frågeställningarna har handlet om vilka roller ett barn tar gentemot missbrukaren og familien. Hur barnen i mitt materiale hanterte belastningarna som fulgte med missbruket og hur opplevelserne kring miljøen i hemmet var under barndomen.

Slutsatserne av datamaterialet er att de allra fleste av mine informanter har i en tidlig alder tagit rollen som omsorgsperson for egen forællder. Några av informanterna har også tagit et stort ansvar for familien. Barnen lærte sig tidlig vilka roller som var passende att spela beroende på missbrukarens tilstand. Informanterna og barn til missbrukare lærte sig att beherske många ulike roller inom familien men även utanfor (Killén, 2009). Belastningarna som kom utav missbruket var sjålvklart många. En av de største utifrån mitt datamateriale var att barnen i tidlig alder lærte sig att missbruket var en familjehemlighet som ingen utanfor familien skulle ta del av. Barnen lærte sig hur de skulle hålla alle opplevelserne hemlige og spelte många roller i livet for att lykkes med dette. Dette medverkade også til att barnen aldrig hadde någon de kunde dela sin sorg og rædsla med. De lærte sig att inte vise kænslor for varken andra familjemedlemmer eller for utomstående. Enligt datamaterialet blev även missbruket til en hemlighet inåt i familien. Det var inget man pratete med andra familjemedlemmer om. Miljøen i hemmet var otrygg men samtidigt skapte den en typ av trygghet enligt mitt materiale. Det fanns en trygghet i otryggheten som var viktig i en annars

otrygg vardag. Informanterna beskrev att de upplevde få platser i hemmet där de kunde vara trygga och slappna av eftersom stora delar av livet handlade om missbrukaren och dennes tillstånd. Ville de slappna av eller ge utlopp för egna känslor beskrev informanterna att detta fick de göra i sin ensamhet. De kunde även använda sig av dissociation (Dyregrov, 2010) för att fly från verkligheten ett tag. Här kunde de slappna av och ibland även skapa en känsla av lycka. Det är tack vare mina informanters vilja till att dela sina historier med mig som jag idag sitter med en färdig masteroppgave och otroligt mycket mera kunskap om barn som växer upp i missbrukarfamiljer.

Nyckelord från texten: Barn, missbrukarföräldrar, roller, omsorgsroll, flink pike syndrom, familjehemligheter, otrygghet, miljöer, regioner, otrygg anknytning, anknytningsbeteende.

Kapitel 1 Inledning

1.1 Det är frågan om våra barn

“Man kan inte med ett individuellkapitalistiskt betraktelsesätt hålla på och tala om mina barn och dina, utan det är fråga om våra barn - det gäller vartenda tjatting. Därför ska barnen sättas i förgrunden” - Olof Palme, (1927-1986)

De flesta barn i Norge har det bra, men alltför många växer upp i en familjemiljö som är präglad av otrygghet genom missbruk, hot och psykiska sjukdomar. Syftet med min oppgave är att se närmare på dessa barn som utsätts för och belastas av konsekvenserna av sina föräldrars missbruk. Det finns mycket kunskap gällande vad droger gör med en människa men mindre om hur deras anhöriga belastas och då speciellt barn till missbrukare. I samhället idag upplever vi fortfarande att missbruket och dess konsekvenser är ett tabubelagt och skamligt tema. Framtiden ligger i barnen och därför är det viktigt att samhället och dess aktörer tillägnar sig mer kunskap om barn som är utsatta för omsorgssvikt. Barn som lever med olika typer av omsorgssvikt finns mitt ibland oss och har ett enormt behov av att bli sedda och få hjälp. Ett barn som burit på en familjehemlighet genom uppväxten har utsatts för stora psykiska påfrestningar under många år. Dessa barn lever ofta i en kaosartad vardag där det handlar om att överleva och samtidigt ta hand om familjen och missbrukaren.

Barn som växer upp tillsammans med föräldrar som är missbrukare blir experter på detta område och är viktiga samhällsaktörer. För att förstå dessa barn är det viktigt att lyssna på vad de har att berätta och ta del av deras erfarenheter för att på ett bättre sätt kunna skaffa den kunskap som behövs för att hjälpa dem. Dorothy Smith (2005) menade att om man ”står i vardagslivet” istället för att se ner på det kan man lättare se och förstå de strukturer och funktioner som finns där. För att jag skall få en djupare förståelse och ta del av barns erfarenheter från barndomen valde jag djupgåendeintervjuer i ett retrospektiv. Informanterna ser tillbaka på sin barndom och återberättar minnen och händelser som utspelat sig. Med hjälp av sociologiska teorier och tidigare forskning som gjorts på detta område vill jag försöka att förstå barns upplevelser av att växa upp med föräldrar som är missbrukare. Mötet och samspelet mellan människor, som i mitt fall är barn och deras föräldrar är det intressanta i min studie. Samtidigt som samhället ur ett makroperspektiv spelar en viktig roll i dessa barn och

familjers liv. Det är det dagliga livet, vardagen och samspelet som barnen återberättar om och som är av intresse för mig och min studie.

1.2 Alkohol

¹Alkohol är den drog i Norge som förorsakar mest skador. Norges alkoholpolitik har som mål att begränsa alkoholrelaterade problem, sjukdomar och skador genom att begränsa totalkonsumeringen av alkoholen. Det har i många år varit en återhållsam alkoholpolitik i Norge (regjeringen.no). Ändå visar det sig att det i Norge idag är ca 130 000 familjer som lever med psykisk sjukdom och drogproblem. Det är över 200 000 barn som har föräldrar som använder droger som t.ex. alkohol på ett sådant sätt att barn reagerar på användningen. Det är ett fåtal av dessa föräldrar, ca 15 000 som får den hjälp och behandling som finns tillgänglig (regjeringen.no). Det är alltså en liten del av de barn, unga och deras föräldrar som får den hjälpen de behöver. Att växa upp i en familj med missbruk är ofta en svår situation för barn och unga och kan innebära en stor risk för att utveckla egna problem senare i livet. På regeringens hemsida kan man läsa att många rapporter visar på att hälsotjänstens tillbud till familjer och barn idag varierar mycket och kan vara tillfälliga beroende på var du bor (regjeringen.no).

1.2.2 Missbrukaren och de anhöriga

I Aftenposten den 30 oktober 2013 skriver Gøril W. Smiseth som är psykologspecialist och projektledare på Kompasset i Oslo om hur barn som är utsatta för omsorgssvikt i barndomen har blivit ett politiskt viktigt tema. Smiseth beskriver att ett av huvudprojekten i den nya regeringsplattformen handlar om att hjälpa de barn som faller utanför arbetslivet. Erna Solberg (H) har lagt speciellt stor vikt kring de som växer upp med missbrukande föräldrar (Aftenposten.no). Under de senaste åren kan man se hur detta blivit ett viktigt politiskt tema. Vi måste prata med barn och vuxna som har upplevt att växa upp i en dysfunktionell familj med missbruk. Dessa människor har det ofta svårt och det kan i sin tur ge utslag på ett negativt beteende. Istället för att se det destruktiva beteendet som ett problem måste vi istället

---

¹ År 2009 så konsumerade i genomsnitt varje person i Norge 6.70 L ren alkohol. Samtidigt ser vi att Finland och Danmark ligger i toppen av de nordiska länderna på konsumering/person. Finland ligger på 10 L/person och Danmark på 9.90 L/person. Sveriges konsumering/person

fråga personen hur de har det. Människor som har upplevt en trasig barndom är experter på sitt område, något som gör att jag vill i min oppgave få ta del av deras upplevelser och erfarenheter genom samtal med dem. På detta sätt tror jag att jag kan generera det bästa datamaterialet till min oppgave. Det finns många vuxna och barn som lever i en otrygg vardag där alkoholen ställer till besvär. Statistiken visar att det finns minst 400 000 anhöriga till alkoholister i Norge. Trots att det är många så hör man ofta att dessa människor upplevde känslan av att var ensamma (Myrmel, 2012). En alkoholist kan inte välja att avstå från alkoholen, i samma grad som en sjuk människa inte kan välja att bli frisk. Alkoholism är en sjukdom som påverkar människan på många olika sätt. Alkoholism påverkar missbrukaren fysiskt, psykiskt och känslomässigt. Man kan säga att en missbrukare utvecklar en typ av ”missbruks-personlighet” som gör att han förändrar sig och gör allt i sin makt för att få det precis som han vill. Beroendet påverkar allt i vardagen. Missbrukaren kan använda sig av manipulation, lögner, hot och våld för att han skall få det som han vill (Myrmel, 2012). I mina intervjuer framgår det att de flesta har upplevt en vardag där föräldrarnas beroende till alkoholen har styrt deras vardag i barndomen.

En alkoholist har bara ett mål med sin tillvaro och det är att få dricka. Detta prioriteras oftast före allt annat, som i sin tur kan visa sig vara skadligt för omgivningen. Det är inget som säger att en alkoholist inte tycker om sina närmaste, även om det kan verka så när alltid flaskan går först, men missbrukaren lider av en sjukdom och behöver hjälp för att bli frisk. Det finns sidor med denna sjukdom som kan vara mycket värre än andra sjukdomar. En annan sjuk patient manipulerar och ljuger oftast inte för sin omgivning och lägger inte skulden för sjukdomen på sina anhöriga, vilket ofta missbrukare gör (Myrmel, 2012). Andra sidor av sjukdomen är att det är få alkoholister som erkänner att de är sjuka och behöver hjälp. Alkoholen flödar i alla sociala sammanhang och det är en lättåtkomlig vara i vårt samhälle. Man kan ofta se att missbruket och missbrukaren får sina egna barn till att tvivla på sig själva. Det som egentligen är onormalt blir en normalitet hos dessa barn eftersom de inget har att jämföra sig med.

Ett av kännetecknen vid missbruk är att missbrukaren ofta blir väldigt egoistisk och tänker på sig själv. Behovet av att missbruka alkohol styr ofta hela livet. Behovet handlar t.ex. om när missbrukaren har möjlighet till att handla in alkohol, dricka ostörd och hur missbrukaren skall dölja sitt missbruk för omvärlden. De 24 timmar som finns på ett dygn handlar bara om missbrukarens egna behov (Myrmel, 2012).

Många missbrukare är experter på att manipulera sin omgivning. De försöker att spela olika roller för att kunna komma i situationer som gör att de kan manipulera t.ex. sitt barn (Myrmel, 2012). De allra flesta som växer upp med en missbrukare är rädda för att de på något sätt skall förvärra situationen och försöker att anpassa sig på alla möjliga sätt. Man kan se hur familjemedlemmar aldrig ger upp viljan att hjälpa missbrukaren. Ofta ställer dessa upp med allt de har i många år för att försöka hjälpa på bästa sätt. Det framkom speciellt i en av mina intervjuer att även när informanten blivit vuxen och skaffat sig egen familj är denne fortfarande otroligt upptagen av att göra sin missbrukande moder till lags. Efter alla år med omsorgssvikt och de följderna som har blivit ställer informanten upp och hjälper den fortsatt missbrukande modern med både pengar och husrum.

Ett vanligt beteende hos en missbrukare är att tycka synd om sig själv och söka tröst hos anhöriga och kan ibland hota eller lägga hela skulden för sitt missbruk på t.ex. sina barn. Missbrukaren gör detta som ett försök att spela på andras känslor. Detta är tyvärr en del av denna sjukdom. Manipulativa människor använder ofta olika tekniker för att skaffa sig övertag över de anhöriga. De förnekar egna fel och försöker spela oförstående och lyssnar inte på vad andra människor säger till dem. Missbrukare kan också minimalisera de handlingar som har varit skadliga för anhöriga och försöker förklara för dem hur sårade de blir när andra misstolkar och överdriver allt. Missbrukarna är också specialister på att vända på hela diskussionen och komma in på något annat tema som egentligen inte är relevant. Tyvärr är också missbrukare experter på att ljuga och berätta om händelser som inte är sanna och som kan få anhöriga att känna sig lurade och svikna på olika sätt (Myrmel, 2012).

Under 2011 gav Kari Moxnes och Kristine Warhus Smeby ut ett häfte som innehöll fakta om alkoholism och om AA (Anonyma Alkoholister). Häftet heter ”*Fakta om Anonyme Alkoholiker*”. Det står följande faktaupplysningar i detta häfte. Av alla medlemmar i AA är 29 % kvinnor och 71 % män. Nästan en tredjedel av dessa kvinnor och män har misshandlat eller blivit våldsamma när de har varit berusade. Mer än hälften av alla medlemmar har skadat sig själva när de har varit berusade. Man kan också läsa att fyra av fem medlemmar led av depression under den tiden de missbrukade. Det framkommer också att fyra av fem medlemmar har ett eller flera barn. Av dessa berättar en tredjedel att de inte klarade av att följa barnens skolgång (Myrmel, 2012).

1.2.3 Barn till missbrukare

Det finns många olika typer av problem som vi forskare möter när vi skall se på hur utbrett omsorgssvikt är i vårt samhälle idag. Missbruk i familjen blir ofta en välbevarad familjehemlighet. Föräldrarna som är missbrukare erkänner sällan varken för sig själva, sina barn eller för sin omgivning att de utsätter sin familj för omsorgssvikt (Killén, 2009). Barnen i sin tur uppträder ofta väldigt solidariskt gentemot sin familj och sina föräldrar. De blir experter på att dölja vad som sker inom husets fyra väggar även om de ofta lever i en otrygg miljö med många oförutsägbara händelser och svek. Barnen är också ofta lojala mot missbrukaren och ger omsorg och hjälper till när det behövs. Även om barnen upplever omsorgssvikt så ser de sällan att det är föräldrarnas fel (Killén, 2009).

Det är alltså ofta svårt att upptäcka dessa barn och hjälpa dem, samtidigt som skolor och andra samhällsinstitutioner runt omkring ett utsatt barn ibland väljer att blunda för problemet. Man kan tyvärr allt oftare se att det sker en offentlig omsorgssvikt för barn i samhället.

I Norge har vi väl utvecklade välfärdsfunktioner och utbildningssystem för våra barn och unga. Ändå kan man dagligen läsa rapporter om hur barn som utsätts för omsorgssvikt blir osynliga för systemet och de människor som skall finnas till för dem (Gjertsen, 2013). Som vi alla vet så behöver barnet en trygg anknytning till vuxna människor. De behöver en trygg miljö att växa upp i för att kunna utveckla sin identitet och den sociala och kulturella kompetens som är viktig att bära med sig ut i livet.

1.3 Vad säger den tidigare forskningen.

Barn som har blivit utsatta för omsorgssvikt av sina föräldrar har alltid varit en del av vårt samhälle. Under de senaste 10 åren har forskningen inom detta område ökat. Speciellt under de sista åren har de anhörigas upplevelser av att växa upp med missbrukare, då speciellt barn, framstått som ett viktigt forskningsområde. Kanske har vi fortfarande en lång väg att gå för att på bästa sätt kunna hjälpa utsatta barn i dagens samhälle men när man ser att temat även är av intresse på den politiska dagordningen så förstår man att samhället och forskningen är på rätt väg.

1.3.1 Vi ser det inte förrän vi har kunskap om det.

² Under augusti 2013 arrangerade departementen en konferens som handlade om tidiga insatser för barn i åldern 0-6 år och då speciellt för barn som har varit utsatta för våld och sexuella övergrepp. En av föredragshållaren på konferensen var Kari Killén, socionom, Dr. Phil och forskare vid NOVA. Killén är en framstående forskare i Norge inom temat barn och familjer som lever med omsorgssvikt. För inte så många år sedan kom det in ett förslag till stortinget om att de skulle ta bort Killéns böcker från pensum till barnevernet. 2013 fick Kari Killén ta emot kungens förtjänstmedalj för hennes mångåriga arbete med barn och familjer. Med denna utmärkelse kan man se hur temat barn och familjer under de sista åren har blivit ett aktuellt tema i det norska samhället och även fått högre prioritet inom politiken.

Killén bidrar med ett viktigt inlägg till debatten genom att berätta om känslomässig misshandling och psykiska övergrepp och hur svårt det kan vara för människor runtomkring att upptäcka barn som utsatts för detta. Känslomässig misshandling innebär att barnet inte får sina känslomässiga, kognitiva och sociala behov tillfredsställda. Man kan se att detta är ett hot för barnets utveckling. Psykiska övergrepp mot barn handlar om en återkommande handling som kan utföras av barnets föräldrar. Föräldrars beteende och livssituation skapar en omsorgssituation där barnet ofta lever med ständiga bekymmer för det som är oförutsägbart (Killén, 2013).

Nyare forskning som handlar om barns hjärna visar att om hjärnan skall utvecklas på rätt sätt måste barnet uppleva att omsorgspersonen är känslomässigt engagerad i barnet. Forskningen har också visat att det kan vara speciellt skadligt för hjärnan att uppleva trauman under de tre första levnadsåren (Killén, 2013).

Killén förklarar hur barn anpassar sin omsorgssvikt på olika sätt. En del barn kan bli väldigt utåtagerande och aggressiva och andra barn blir istället väldigt anpassningsbara. Det är ofta svårt för utomstående att förstå att ett barn som är anpassningsbart är utsatt för omsorgssvikt. Det finns även de barn som är otroligt lydiga eller de som tar en stor omsorgsroll för sina föräldrar. Barn som blir utsatta för omsorgssvikt i tidig ålder kan under sitt vuxna liv lida av bl.a. depressioner, posttraumatisk stress (PTSD), ångest, ätstörningar och drogproblem

---

² Den 21/8 2013 arrangerade Barn, Likaställning och Inkluderingsdepartementet, Hälsa och Omsorgsdepartementet, Justitie och Beredskapsdepartementet tillsammans med Kunskapsdepartementet en konferens i Oslo. Konferensen hette *Du ser det ikke før du tror det*.

(Killén, 2013).

De senare åren har forskare kommit fram till att anknytnings teorier och samspelsforskning är viktiga att förstå när man ser på barn som utsatts för omsorgssvikt. Alla barn har en anknytningsstrategi och denna används när barnet känner sig rädd. Trygg anknytning kan barnet säkra genom närhet till omsorgspersoner. När omsorgspersonen ständigt är källan till varför barnet känner sig otrygg är det stor risk för att barnet inte utvecklas som det ska (Killén, 2013). De erfarenheter barnet gör tillsammans med sina omsorgspersoner, som oftast är föräldrarna påverkar barnets bild av sig själv och sina föräldrar. Det påverkar också hur barnet ser på andra människor och vad för förväntningar barnet har på dessa. Erfarenheterna kan också påverka barnet när de får egna barn och hur man då skall vara som förälder (Killén, 2013). Killén ger ett viktigt budskap på konferensen som handlar om att människor som jobbar nära utsatta barn och föräldrar, måste tillägna sig mer kunskap om vad anknytning och anknytningsstrategier betyder för barns utveckling och fortsatta liv för att kunna hjälpa dem på bästa sätt (Killén, 2013).

1.3.2 Hjärnforskning.

Magne Raundalen har speciellt forskat på barn som upplever kriser. Han ser på vad traumatiska upplevelser har för konsekvenser för ett barns utveckling. Raundalen har forskat kring vad som sker i hjärnan när barnets utsätts för omsorgssvikt. Forskningen visar de centrala hjärnstrukturernas betydelse för ett barns utveckling (regjeringen.no). Raundalens hjärnforskning vill jag i mer detalj gå igenom i kapitel 2.

1.3.4 It has to do with love you know

För att jag skall kunna formulera en intressant, nyskapande och genomförbar studie om barn till missbrukarföräldrar anser jag att det är viktigt att försöka att finna relevant litteratur till min uppgave. Jag antar att både Killéns och Raundalens erfarenheter, kunskaper och forskning vill bidra till detta. Killén väljer att avsluta sin del i konferensen med några viktiga ord till dem som jobbar eller möter barn i livet som är utsatta för omsorgssvikt. - *"Vi måste använda det bästa i oss själva när vi jobbar med andra"* - Killén. Man måste våga se säger Killén och våga engagera sig, det är då man kan hjälpa någon annan. Då gör vi det utifrån

engagemang och kärlek, inte utifrån moralism (regjeringen.no).

1.4 Problemställning

Barn som är utsatta för omsorgssvikt beskriver Killén (2009) som små genier. Forskning visar att en del barn redan vid 4 års ålder tar på sig omsorgsrollen i hemmet när de märker att föräldrarna inte är kapabla till det. De kan också ta på sig rollen som samtalspartner och försöker att dra föräldern eller föräldrarna som är missbrukare ur depressioner och ger dem kärlek och tröst. Inom barnpsykiatri har man länge använt ordet role reversal när barnet och föräldern ”byter” roller (Killén, 2009). När en individ spelar en roll förutsätter han att de som observerar honom skall ta det intryck han framskapar på allvar (Goffman, 2009). Vi människor spelar roller inför varandra och den agerande har alltid ett mål med de roller som används under framträdandet. Vi spelar alla teater och som skådespelare på en scen vill vi göra intryck på vår publik (Goffman, 2009). I min studie är jag intresserad av vilka roller mina informanter spelade under sin uppväxt. Det gäller roller både inom familjen och i andra miljöer som barnet varit en del av. Det kan skapa en djupare förståelse av mina informanternas vardagsupplevelser av att växa upp i en familj där det fanns missbruk. I kapitel 4 vill jag därför utforska problemställningen:

1. Vilka roller tog mina informanter i sin uppväxt?

En vardag som domineras utav en hög konfliktnivå, våld, oförutsägbarhet och vuxna som inte tar ansvar är ofta en normalitet för de barn som växer upp med missbruk i familjen. Enligt Bengtsson och Gavelin (1994) är ofta situationen i missbrukarfamiljer sådan att det är nödvändigt för barn att ljuga för släkt, vänner och lärare om det som sker hemma. Familjehemligheten orsakar ofta problem i skolan eftersom det innebär en stor belastning för barnet. Många barn trycker undan känslor av hänsyn till missbrukaren och den övriga familjen. Barnen bildar ofta tidigt ett mönster som går ut på att strunta i sina egna känslor. Barn som lever med föräldrar som är missbrukare måste alltid vara observanta på vad som sker runt dem för att alltid vara förberedda. Många av dessa barn har sällan någon extra energi över till att investera i sociala relationer utanför familjen (Killén, 2009). Jag är därför intresserad av att ta reda på hur mina informanter hanterade belastningen under sin uppväxt till följd av missbruket i familjen. I kapitel 5 vill jag därför utforska problemställningen:

2. Hur hanterar barnen i mitt material belastningen som tillhörde missbruket?

Enligt Gullestad (1989) står ordet hem för det trygga, mysiga och ibland lite tråkiga. Hemmet är i Norge nära knutet till individen och familjen. Det som sker i hemmet blir till en livshistoria för dem som bor där. Typiskt för norska hem är att det ofta är välordnat rent materiellt. Hemmet skall symbolisera värme och trygghet. Det är en nyckelsymbol i den norska kulturen. Det är här det förmedlas samhandling och identitet, integration i livet, livsstil, trygghet, närhet, självständighet och bemästrande. I hemmet är även dörren en viktig symbol mellan det som är privat och offentligt. I ljust av Goffmans (2009) teori har dörren varit en viktig symbol när det gäller regioner. Frontstage kan illustreras med det som sker utanför dörren och backstage innanför den stängda dörren. Det är innanför dörren det privata sker (Gullestad, 1989). Gullestads (1989) beskrivning av ett norskt hem gäller självklart inte i alla hem i Norge. Det finns familjer som varje dag sliter med missbruk och belastningar. Oftast är det barnen i dessa familjer som drabbas hårdast. I min studie är jag därför intresserad av informanternas egna erfarenheter och upplevelser när det gäller miljön i hemmet. Vad betydde hemmet för dem och hur upplevde de att växa upp i en miljö med missbruk. I kapitel 6 vill jag därför utforska problemställningen:

3. Hur var upplevelserna kring miljön i hemmet under barndomen?

1.5 Struktur på oppgaven

I det följande kapitlet vill jag redogöra för mitt val av teori, där Goffman (2009) med sin dramaturgiska teori blir en röd tråd genom hela min analys. Vidare i kapitel 2 ser jag på nyare forskning som har gjorts på hjärnan hos barn som är utsatta för omsorgssvikt. Jag ser också på anknytningsteorier som sker i samspel mellan omsorgsgivaren och barnet. Avslutningsvis ser jag på hur barn upplever traumatiska händelser i uppväxten och dess konsekvenser. I kapitel 3 redogör jag för val av metod och själva forskningsprocessen. Jag beskriver min roll som forskare, går igenom intervjusituationerna och vad retrospektiva intervjuer kan ha för betydelse för min oppgave. Kapitel 4, 5 och 6 är mina analyskapitel. Här lyfter fram mitt datamaterial och väger det mot min teori och den forskningen jag har valt att använda mig av. Det är i dessa kapitel jag försöker att finna svar på mina problemställningar. I kapitel 7 sammanfattar jag mina resultat.

Kapitel 2 Teori och tidigare forskning

Sogner (2007) skriver om hur människobarnet är avhängig hjälp från vuxna. Inte bara när de är spädbarn utan denna hjälp sträcker sig över många år. För att ett barn skall överleva barndomen och utvecklas väl till en vuxen individ måste barnets behov av mat, kläder, boende och sömn tillfredsställas. Social samhandling är viktig för att utveckla språk och andra sociala sidor. De allra flesta barn i Norge växer upp i familjer som ger dem kärlek, mat, omsorg och trygghet. Min studie handlar om de barn som inte alltid har upplevt att dessa behov har blivit uppfyllda i sin barndom. Personerna som jag intervjuar i min oppgave ser tillbaka på sin barndom och berättar sina historier om hur det var att växa upp med en eller båda föräldrarna som var missbrukare. Berger & Luckmann (2006) beskriver att människor tolkar vardagslivet som en verklighet och som är subjektivt meningsfull för dem i sin värld. Som sociolog vill jag i denna masteroppgave använda mina informanternas verklighet som ett objekt för mina analyser.

För att belysa vardagslivet hos barn som växer upp med föräldrar som är missbrukare vill jag försöka tillägna mig kunskap om mina informanternas upplevelser från barndomen. Jag vill försöka förstå samspelet mellan missbrukaren och barnet. Övriga medlemmarna i familjen är även de viktiga i det vardagliga samspelet för barnet. Ett av mina mål är att förstå vilka roller barnet tar gentemot missbrukaren men också gentemot utomstående människor. Det är också viktigt för mig att förstå varför de tar de rollerna de gör. Ett barns vardagsliv består av många miljöer under uppväxten. Jag vill försöka förstå vilka miljöer och regioner (Goffman, 2009) informanterna var en del av när de var barn och vad dessa betydde för dem. Att växa upp i en dysfunktionell familj med en eller båda föräldrarna som missbrukare kan ge långvariga konsekvenser senare i livet (Killén, 2009) något som jag också vill försöka att studera närmare. Missbruket och dess konsekvenser blir ofta till en familjehemlighet. Jag vill försöka förstå mina informanternas erfarenheter av detta och hur de eventuellt lyckades att dölja sin tragiska vardag för omvärlden.

Detta öppnar för att jag kommer att använda mig av Erving Goffmans (1922-1982) teori som kallas för det dramaturgiska perspektivet. I vårt vardagsliv spelar vi alla teater. Där använder vi oss av roller, fasader, kulisser och rekvisita för att nå våra mål med framträdandet.

Goffman (2009) använder sig också av begreppen backstage och frontstage för att förklara olika regioner vi människor använder oss av. Som skådespelare på en scen vill vi göra intryck på vår publik. Vi presenterar oss för varandra och samtidigt försöker vi att kontrollera och styra informationen vi överför (Goffman, 2009). Goffmans teori kommer att vara genomgående i alla analyskapitel.

Jag vill också använda mig av nyare forskning som har gjorts kring barn som är utsatta för omsorgssvikt, våld och otrygg anknytning. Hjärnforskning på barn som är utsatta för omsorgssvikt i olika grader tillhör en del av den nyare forskningen som jag vill använda mig av. Berger & Luckmann (2006) skriver om hur vardagslivet tas för givet som verkligheten, något som även många av mina informanter illustrerade genom våra samtal. Deras vardag var deras verklighet och normalitet. Det är deras verklighet som skall ligga till grund för hela studien.

2.1 Rollbegreppet inom sociologin

Rollbegreppet har funnits så länge sociologin har existerat som ett avgränsat forskningsämne. Inom sociologisk forskning har man använt begreppet för att försöka beskriva, förklara eller förstå individens relation till samhället, till andra eller till sig själv. Rollteorin kan beskrivas som att den har utvecklats inom två av sociologins vetenskapliga riktningar, nämligen funktionalismen och symbolisk interaktionism. Rollteorin inom den funktionalistiska riktningen uppfattar roller som uppgifter som individer utför i ljuset av en typ av helhet, så som samhället, en institution eller en organisation. Rollteorin blev en stark del av funktionalismen och en del namnkunniga funktionalistiska sociologer gav sina bidrag till denna teori (Persson, 2012). En av dem var Talcott Parsons som har varit en dominerande sociolog i USA. Han gav den sociala rollen en central roll i sitt stora verk *The social system* som gavs ut 1951. Det andra forskningssammanhanget där vi finner rollteorin är inom den symboliska interaktionismen. Denna riktning studerar det sociala samspelet mellan människor. Det kallas symboliskt för att samspelet sker genom språkliga symboler, både kroppsliga och verbala. En av de största teoretikerna inom symbolisk interaktionism är George Herbert Mead (1863-1931). Hans bok *Mind self and society* gavs ut 1934. Mead menar att människor utvecklas i interaktion med andra människor. Den mänskliga förmågan och fantasin att spela andras roller och på det sättet se andras perspektiv och även kunna se sig själv ur ett annat perspektiv är avgörande för en människa. Skillnaden mellan

funktionalism och symbolisk interaktionism är att funktionalismen sätter samhällets behov först medan interaktionismen fokuserar på individens interaktion (Persson, 2012). Goffmans rollbegrepp kan man se är kopplade till både funktionalismen och den symboliska interaktionismen. Funktionsrollen kan i mitt fall vara farsrollen eller morsrollen i familjer. Det kan också vara den rollen missbrukaren har på arbetet. Interaktionsrollen är den roll som uppstår i mötet med andra människor. Även om det finns inslag av funktionalismen i Goffmans sociologi är rollfenomenet mer för de individuella och interaktionistiska perspektiven (Persson, 2012).

2.1.1 Erving Goffmans klassiska sociologi

Genom hela vårt liv umgås vi och socialiserar med olika människor i en rad olika situationer. Det kan vara situationer som uppstår i hemmet, i skolan, på jobbet eller på träningscentret. Alla dessa olika situationer som uppstår när vi möter människor måste definieras för att vi skall veta hur vi skall handla. Man prövar att inhämta upplysningar eller använda sig av de upplysningar man redan har när man möter en individ. Upplysningarna kan handla om ekonomisk status, ålder, trovärdighet, uppfattning som individen har om sig själv eller uppfattning individen har om andra människor. Alla dessa uppgifter medverkar till att definiera en situation och göra det möjligt för andra att veta vad personen i fråga kommer att förvänta sig av mötet och vad de kan förvänta sig av honom (Goffman, 2009:11).

Som individ kan man påverka andras definition av situationen. Individen kan uttrycka sig på ett sådant sätt att han får människor runt omkring sig att uppfatta och behandla honom precis som han vill och har som mål (Goffman, 2009:13). Ett exempel som Goffman tar upp i sin bok *Jaget och maskerna* (2009) är hur studiekamrater till en flicka snabbt bildar sig uppfattningen om att hon är väldigt populär på grund av alla telefonsamtal hon tar emot hela tiden. Det de inte vet om är att flickan i förväg ordnar att hon blir uppringd mycket för att hon vill framstå som populär. Som mål har alltid individen att kunna kontrollera andras beteende, framför allt hur andra behandlar och ser på honom (Goffman, 2009:13). Goffman använder sig av ett dramaturgiskt perspektiv för att redogöra hur man kan studera det sociala livet. Detta perspektiv framställs genom en teaterföreställning där ser han på hur individen presenterar sig själv och sin aktivitet inför andra människor i helt vanliga arbetssituationer. Individen prövar att styra och kontrollera uppfattningen som andra bildar sig av vad individen kan och inte kan göra när han framträder på scenen (Goffman, 2009:9).

2.1.2 Rollen

När en individ framträder med sin roll på en teaterscen förutsätter denne att rollen blir tagen på allvar av observatörerna. Dessa i sin tur förväntar sig att aktören verkligen har de egenskaper som visas upp. Men i vissa fall så spelar individen inte alltid ärliga roller. Detta kan till exempel bero på att individen skyddar någon eller inte vill visa sorg och smärta (Goffman, 2009:25). Barn som växer upp med föräldrar som är missbrukare prövar ofta att inte visa andra människor t.ex. i skolan att hon eller han är orolig för sin mor som dricker för mycket. Den smärtan som barnet bär med sig visar barnet inte ofta för andra människor eftersom det finns en rädsla för att någon skall upptäcka att modern inte mår bra. Rädslan och otryggheten i att någon skulle upptäcka vad som sker i familjen gör att barnet prövar att spela sin roll så trovärdigt som möjligt. Aktören kan behöva lura sin publik för att inte skapa oro och gör detta för publikens bästa. Även här önskar aktören att rollen skall bli tagen på allvar, på så sätt har alltid aktören ett mål med sitt framträdande (Goffman, 2009:27).

När aktören uppträder är det viktigt att framträdandet uppfattas trovärdigt. Med hjälp av fasader kan andra individer definiera situationen lättare (Goffman, 2009:28). Fasader är ett begrepp som Goffman använder för att förklara den expressiva utrustningen en aktör använder under sitt uppträdande. Fasader används av aktören både medvetet och omedvetet. Det finns två typer av fasader, inramningen och personliga fasader. Inramningen kan till exempel vara möbler, kuliss och andra typer av bakgrunder. En typisk inramning kan vara ett vardagsrum (Goffman, 2009:29). Detta rum kan till exempel vara väldigt prydligt och rent för att aktören vill att andra individer som kommer in skall uppfatta det som att aktören har ordning och reda hemma. Inramningen kan hjälpa aktören att framställa sin roll trovärdigt i förhållande till det mål aktören har med sitt framträdande.

Den andra fasaden kallar Goffman för personlig fasad. Dessa fasader är oftast mer intima fasader. Det kan vara kläder, kroppsbyggnad, hårfärg, kön, hållningar och kroppsspråk (Goffman, 2009:29). Fasader och inramningar använder aktörer för att göra sin roll trovärdig. En advokat har oftast ett fint och välmöblerat arbetsrum, dyra märkeskläder och ett stort ordförråd. Advokaten som aktör vill framstå som professionell och pålitlig framför sina klienter och anser att dessa fasader medverkar till det. När man skall se på det sociala livet och de roller individerna påtar sig så är det viktigt att inte glömma att de allra flesta döljer saker för publiken. Advokaten kanske aldrig har varit intresserad av att gå i dyrbara kostymer,

men gör det för att skapa det rätta intrycket. Hemma går han i jeans och t-shirt och i den klädseln skulle han aldrig visa sig inför sina klienter.

Det finns många olika motiv till att vilja dölja sanningen och spela en roll som gör att aktören måste förvränga fakta (Goffman, 2009:57). Att förvränga fakta och spela olika roller är många av de barn som växer upp i hem med missbruk experter på. När en person förvränger fakta sätter aktörerna sig i en position som kan medföra att någon avslöjar dem. Avslöjanden om att aktören förvränger fakta och inramningar kan leda till omedelbar förolämpning och ibland en varaktig förlust av personlig status. När publiken skall avgöra om ett framträdande är sant eller falskt så är det viktigaste att se på om aktören i fråga är berättigad att spela den rollen han framför. Om publiken kommer underfund med att någon är oärlig i sitt framträdande handlar det alltså om att aktören inte har rätt att spela rollen han har påtagit sig. Avslöjanden kan uppfattas olika beroenden på vad för roll bluffmakaren har spelat (Goffman, 2009:58). Om en aktör spelar en roll som läkare och detta inte är sant kan konsekvenserna bli hårda från publiken. De som blir avslöjade förlorar inte bara ansiktet under interaktionen utan kan mista positionen för alltid. Många anser att kan en människa ljuga i ett framträdande kan man aldrig mera lita på honom fullt ut igen. De bedragare som förvränger fakta om sitt liv genom att pröva att dölja att de till exempel är före detta straffångar eller kanske har en sjukdom som de vill dölja möts oftast med mildare sanktioner. De anses använda vita lögnen för att skona känslor för dem man ljuger för eller för att skydda andra personer snarare än att skydda sig själva (Goffman, 2009:60). När t.ex. skolan eller en närstående person till barnet upptäcker att det sker omsorgssvikt i hemmet och förstår att barnet bara har spelat och prövat att låtsas som att allt är bra blir det oftast inga starka sanktioner mot barnet, det framstår kanske mer som en chock för den som upptäcker det. Det är dock ofta ganska svårt att avslöja barn som inte vill bli avslöjade, de är otroligt skickliga att spela roller som gör att ingen bekymrar sig i onödan för dem.

2.1.3 Framträda i team

När vi tänker på personliga framträdanden är det viktigt att komma ihåg att dessa framträdanden alltid har ett mål. En tanke ligger bakom val av fasader och inramningar för att rollen skall förstås riktigt. Det finns tillfällen då den personliga fasaden inte först och främst används för att framställa sig själv på rätt sätt utan för att uppträdandet kan vara till nytta i större sammanhang. Det kan finnas flera personer som är involverade i framträdandet, det finns ett intimt samarbete mellan flera deltagare (Goffman, 2009:73). En samling individer som samarbetar i en framställning kallar Goffman för teamframträdande eller team (Goffman, 2009:75). I ett teamframställande händer det ofta att medlemmarna tvingas att framträda i en annan belysning än vanligt om det gemensamma intrycket av teamet skall bli behagat. Alla individer i ett team måste försöka att utföra sin roll korrekt i förhållande till de andra medlemmarna om uppträdandet skall uppfattas som trovärdigt. Medlemmarna måste lita på varandra och samarbeta för att bevara en given definition av situationen inför sin publik (Goffman, 2009:77). Goffman menar att det är tre egenskaper som medlemmarna av ett team skall erhålla för att teamet skall kunna agera på ett betryggande sätt, det är lojalitet, disciplin och varsamhet (Goffman, 2009:199). Samtidigt finns det en möjlighet för alla teammedlemmar att sabotera ett framträdande. Medlemmarna kan ställa till besvär för de andra aktörerna och definitionen av situationen blir inte som planlagt. Ett exempel på detta kan vara de personer som dricker sig berusade när det bjuds på alkohol. Personerna blir pratsjuka eller stökiga vid sådana tillfällen och kan utgöra ett problem och en risk för framträdandet. Som oftast kommer teamet att välja de teammedlemmar som man vanligtvis kan lita på och vet kommer att uppträda på ett speciellt sätt för att framträdandet skall bli trovärdigt. Skall ett team fungera är det viktigt att medlemmarna samarbetar, litar på varandra och håller sig till sina roller (Goffman, 2009:84). Ibland kan det uppstå scener när teammedlemmar inte längre accepterar varandras olämpliga beteende och plötsligt framträder med öppen kritik gentemot andra teammedlemmar som de egentligen skall samarbeta med. Ett sådant olägligt framförande kan vara förödande för teamet och deras framträdande. Effekten av gräl som uppstår framför en publik kan ge publiken insyn i vad som sker bakom kulisserna och en känsla av att allt inte är som det skall (Goffman, 2009:184).

När ett framträdande sker i hemmet är det svårt att dölja inramningen om denna inte stämmer överens med de roller teamet eller individen spelar utanför hemmet. Om teamet, som i detta

fall kan vara en familj inte har fått de nya möblerna som är viktiga för att framstå på rätt sätt i samhället, måste besök till hemmet vänta tills de nya möblerna har kommit. Därför kan det vara viktigt att ibland avstå från uppträdande på egen scen om hemligheter skall förbli hemligheter (Goffman, 2009:88).

Den allmänna målsättningen för varje team är att bevara den tänkta definitionen av situationen. Det är viktigt att den rätta informationen blir presenterad för publiken. Ett team måste bevara de hemligheter som skall bevaras, att göra fel i sina framträdanden kan väcka misstro bland publiken och teamet misslyckas då med sitt framträdande. Ett team kan ha många mörka hemligheter som skall bevaras för att framstå rätt för publiken (Goffman, 2009:126). Många familjer som lever med missbruk bär på en stor familjehemlighet. För att man som familj skall kunna bevara hemligheten kanske man kan anta att familjen jobbar som i ett team för att skydda familjen. Målet är att i alla lägen bevara hemligheten och uppträda så trovärdigt som möjligt i de rollerna som förväntas av en ”lycklig familj”.

Det är tre viktiga egenskaper hos varje teammedlem som upprätthåller ett fungerande team. Det första är dramaturgisk lojalitet. Det är påtagligt att om ett team skall kunna hålla fast vid den taktik de har valt måste alla teammedlemmar uppföra sig som om de har accepterat en del moraliska skyldigheter. De får inte avslöja teamets hemligheter mellan de olika framträdandena. Detta får varken ske av egoistiska skäl eller av andra principer. Föräldrarna måste ta ansvar för att barnen inte skall ta del av de vuxnas skvaller, det kan resultera i att barn för vidare information som egentligen skall hållas hemlig. Teammedlemmar får inte på något sätt utnyttja de främre regionerna för att visa sin egen show. De får heller inte utnyttja sitt framträdande genom att gå till angrepp mot det egna teamet. Det är även viktigt att varje teammedlem spelar sin roll med den största trovärdigheten (Goffman, 2009:186).

Den andra egenskapen är dramaturgisk disciplin. Det är viktigt under framträdandena att medlemmarna av teamet bevarar sin disciplin under tiden som de framför sin roll. Teammedlemmen måste vara fördjupad och uppslukad av den roll han spelar men samtidigt ha en känslomässig distans till framträdandet. Om det skulle uppkomma oförutsedda inslag är det viktigt att vara kapabel att ta itu med det (Goffman, 2009:188). En teammedlem som kan sin roll bra och inte gör gester i sitt framträdande som kan vilseleda publiken, har dramaturgisk disciplin.

Den tredje och sista egenskapen är, dramaturgisk försiktighet. Det är viktigt för teamet att medlemmarna kan se framåt och har en bra planeringsförmåga inför framträdandena. Klokhet och försiktighet är viktigt för att framträdandet skall bli trovärdigt. Att ha tänkt igenom och planerat för situationer som kan uppstå i den främre regionen blir det viktigt för att inte överrumplas när något oplanerat inträffar. Den försiktiga aktören prövar ofta att välja ut sin publik på grund av att aktören vill uppleva minsta möjliga besvär med sitt framträdande (Goffman, 2009:191). Skulle det mot förmodan uppstå att en av medlemmarna begår misstag av något slag som klart och tydligt avslöjar de verkliga förhållandena kan publiken vara taktfull och överse med misstaget och acceptera en ursäkt för framträdandet. Publiken kan hjälpa aktörerna när det sker fel och hjälpa dem ur den kniviga situationen (Goffman, 2009:201). Publiken kan visa mer hänsyn till nybörjare eller aktörer som är mer utsatta för att göra misstag genom att inte ställa till bråk och göra det besvärligt.

2.1.4 Främre och bakre regioner

Goffman använder sig av begreppen främre och bakre regioner för att förklara var uppträdandena sker och vad det betyder för individerna som spelar dessa roller. De främre regionerna är där uppträdandena sker och här används fasader för att få den rätta inramningen (Goffman, 2009:97). I de främre regionerna kan publiken hålla uppsikt över framträdandena. I de bakre regionerna, som är bakom scenen kan individer slappna av och analysera sina framträdanden. Genom att regionerna gränsar till varandra kan en agerande i den främre regionen få hjälp av sina teammedlemmar under sitt framträdande. På detta sätt kan den agerande få andrum och koppla av lite. De agerande kan vara ganska säkra på vilka som finns i den bakre regionen och släpper inte in vem som helst där. Att ha kontroll på de bakre regionerna är viktigt. Här kan de agerande lägga ifrån sig sina roller och fasader (Goffman, 2009:103).

När en utomstående oväntat kommer in i den bakre regionen kan de ertappa aktörer på bar gärning. De kan beskåda en aktivitet som egentligen skall hållas hemlig för utomstående. Detta beskriver Goffman (2009) som ett olägligt intrång. Olägliga intrång kan ge upphov till kraftig förvirring och motsättningar som personen som gör intrång inte hade förväntat sig. Detta kan ge tråkiga konsekvenser. Ett exempel på främre och bakre regioner kan vara utanför och i hemmet. Utanför hemmet, som kan vara på gården är den främre regionen och där aktören uppträder för sin publik. Innan uppträdandet tar aktören på de kläder och utstyr som

behövs för att spela den tänkta rollen. Detta sker i hemmet, i de bakre regionerna, dit bara ett fåtal har tillgång till. Aktören ger sig sedan ut i de främre regionerna för att spela rollen för t.ex. grannarna. Teammedlemmar till aktören kan vara familjemedlemmar som kommer ut och hjälper aktören att göra rollen trovärdig. När aktören sedan går in igen kan han lägga av sig rollen han spelade för grannarna.

Att ha kontroll på de bakre regionerna är viktigt. Goffman (2009) beskriver det genom ett exempel som handlar om begravningar. Det är viktigt för de anhöriga att uppleva den bortgångna som vacker och fridfull när ett sista farväl skall tas. Detta gör att begravningsentreprenören måste se till att de sörjande hålls borta från behandlingsrummet där liken tappas på vätska, sminkas och görs iordning innan det sista framträdandet skall ske (Goffman, 2009:103). Ett annat bra exempel på bakre regioner som Goffman ger är toaletten. Här kan aktören lägga av sig sin mask, låsa dörren och vara helt för sig själv. Toaletten är ett tryggt ställe för aktören att slappna av och ta det med lugnt (Goffman, 2009:109). Många av mina informanter har förklarat att de hade ställen som barn där de kunde känna sig helt avslappnade. Där vågade de visa känslor och inte spela någon roll. Detta kan enligt Goffmans teori vara de bakre regionerna. En av informanterna beskrev att när de var i stallet hos sina hästar eller när de besökte mormor och morfar kunde de slappna av och även visa känslor när det t.ex. var ledsna eller rädda.

Ett intressant tillfälle att studera är det ögonblick när de agerande lämnar en av regionerna för att bege sig in i den andra regionen. I detta ögonblick kan man bevittna ett tydligt rollbyte. Detta sker både när aktören lämnar den bakre regionen eller den främre regionen. När familjen på söndagsmorgonen går iförda slarviga kläder och har ett avslappnat agerande är också ett exempel på bakre regioner. Ingen i publiken kan se in i hemmet som gör att familjemedlemmarna inte behöver visa sina fina fasader eller rollkaraktärer. Men de bakre regionerna kan också utvidgas menar Goffman. Om t.ex. en av familjemedlemmarna går ut och hämtar posten iförda tofflor, morgonrock och hårnät, kan detta vara ett tecken på att de bakre regionerna utvidgas (Goffman, 2009:113). I alla de västerländska länderna menar Goffman (2009) att det finns ett informellt beteendespråk för områden bakom kulisserna och ett annat språk för de tillfällena då ett framträdande presenteras. I de bakre regionerna duar man varandra, samarbetar om beslut, talar öppet om sexualitet, använder svordomar, röker, är slarvigt klädd, använder sig av dialekt och slang, tuggar tuggummi, rapar, muttrar och skriker. I de främre regionerna har man det motsatta beteendet (Goffman, 2009:114).

2.2 Hjärnforskning på barn

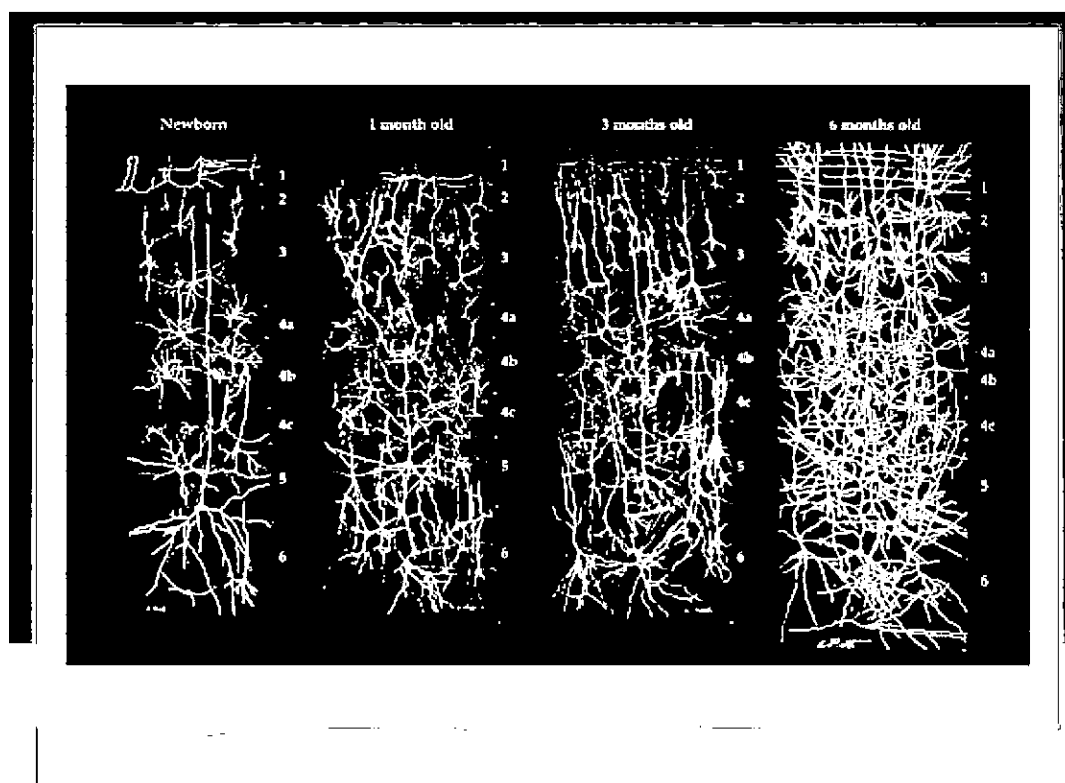
Hjärnforskning på barn som har blivit utsatta för traumatiska upplevelser i tidig ålder är en ny typ av forskning. Hjärnans utveckling påverkas av det sociala samspel som sker mellan barn och andra människor och då speciellt med anknytningspersoner som oftast är föräldrarna. Man kan genom denna nya typ av hjärnforskning se hur de yttre omgivningarna och samspel med andra människor påverkar barnets hjärna och dess utveckling.

2.2.1 Hjärnans utveckling

Magne Raundalen är psykologspecialist och jobbar på ett center i Bergen med krispsykologi. Han har jobbat mycket med teman runt barn som har upplevt kriser i tidig ålder och beskrivit vilka konsekvenser dessa kan få för barns utveckling. Han har skrivit både böcker och artiklar om detta.

Raundalens (2013) hjärnforskning visar att hjärnans utveckling kan påverkas negativt hos barn som upplever omsorgssvikt och trauman i tidig ålder. Fram till barnet är fyra år är den delen av hjärnan som spelar en viktig roll för korttidsminnet, hippocampus, inte fullt utvecklat. Detta betyder att det som barnet upplever kan denne inte återberätta. Även om inte hippocampus är fullt utvecklat är barnets medfödda stresssystem gott utvecklat, detta kallas HPA. Om detta system aktiveras många gånger under barnets tidigaste år vill traumatiska minnen och oro lagras i barnets alarmcentral som kallas amygdala. Systemet blir aktiverat när barnet utsätts för tuffa påfrestningar, detta sker redan vid födseln. Är systemet nästan ständigt aktiverat, som det kan vara hos barn som upplever omsorgssvikt, kan det bli kroniskt, vilket betyder att även när barnet inte utsätts för påfrestningar så är det ändå aktiverat. Även om inte barnet kan återberätta vad de har varit med om så finns detta ändå lagrat i barnets alarmcentral i hjärnan. De barn som har en för hög aktiveringsnivå kan få en skada på hippocampus. Skadas hippocampus så kan barnets utveckling av snabbt och effektivt minne skadas. Ett minne som människa måste ha för att klara av det dagliga livet. Våld och traumatiska upplevelser i hemmet kan alltså skada barnets framtid. Detta kan i sin tur visa sig när barnet börjar skolan. Att misslyckas i skolan kan i sin tur leda till att barnet inte får jobb i framtiden (Raundalen, 2013).

De allra minsta barnens hjärna är den mest formbara. Man vet att hjärnan utvecklas i samspel mellan gener, erfarenheter och omsorg. Barnet föds med över 100 miljarder hjärnceller. Det som är viktigt för att få en fungerande hjärna är hur hjärnceller är ihopkopplade och hur cellerna kommunicerar med varandra. När ett barn föds är 15 % av cellerna i hjärnan kopplade samman. Åren efter födseln kan barnet koppla ihop 250 000 nya förbindelser i timmen (Raundalen, 2013). Här under kan man se utveckling av celler som kopplar sig samman. Bilden illustrerar från vänster först ett nyfött barn, en månad gammal, tre månader gammal och till slut sex månader gammalt barn (Raundalen, 2013).

2.3 Anknytningsteorier

Alla mina informanter har beskrivit en barndom där en eller båda föräldrarna har varit frånvarande på grund av missbruk eller psykiska besvär. De har upplevt en barndom där de har blivit experter på att läsa av och känna av olika situationer. Många av informanterna har även försökt att ”göra sitt bästa” för att inte ställa till med mera problem för missbrukaren. Några av informanterna har erfarenheter gällande psykisk misshandel och hot från missbrukaren om att ta sitt eget liv. Jag vill använda mig av anknytningsteorier som kan visa sig att vara en intressant ingång för att förstå informanternas upplevelser av sin barndom.

2.3.1 Barnet

Människor lever i grupper tillsammans med andra människor. Det är tillsammans med andra människor vi överlever, utvecklas och dör. Vi blir födda in i en grupp med människor som vi kallar familj och släkt, det är i denna grupp vi växer upp. Alla barn som kommer till världen har ett extremt behov av hjälp och skydd. Utan någon som bryr sig, utan någon som skaffar mat och värme överlever de inte. Mor, far och samhället är viktiga komponenter för att ett barn skall få en trygg uppväxt. Ju bättre modern mår desto bättre har barnet det i sin uppväxt. Från starten av ett liv vill allt det som skapar stress och oro hos modern skapa stress och oro hos barnet. Om modern upplever våld och missbruk hemma, skapar detta en otrygghet även för barnet. Det innebär att nästan alla psykiska problem börjar i den tidiga utvecklingsfasen i förhållandet mellan mor och barn (Ruppert, 2013).

Alla spädbarn är avhängiga av sina mödrar. De är avhängiga av kärleken och omsorgen från det ögonblick de föds. När en vällyckad anknytning sker mellan mor och barn är det stor chans för att barnets känslomässiga och psykiska utveckling blir positiv. När däremot anknytningen mellan mor och barn blir problematisk kan detta leda till allvarliga psykiska och känslomässiga problem (Ruppert, 2013).

2.3.2 Anknytning som en vetenskap

John Bowlby (1907-1990) var en engelsk psykiatriker som under 1940 och 1950 talet utvecklade anknytningsteorin. Han fokuserade inte bara på det som sker inne i hjärnan utan också på det som sker mellan människor. Bandet mellan mor och barn är grundläggande för barnets anknytning. Barnet registrerar att modern är nära genom fysisk kontakt, men även med hjälp av ögonkontakt. Barnet registrerar moderns lukt och smaken av mjölken. Det är genom modern barnet upplever sig själv och sin kropp och de känslor och behov barnet har. Anknytning till modern är en viktig del för alla barn. Bli denna förstörd på något sätt kan den psykiska utvecklingen bli instabil och i obalans. Barnet kan inte utveckla trygghet i förhållande till sig själv. Det är viktigt att påpeka att om en anknytning skall upplevas och utvecklas positivt är det viktigt att se på vilket sätt anknytningspersoner är närvarande. Det hjälper inte om föräldern bara är där fysiskt utan föräldern och ofta mor i detta fall måste vara närvarande på ett känslomässigt plan. Utveckling av känslor mellan mor och barn är en viktig process i en positiv anknytning (Ruppert, 2013). En av Bowlbys (1907-1990) centrala teorier är att ett barns förhållande till sin mor och far under de första levnadsåren är avgörande för barnet resten av livet. Föräldrar är och förblir viktiga människor för sina barn. Positiva förhållanden till sina föräldrar medverkar till positiva erfarenheter och förväntningar till förhållanden senare i livet. Negativa erfarenheter i förhållande till sina föräldrar leder ofta till negativa erfarenheter till andra människor (Ruppert, 2013).

2.3.3 Anknytningskategorier

Anknytningsmönster visar sig på olika sätt beroende på barnets ålder. Alla barn utvecklas socialt, kognitivt och känslomässigt hela tiden (Killén, 2009). Jag vill här redogöra för Crittendens (1992) tre olika kategorier när det gäller anknytningsbeteende för barn i förskoleåldern. Innan barnet börjar i förskolan har de lärt sig att kommunicera med sina anknytningspersoner. Det kan ge barnet en känsla av kontroll och ökat självförtroende. Crittenden (1992) använder sig av kategori (A) Undvikande/hämmad, (B) Trygg/Balanserad, (C) Otrygg/Ambivalent/Manövrerande för att beskriva barns anknytningsbeteende.

2.3.4 Undvikande/hämmad (A)

Barn är från födseln små genier. De har lärt sig tidigt att det är en dålig idé att undvika sin mor. Undviker barnet sin mor kan hon uppfatta detta som en avvisning som i sin tur kan resultera i att modern dra sig undan eller betar sig avvikande. Barn har lärt sig att hämma sina känslor. Barnet blir ofta en omsorgsgivare. Alla dessa barn har en sak gemensamt, de döljer sina känslor för andra människor. De har också lärt sig att inte vara arga eller trista inför sin mor, eftersom detta kan provocera henne. Barnet har lärt sig att inte visa negativa känslor eller på något sätt reagera negativt framför modern, eftersom det kan göra att förhållandet mellan dem blir sämre. Barnet låtsas som att allt är ok och förväntar sig inte att andra skall förstå eller trösta när de mår dåligt. Dessa barn leker, men är inte speciellt kreativa. Man kan också se att de leker mer kreativt när modern inte är i närheten. Barnet är inte rädd för sin mor men har på något sätt funnit vad som är bäst för förhållandet. Barnet har också förstått att modern är mindre tillgänglig om barnet är stressat. Även om dessa barn är känslomässigt belastade försöker de i denna kategori allt de kan för att hämma sina uttryck för ångest och tungsinne. De försöker att kontrollera sin oro och ångest. Barnen kan också flytta över eventuell ilska på materiella saker (Crittenden, 1992). Som jag beskrev tidigare blir barn i denna kategori ofta omsorgsgivare för sin mor. De har lärt sig att deras viktigaste uppgift är att ta hand om modern och försöka få henne ur depressioner och att göra henne glad. För att förhållandet skall vara bra till mor så är det viktigt att undertrycka sina egna känslor. Det som är viktigt är att mor mår bra. Man kan se att barn redan i tre- fyra års ålder har en strategi för hur de skall agera omsorgsgivare för sin egen moder. Forskning har även visat att man i ännu lägre åldrar har funnit barn som använder omsorgsstrategier för att ta hand om sina mödrar (Crittenden, 1992).

2.3.5 Trygg/Balanserad (B)

Barnet i denna kategori är ofta det trygga barnet med en balanserad och trygg anknytning. Barnet är öppet och förmedlar ofta sina känslor till modern. Barnet klarar sig bra på egen hand när modern är borta, men även vissa barn i denna kategori kan söka mer bekräftelse. Barn i denna kategori ser fram emot känslomässig närhet till sin mor. Behovet avtar naturligt med åren. Då behövs den fysiska närheten inte lika mycket. I förhållande till kategori (A) så leker dessa barn med stor kreativitet. Man kan även se att dessa barn visar med känslor att de inte tycker om när modern lämnar dem. Modern accepterar detta. Barnet visar gärna glädje

när modern kommer tillbaka, men berättar också att det inte är ok att bli lämnad, något som modern ber om ursäkt för. Detta barn upplever världen som trygg och känner sig önskad av sin mor. Trygg anknytning ligger till grund för att barn skall utveckla en sund mental hälsa. Dessa barn klara ofta svåra belastningar som kan komma senare i livet (Crittenden,1992).

2.3.6 Ambivalent/manövrerande (C)

Barn i denna kategori har lärt sig hur man kan manövrera och försöka att kontrollera sina föräldrar. De kan svänga kraftigt i sina beteenden. De kan hota sina föräldrar men i nästa ögonblick kan de ändra sig och förklara att de inte menade det. Ett annat exempel kan vara att de hotar sin mor om hon lämnar huset. Insisterar modern ändå på att lämna så kan barnet säga att de bara skojade och förklara hur mycket de älskar henne. Barn i denna kategori kan också i föräldrars närvaro bete sig helt hjälplösa, men när föräldern lämnar rummet fungerar de ofta bättre. Dessa barn överdriver ofta sina känslor, eftersom de försöker att manövrera sina anknytningspersoner (Crittenden, 1992).

2.3.7 Barns beteende ljuger inte

Om det inte sker några förändringar i barns liv vill dessa mönster som jag nu har gått igenom ofta hålla i sig. Man kan observera anknytningsprocessen när den pågår, men anknytningsbeteendet som varje barn har är deras språk. Med detta språk kommunicerar de till omvärlden hur de upplever sin omsorgssituation. Barns beteende ljugar aldrig. Den kunskap man kan tillägna sig om samspel och anknytning kan hjälpa oss att förstå hur barn har det hemma. Vissa barn kämpar varje dag med att förstå den vuxna världen. Barn som är utsatta för omsorgssvikt är ständigt på sin vakt och är ofta förberedda på om något skulle ske. Dessa barn har oftast inte mycket energi kvar till att investera i sociala relationer utanför familjen. En del barn kämpar varje dag för att lyckas som omsorgsgivare för sin egen mor eller far. Barnets anknytning påverkar barnets psykosociala och intellektuella utveckling (Killén, 2009).

2.3.8 Anknytning genom generationer

Att få egna barn ser många människor som sin största självrealisering i livet. När man blir förälder blir man vuxen för den kommande generationen. Alla problem som fanns i parförhållandet innan försvinner inte bara för att man får barn. Detsamma gäller problem med sina föräldrar, dessa försvinner heller inte. Att få egna barn kan föra alla känslomässiga svårigheter upp till ytan som kan leda till sammanbrott i mötet med de olösta problemen som har varit en del av livet (Ruppert, 2012). En trygg anknytning till sina föräldrar medför ofta att man reproducerar denna anknytning till sina egna barn och tvärtom. De föräldrar som försöker att vara helt annorlunda i förhållande till hur deras egna föräldrar var kan delvis lyckas, men på ett djupare plan finns det dock gränser. Anknytningen till sina egna föräldrar finns alltid där. Man kan ofta se att moderns upplevda trauma från barndomen fortsätter i kommande generationer.

Mödrar som har upplevt anknytningstrauma i sin barndom är ibland inte helt klara över vad deras döttrar eller söner känner och upplever. Detta beror ofta på att mödrarna själva inte helt har bearbetat sina egna känslor. De kan ibland inte skilja mellan passande och opassande fysisk närhet och avstånd. Några mödrar är ständigt bekymrade för sina barn och har svårt att ge dem den känslomässiga närheten som ett barn behöver. Deras depression kan överföras på barnen och genom ångest kan de klamra sig fast vid dem. Detta kan resultera i att barnen redan från födseln upplever att något är fel och inte får den rätta närheten till sin mor. Samtidigt överför modern sina kaotiska känslor, sin skräck och ångest till barnet. Barnet kan få svårigheter med kosten, blir ofta sjuka eller rastlösa och kan senare i livet få svårigheter med att koncentrera sig. Barn till dessa mödrar försöker att hela tiden förstå vad som sker och de önskar att hjälpa henne och stilla hennes oro (Ruppert, 2012).

2.4 Familjehemligheter

Många av de barn som i dagens samhälle växer upp i en familj med missbruksproblem lever ofta med detta som sin största hemlighet. Det vanligaste är att familjen och barnet håller en glad fasad utåt och att de flesta människor runt omkring inte anar vad som händer inom husets fyra väggar (Hansen, 1994). Familjemedlemmarna och kanske speciellt barnen går ständigt och bekymrar sig för att någon skall genomskåda fasaden. Därför lever dessa barn ofta i en ständig beredskap för att klara av att hålla den fina fasaden uppe. Barn i utsatta positioner

märker ofta att de vuxna är väldigt upptagna av sin egen värld, sina egna behov och problem. De ser inte barnets behov. Barnen upplever att de vuxna inte kan ta hand om sig själva och då heller inte ta hand om barnet (Killén, 2009).

I samspel med andra barn skapar barn till missbrukare ofta ett avstånd. De pratar sällan om sin familj, bjuder inte in till besök och undgår på alla sätt att svara på obehagliga frågor angående familjen (Hansen, 1994). Vid en del av tillfällena får barnet använda sig av lögn för att klara av att hålla på familjens hemlighet. Detta kan skapa konfliktsituationer för barnet.

När ett barn bär på en traumatisk hemlighet gör barnet nästan allt i sin makt för att skydda sin familj och det missbruk som sker i hemmet. Barnet kan skydda familjen mot insyn från andra människor genom att isolera sig. Frid A Hansen (1994) förklarar att den hemligheten som bevaras med tystnad kan även sätta sin prägel på kommunikationen inåt i familjen. Det handlar om att inte prata om problemet varken inom eller utom familjen. Missbruk är ett tema som är tabubelagt och som många barn lärt sig att inte prata om. Barnet får svårigheter att bearbeta de traumatiska händelserna de gått igenom eftersom det inte finns några kommunikationskanaler varken inom eller utom familjen. Detta kan göra att barnet upplever en ensamhet i sin egen familj och ett avstånd till familjemedlemmarna. Barn kan uppleva att de måste klara sig själva och försöka att hantera svåra och traumatiska upplevelser på egen hand (Hansen, 1994). Barn som upplever missbruk i familjen och håller det hemligt kan uppfatta sig själva och sin familj som annorlunda i förhållande till andra människor (Hansen, 1994). För att klara att hålla familjefasaden uppe väljer ofta missbrukarfamiljer och deras barn att isolera sig. Detta kan betyda att dessa barn saknar erfarenheter från sociala situationer utanför familjen som kan leda till att barnet upplever sig själv som annorlunda. Dessa barn undviker också nära relationer som kan hota familjefasaden. Detta gör att de saknar stöd från nära relationer som kan ge bekräftelse på vem de är (Hansen, 1994).

Det kan vara svårt för utomstående att förstå att barn klarar av att bära på alla bekymmer själva, men forskning visar att detta är fallet. Killén (2009) förklarar att dessa barn ofta är väldigt lojala mot sina föräldrar. De kan höra den alkoholiserade fadern säga ”*Jag skulle aldrig varit så deprimerad om du inte hade varit så svår*”. Även om dessa barn dagligen blir utsatta för psykiska övergrepp vill barnet ofta framställa missbrukaren som snäll och hjälpsam för utomstående. Ingen i skolan eller utanför skall få upptäcka familjens hemlighet. Barns förmåga att dölja vad som sker i hemmet är nästan gränslöst. Barn vet ofta tidigt vad

vuxenvärlden vill eller inte vill höra (Killén, 2009). Man kan också se hur barn till missbrukare ständigt undantrycker sina egna känslor av hänsyn till missbrukaren. Det blir som ett mönster att alltid strunta i sina egna känslor. Detta kan resultera i att när barnet senare i livet skall förstå sina egna känslor får de problem. De har aldrig lärt sig att sätta namn på sina egna känslor. Det kan bli obehagliga situationer när barnet inte kan skilja mellan olika känslor (Bengtson & Gavelin, 2004).

2.4.1 Ombytta roller

Barn som är utsatta för omsorgssvikt upplever ofta orealistiska förväntningar från sina föräldrar. I ”normala” uppväxtförhållanden är det ofta inget tvivel om att föräldern skall tillgodose det känslomässiga behovet hos ett barn. Det kan vara behov som omsorg, tröst, närhet och kärlek. I familjer där det sker omsorgssvikt är behovet ofta omvänt.

Missbrukarföräldrar kan ha förväntningar på sina egna barn som handlar om att barnet skall ge föräldern omsorg, närhet och kärlek. Många barn accepterar denna roll och tar därför på sig en omsorgsroll gentemot sina föräldrar och för eventuella syskon och sig själv (Killén, 2009). Mackrill (2011) förklarar varför barn tar rollen som omsorgsgivare. Föräldrarna är en viktig resurs för sina barn och barnet kan inte föreställa sig ett liv utan dem. Det kan först vara senare i livet som barnet upptäcker att de kan klara sig utan sina föräldrar och att deras uppgift inte är att ta hand om dem. Detta sker ofta senare i livet då barnet redan har vant sig vid att vara omsorgsgivare till egen förälder. När barn och vuxna släpper ansvaret för sina föräldrar ökar ofta otryggheten och det kan uppstå ett tomrum (Mackrill, 2011).

När föräldrar med missbruksproblem går igenom en kris kan föräldern vända sig till barnet för att söka tröst som då fungerar som en räddningsman för sin förälder (Killén, 2009).

Förälderns behov står alltid i centrum men i ”normala” föräldra- och barn relationer är barnets behov centralt (Killén, 2009). Föräldrar i hem där det sker omsorgssvikt behandlar ofta barnet som om att de är äldre än vad det egentligen är och belastar dem med föräldraansvar och förväntningar redan från tidig ålder. Barn som växer upp med omsorgssvikt kan uppleva att de känner skuld för det som sker i hemmet. De bekymrar sig för familjemedlemmarna och tar på sig skulden när allt inte är bra. Skuld känslan som barnen utvecklar bidrar till att öka ansvarskänslan för familjen. Barnet deltar ofta i familjekonflikter som de försöker att lösa. Ansvaret gör att barnet ofta övertar föräldrarollen i familjen (Hansen, 1994).

2.5 Traumatiska händelser under uppväxten

Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till ett gott liv och en god hälsa. Alla barn har rätt till skolgång, utveckling, omsorg och beskydd. Barn har även rätt till inflytande och deltagande (regjeringen.no). Barn som växer upp i familjer där det förekommer psykisk och fysisk misshandel blir ofta starkt påverkade av vad som sker även om de inte alltid utsätts direkt. De som upplever att en av föräldrarna utsätts för våld ser alltså att en nära anhörig far väldigt illa. När barn upplever traumatiska händelser inom familjen förblir ofta händelserna en familjehemlighet. Det finns en skyddande rädsla, en skam och en skuld som gör att barnen väljer att bära på dessa otäcka händelser helt själva. Mina informanter har upplevt en barndom med olika grader av psykisk och fysisk misshandel. De har levt med traumatiska händelser sedan tidiga barndomsår och det som har skett inom familjens fyra väggar har varit en familjehemlighet och inget man pratar med andra om. Därför är det viktigt för mig att ta reda på mer om vad som sker med de barn som upplever traumatiska händelser i sin barndom.

2.5.1 Barns påverkan

Trauma används inom det medicinska området för att beskriva en yttre skada. Idag använder man även ordet för att beskriva omfattande psykiska påfrestningar (Dyregrov, 2010). Barnets uppfattning av olika händelser bidrar till att denne upplever situationen som traumatisk eller inte. Barn upplever och bearbetar situationer olika. Detta har att göra med situationen, barnet själv och den miljön barnet tillhör. Ett barn som har en stabil livssituation, inre stabila resurser och en trygg omgivning kan ofta klara sig bra efter att ha upplevt en traumatisk händelse. Bearbetningen efter reaktionerna beror också på om ett barn är med om en enstaka traumatisk upplevelse eller blir mer eller mindre ”bombarderad” med traumatiska händelser (Dyregrov, 2010). Ett barn som upplever en trygg omsorgsmiljö kan med hjälp bearbeta en tragisk händelse lättare. Hos dem som upplever återkommande trauman kan olika mentala mekanismer utlösas för att hjälpa barnet att överleva och försvara sig mot det som ständigt sker (Dyregrov, 2010). Barnet utvecklar ofta ett beteende som går ut på att förneka och tränga bort sina egna känslomässiga reaktioner som annars uppkommer när ett barn har upplevt traumatiska händelser. Barn kan även efter att ha upplevt många traumatiska händelser i sitt liv utveckla en dissociation. Dissociation betyder att barnet skapar en vägg mellan känslor, tankar och beteende (Dyregrov, 2010). När ett barn t.ex. har varit med om att modern har blivit misshandlad av sin sambo, som en av mina informanter upplevde under sin barndom,

kommer ofta chocken när händelsen är över. Om detta är ett återkommande scenario som utspelar sig i hemmet kan barnets efterreaktioner utebli och komma senare i livet (Dyregrov, 2010).

Allt händelser som sker lagras i erfarenhetsbanken i hjärnan. När det uppstår en situation som i min oppgave kan vara att ett barn kommer hem och upptäcker att modern har druckit stora mängder med alkohol letar hjärnan i erfarenhetsbanken för att finna om situationen har uppstått förut och vad som är lämpligt att göra (Dyregrov, 2010). När ett barn upplever en traumatisk situation skärps alla sinnen och barnet tar in all information som går.

Informationen använder barnet senare för att avgöra på vilket sätt det är bäst att handla. Man kan se att de barn som upplevt traumatiska händelser i sin barndom sitter inne med många starka minnen. Denna förmåga att komma ihåg traumatiska händelser långt efter att de har skett är ett sätt för kroppen och hjärnan att veta vad man skall göra när det sker igen.

Dyregrov (2010) kallar detta för ett överlevnadsvärde som både barn och vuxna har.

Människor minns de farliga situationerna och kan lätt identifiera dem i framtiden. Det finns även de barn som förtränger traumatiska upplevelser. Minnesstörningar och bortträngning av traumatiska händelser kan vara ett sätt att skydda barnet mot de fruktansvärda känslorna som uppstår.

Dyregrov (2010) beskriver att barn som t.ex. upplever att deras mor hotar med att ta livet av sig, som en av mina informanter berättade om, kan reagera olika på detta hot. Är det första gången det sker kan barnet reagera med protester, gråt och en kraftig känslostorm medan barn som upplever det oftare i sin vardag reagerar med förlamning. Detta är ofta ett tecken på att något inte står rätt till och att hjärnans kapacitet är överbelastad. När hjärnan får alltför mycket att jobba med så bryter kapaciteten ihop och det är svårt att hantera all information. De allra minsta barnen är otroligt avhängiga av att de vuxna finns i närheten när en traumatisk upplevelse har skett. Barnet behöver tröst, omvårdnad och skydd för att kunna reparera sig efter det som har skett. Småbarnens gråt och skrik är utvecklade för att kunna dra åt sig föräldrars uppmärksamhet, men uteblir denna som den ofta har gjort för många av mina informanter, kan barnet reagera med likgiltighet inför det som har skett (Dyregrov, 2010). Ett barn som ser sin mor bli misshandlad kan reagera med att bli överbeskyddande mot henne i framtiden. De har svårt att lämna hemmet och sin mor ensam. Barnet lägger ner mycket energi på att tänka på hur de skall beskydda sin mor på bästa sätt och vill alltid veta var modern befinner sig (Dyregrov, 2010).

2.5.2 Radarn är alltid igång

Många av mina informanter upplevde en vardag som ständigt handlade om missbruk och otrygg hemmiljö. Dyregrov (2010) förklarar att vissa barn är i ständig beredskap för om något skall ske. Nervsystemet hos dessa barn är ofta på hög aktivitet eftersom barnet använder mycket energi till att hålla ”radarn igång”. Detta för att barnet vill upptäcka nya faror så fort som möjligt och vet att farorna uppstår dagligen. Att alltid vara i beredskap kan leda till att barn får huvudvärk, magont och muskelsmärter kring nacke och axlar. Barnet använder alla sinnen för att upptäcka om faran är på väg. Barn är experter på att ta på sig skulden för det som sker. De analyserar ofta i efterhand vad som har hänt och vad de kunde gjort och sagt annorlunda för att det som skedde inte skulle ha hänt (Dyregrov, 2010). Om föräldrarna har blivit utsatta för fysisk misshandel kan pojkar ofta i efterhand känna en skuld för att de inte hjälpte till.

2.5.3 En vardag med våld

I Norge har man forskat på antalet barn som har upplevt våld på nära håll i familjen. Forskningen är utförd av Mossige & Stefansen (2007). De fann att var tionde ungdom i Norge har sett eller hört minst en av föräldrarna blivit fysisk misshandlad. Dyregrov (2010) visar att det finns många barn idag som blir utsatta för psykiskt och fysiskt våld samt sexuellt utnyttjade och vanvård. Det finns idag mycket säker forskning som visar på långvariga konsekvenser av psykisk och fysisk misshandel. Det kan visa sig att människor som upplevt en vardag med traumatiska upplevelser så som att se sin mor bli misshandlad upprepade gånger kan utveckla psykiska problem. Verbal misshandel visar sig också leda till allvarliga konsekvenser. Det är tyvärr ofta så att ju närmare relation barnet har till den som utför misshandeln desto längre tid tar det för människor runt omkring att förstå att allt inte är som det ska.

Dyregrov (2010) förklarar att senare tids forskning har visat att barn som utsätts för upprepad psykisk och fysisk misshandel har en traumatisk biologisk utveckling. Genom att omsorgssvikt och misshandel i familjen ofta är kronisk kan detta leda till negativ neurologisk anpassning i det centrala nervsystemet. Detta kan medverka till varaktiga strukturella förändringar i hjärnan. Som att detta inte skulle vara nog med konsekvenser för barn som

upplever en vardag full av traumatiska upplevelser så kan man också se att våld ofta förmedlas över generationer. De barn som själva har varit utsatta för misshandel utsätter oftare andra människor för samma upplevelser (Dyregrov, 2010).

Kapitel 3 Metodiska val och forskningsprocessen

3.1 Inledning

I detta kapitel vill jag presentera min forskningsprocess. Jag startar med att beskriva den kvalitativa metoden som jag använt mig av. Därefter vill jag presentera mina informanter, min intervjuguide och min roll som forskare. Vidare tar jag upp de etiska rättningslinjerna som ligger till grund för opgaven och klargör för min användning av bandspelare under intervjuerna. Efter det presenterar jag intervjutillfällena som jag har valt att lägga stor vikt vid eftersom jag upplevde mötet med mina informanter väldigt intressanta och en viktig källa till en bra studie. Avslutningsvis redogör jag för min dagbok, retrospektiva intervjuer, trovärdigheten och överförbarheten.

3.1.1 Kvalitativ metod

Den kvantitativa och den kvalitativa metoden framstår idag som två paradigmen inom samhällsforskningen (Kuhn, 1962). Metoderna används för att generera information om samhället (Tjora, 2012). Thagaard (2009) skriver att den kvalitativa metodens tillnärmningar ger ett grundlag för att fördjupa sig i olika sociala fenomen. När jag bestämde mig för att studera barns upplevelser av att växa upp i ett hem med missbruk bestämde jag mig samtidigt för att använda mig av kvalitativ metod. Att få möjligheten till att fördjupa mig i människor som har upplevt missbruk i sin barndom gjorde mig väldigt inspirerad och nyfiken. Jag har tidigare läst och skrivit en del om barn som upplevt missbruk i sin barndom. Att nu få tid och möjlighet till att möta dessa människor som har upplevt detta har varit otroligt spännande och givande.

Thagaard (2009) skriver att ett av syftena med kvalitativa tillnärmningar är att man som forskare skall uppnå en förståelse av det sociala fenomenet som studeras. Efter att ha läst en del om fenomenet ville jag tillägna mig en djupare förståelse och valde därför använda mig av intervjuer som datagenerering. Intervjuer är en bra förutsättning för att få kunskaper om hur enskilda personer upplever och reflekterar över sina egna livssituationer (Thagaard, 2009). Inom samhällsforskningen finns det olika typer av intervjuer, semistrukturerade intervjuer, djupgående intervjuer och fokusgrupps intervjuer (Tjora, 2012). Valet att använda mig av

djupgående intervjuer kändes naturligt då jag ville skapa ett fritt samtal mellan mig och informanten. Meningen med att skapa en avslappnad atmosfär utan tidspress gör att informanten kan känna sig trygg och avslappnad för att kunna berätta och reflektera över de teman som jag som forskare tar upp (Tjora, 2012). Den kvalitativa metoden är ett bra redskap som används för att studera personliga och sensitiva ämnen (Thagaard, 2009), som i mitt fall handlar om människor som i ett retrospektivt perspektiv berättar om sina upplevelser av att växa upp i en familj med missbruk. När jag valde att skriva om barn till missbrukare förstod jag tidigt att det kunde vara svårt för mig att få tag i ett stort antal informanter, därför valde jag just djupgående intervjuer som kan visa sig vara en nyttig metod för min uppgave (Tjora, 2012). I mina intervjuer vill helt klart informanten bli placerad centralt i intervjusituationen. Faser i barndomen, minnen och speciella situationer blir centrala teman för att förstå informanternas upplevelser av barndomen, därför kan man också kalla detta en narrativ analys. I den narrativa analysen är man upptagen av personliga historier och situationer (Tjora, 2012).

För att förstå detta sensitiva och ibland tabulagda ämne vill jag som forskare kunna ”stå i det” för att förstå det, genom att prata och ta del av dessa människors erfarenheter, istället för att se på det uppifrån och ned (Smith, 2001). Jag vill hävda att barn som har upplevt missbruk i sin barndom är en viktig målgrupp i vårt samhälle. Genom att lyssna och ta del av deras erfarenheter kan vi tillägna oss mer kunskaper och på det sättet hjälpa utsatta barn.

3.1.2 Urval

Kvalitativa studier grundar sig på att forskaren väljer ut informanter som har de egenskaper och kvalifikationer som är riktiga i förhållande till det som skall studeras, detta kallas för strategiska urval (Thagaard, 2009).

Mina kriterier på informanterna var att de skulle vara barn till missbrukare och över 18 år. När jag valde att skriva om barn till missbrukare så tänkte jag att det skulle bli en lång process att få kontakt med personer med dessa kriterier och som dessutom ville dela sin historia med mig. Detta visade sig att vara fel. Jag startade med att ta kontakt med Kompasset i Trondheim i början av september 2013. Kompasset är en organisation som erbjuder gratis rådgivning och terapi till unga mellan 14-35 år som har eller har haft föräldrar med alkohol eller andra missbruksproblem. Veckan efter träffade jag Ingvil som jobbar på Kompasset, för att presentera mitt projekt. Hon ville hjälpa mig med att finna informanter och gav mig också

tipset om att kontakta organisationen BAR (barn av rusmisbrukare) som finns här i Trondheim. Två dagar efter att jag hade kontaktat BAR fick jag svar och de hade fem informanter som veckan efter var villiga att ställa upp och bli intervjuade. Detta gick som sagt mycket lättare än jag hade trott. Några veckor senare fick jag möjligheten att presentera mitt projekt på ett möte Kompasset i Trondheim håller för personer som har växt upp med missbruk. Vid detta möte fick jag ytterligare två informanter. Slutligen blev det sju stycken informanter i åldrarna 19-34 år som alla har växt upp med missbrukande föräldrar.

Informanterna presentera jag här under med fiktiva namn men med deras riktiga ålder.

Eva 19 år

Pär 32 år

Sonja 33 år

Pia 27 år

Berit 26 år

Anne 34 år

Max 30 år

3.2 Intervjuguide

Intervjuprocessen startade med att utarbeta en intervjuguide som skulle hjälpa mig att strukturera intervjuerna (Tjora, 2012). För min del har det varit viktigt att ha struktur och hela frågeställningar klara. Det skapade en trygghet i själva intervjusituationen. Intervjuguiden startar med några öppningsfrågor till informanten. Efter dessa går det hastigt över i det tema som jag skall studera, nämligen hur informanterna upplevde sin barndom med föräldrar/förälder som var missbrukare.

Innan jag började med min intervjuguide funderade jag länge på vad jag kunde ställa för frågor till informanterna och vad som var etiskt fel och kunde göra dem illa. Jag fick stor hjälp med min intervjuguide och lärde mig mycket vid mötet jag hade med Ingvil från Kompasset i Trondheim. Hon är grupp och familjeterapeut och har jobbat på Kompasset sedan det öppnade i juni 2012. Jag presenterade mitt projekt för henne och hon tog del av min intervjuguide. Hon ifrågasatte varför jag inte hade en fråga gällande fysiska övergrepp. Jag hade funderat över frågan och kommit fram till att detta vara kanske en allt för känslig fråga. Hon var ärlig och sa att det är tufft för informanterna att berätta om sin barndom, men

samtidigt så är det deras livserfarenheter och deras verklighet. Detta medförde att jag vågade ställa svåra frågor som i efterhand har visat sig vara viktiga för mitt datamaterial.

Målet med mina intervjuer har varit att få tillgång på omfattande information om dessa människors livssituationer och upplevelser (Thagaard, 2009). Intervjuer ger ofta en god inblick i andra människors erfarenheter, känslor och tankar. Det har hela tiden varit viktigt för mig att informanterna skall känna sig trygga med att allt datamaterial anonymiseras. Detta kan i sin tur medverka till att informanterna vågar öppna sig och beskriva sin livssituation och barndom utifrån sitt perspektiv.

3.2.1 Min roll som forskare

I min roll som forskare var det tidigt viktigt att göra klart för informanterna att jag sätter stort värde på att de ställer upp och delar med sig av sin uppväxt och sina minnen med mig. Det har varit viktigt att framställa att deras information är otroligt viktig för att kunna förstå barn idag. Jag tror att detta kan ha medfört att informanterna har blivit positiva till att ställa upp och dela sina historier med mig.

För att informanten skall kunna placera mig i en kategori (Thagaard, 2009) och på det sättet förstå vad informationen skall användas till och vad jag som forskare har för status fick alla informanter en beskrivning om vem jag är och syftet med min uppgift. Genom min presentation så hoppas jag att informanterna kände att jag vill föra deras erfarenheter vidare och att ”jag står på deras sida” som i sin tur kan skapa ett förtroende mellan mig och informanten (Thagaard, 2009). Det visar sig ofta ha stor betydelse för relationen mellan forskaren och informanten att denne förstår och accepterar rollen forskaren har (Thagaard, 2009). När det är ett så pass sensitivt ämne som samtalet skall handla om så kan det också vara viktigt att informanten förstår syftet med studien.

Innan jag startade med intervjuerna så läste jag medvetet ganska lite litteratur om temat barn som växer upp med missbrukarföräldrar. Detta var för att jag inte ville ha alltför mycket förförståelse innan intervjuerna. En stor del av datamaterialet jag har tillägnat mig under intervjuerna har visat sig vara om teman som jag inte har reflekterat över innan. Jag kan höra på ljudupptagningarna i de första intervjuerna att det kommer många följdfrågor om dessa

teman. Informanterna har förklarat att det är som en typ av terapi att berätta om sin barndom för mig som bara lyssnar och ställer frågor. De har förklarat att det är härligt att bara kunna berätta och inte få råd, något som kan tyda på att jag har framstått mer som en forskare än en terapeut. Självklart har jag som forskare påverkat intervjusituationen med mina värderingar, hållningar, känslor och kroppsspråk. Utan detta hade jag inte heller kunnat ge mina informanter den respekt de förtjänar under våra samtal. Skall man få en bra kvalitet på intervjuerna är det viktigt för mig som forskare att skapa ett förtroende mellan mig och informanten (Tjora, 2012). Förtroende och respekt tror jag startar redan i den första kontakten med varandra, då vi avtalade tid och plats för intervjun. Här är det viktigt för mig i min roll att jag tar ansvar för att informanten skall känna förtroende och att denne är klar över vad intervjun kommer att handla om.

3.3 Etiska värderingar

All typ av forskning vilar på ett förtroende mellan informanten och forskaren. Det finns många olika typer av lagar som stöttar informanten, så som NSD, Datatilsynet och regionala etiska kommittéer. Även om alla dessa finns är ändå forskarens respekt och förståelse för informanten det allra viktigaste. När forskaren senare skall publicera all data som är inhämtad är det viktigt att man tänker sig för när man skall publicera sensitiv data om någon annans liv (Tjora, 2012). I min publiceringsprocess blir det otroligt viktigt att tänka på människan bakom datamaterialet eftersom jag inte på något sätt vill skada mina informanter. Anonymisering av informanternas namn, bostad, var de är uppväxta och födelseland tar jag hänsyn till. Det skall inte på något sätt gå att identifiera informanten genom deras namn eller bostadsort.

Alla informanterna som har deltagit i forskningsprojektet har fått information om informerat samtycke och deras rätt till att dra sig ur när som helst under, innan eller efter intervjun (Tjora, 2012). De har även fått information om att de inte behöver svara på de frågor de inte vill svara på under intervjun. När man utför kvalitativa forskningsmetoder kan man ofta komma ganska nära det man forskar på, som i mitt fall är människor som har upplevt missbruk i sin barndom. Mitt tema är så pass sensitivt att det är viktigt för mig som forskare att visa förtroende, respekt och omtanke inför informanterna (Tjora, 2012). Två av intervjuerna har skett på Kompasset i Trondheim, vilket har betytt att informanterna efter intervjuerna har haft möjlighet att träffa sin terapeut om det har funnits behov. Jag har varit i

kontakt med tre av informanterna efter att intervjuerna har ägt rum. Två av dem har sagt till mig att det har varit bra intervjuer och upplevt det som viktigt att kunna hjälpa till med min forskning. Den tredje informanten som jag har haft mest kontakt med berättade att intervjun var bra men att hon efteråt var otroligt sliten och trött. Thagaard (2009) skriver om vilken betydelse det kan ha för deltagarna att delta i en forskningsprocess. Det som blir forskat på kan innebära ytterligare en belastning för informanten som i detta fall återberättar om sin barndom. Jag tror att reaktionerna kan variera från person till person, men jag tror absolut att det är upprivande och många gånger tufft att återberätta om händelser som har berört en så stor del av livet. En del av informanterna föreläser för andra barn om sin barndom eftersom de vill att temat om missbruk i familjen skall bli synligt och inte vara ett tabubelagt ämne. De menar att barn som idag är i samma situation som de en gång själva har varit i skall förstå att de inte är ensamma och att det finns hjälp för dem och deras familj.

Både Kompasset och BAR vill och skall få ta del av min oppgave när den är klar. Jag har frågat både Kompasset och BAR om jag får använda deras namn och det har jag fått tillåtelse att göra. Eftersom jag kommer att använda mig av citat från intervjuerna har jag förklarat för informanterna att de kan komma att känna igen sig i det jag citerar. Detta har godkänts av alla som deltar.

3.4 Användning av ljudupptagning

Innan jag började med mina intervjuer så bestämde jag mig för att jag ville använda mig av bandupptagning, detta medför att jag får med mig allt som blir sagt i intervjun (Tjora, 2012). Det betyder att jag kan koncentrera mig mer på informantens berättelse och att intervjun flyter på samt att jag kan ställa bättre uppföljnings och konkretiseringsfrågor som kan generera bra datamaterial (Tjora, 2012). Jag var osäker på hur informanterna skulle reagera på frågan om det var ok för dem att jag tog upp samtalet på bandspelare. Detta var inga problem för någon av dem. Det märktes aldrig under intervjuerna att informanterna upplevde det som ett problem att det låg en ljudupptagare på bordet. Det är viktigt att upplysa dem om var och hur länge jag skall bevara dessa samtal (Tjora, 2012). Jag förklarade att jag makulerar ljudupptagningarna efter att transkriberingen är klar.

Jag vill i min analysdel använda mig av en del citat från mina informanter och då har det varit viktigt för mig att ha dessa på band så att jag citerar dem ordagrant. Jag har under intervjuerna medvetet valt att inte föra anteckningar för jag vill vara närvarande, ställa de rätta frågorna och ge informanten den uppmärksamhet som behövs för att denne skall berätta så mycket som möjligt. Anteckningar under samtalet kan i sin tur leda till att den personliga kontakten blir reducerad (Thaagard, 2009). Jag som forskare får heller inte samma möjlighet till att läsa av informantens kroppsliga signaler om jag skall föra anteckningar (Thaagard, 2009). Om jag skall föra anteckningar samtidigt som informanten berättar om sin barndom kan jag mista att ge direkt respons på det som sägs. Jag vill som forskare uppfattas som närvarande, visa att deras barndom intresserar mig och att det är viktig information de delar med sig av.

3.5 Min dagbok

Före och efter intervjuerna skrev jag ner mina tankar om intervjuerna och det jag upplevde i själva intervjusituationen. Denna information visade sig var nyttig för mig när jag skulle göra mig redo för nästa intervju. Innan jag hade börjat med intervjuerna skrev jag ner en del tankar och funderade kring om det skulle bli starka känslomässiga reaktioner hos mig när informanten berättade om sin barndom. Det visade sig att när vi satt där vid bordet så tog jag på mig en typ av ”forskarroll” som gjorde att jag inte blev så känslomässigt involverad men efter alla intervjuer har jag varit väldigt tom i huvudet och haft behov av att bara slappna av. Samtalen med mina informanter skapade många tankar som jag genom att skriva ner dem har kunnat bearbeta. Detta visade sig att vara viktigt för mig som person.

3.6 Intervjutillfällena

Under intervjuerna lade jag stor vikt vid att informanterna skulle kunna prata fritt, använda egna ord i berättelsen om sina erfarenheter och hur deras liv har sett ut. Det har under hela tiden varit viktigt för mig att informanterna berättar sina historier utifrån sina livsperspektiv för att generera bästa data. Det är viktigt att få fram att alla sju informanterna har delat sina historier flera gånger inom olika hjälpapparater. Något som gjorde att det inte satte igång någon typ av ”kris-situation” hos dem i samband med intervjuerna. Alla informanter var väldigt reflekterande och pratade öppet om sina problem från uppväxten men även om de problem de har idag. Därför kände jag aldrig att intervjuerna skadade dem även om det är

känsliga ämnen vi pratade om. Alla informanterna ville frivilligt ställa upp och dela sin historia med mig. Ändå så kan det vara tungt att återberätta om sin ”trasiga” barndom, det kan skapa svåra situationer som man aldrig riktigt kan vara förberedd på innan.

Intervjuerna har skett på café, hemma hos mig, hemma hos informanten och på Kompasset i Trondheim. Alla intervjuer har gått väldigt bra och varat i allt från en 1,5 h till 2,5 h. Den längsta intervjun var med den första med informanten som jag kallar Eva. Det var en tisdag och jag kommer ihåg det än idag. Stället man skall utföra intervjun på kan ha stor inverkan på om denna blir lyckad eller inte. Det är viktigt att man väljer ett ställe där man kan sitta i lugn och ro (Repstad, 2004). Jag och Eva bestämde tillsammans att vi kunde mötas hemma hos mig. Innan vi skulle mötas så fick jag ett sms där Eva frågade om hon kunde ta med sin sambo som stöd och detta vara självklart helt ok. Som forskare kommer man alltid att vara oförberedd på hur situationen kommer att utveckla sig i möten med andra människor (Repstad, 2004). Jag mötte Eva och hennes sambo vid busshållplatsen och när vi gick hem till mig berättade jag för dem att detta var första intervjun och att jag var lite nervös. Jag upplevde att detta hjälpte oss båda två att slappna av inför vårt samtal. Hemma hos mig bjöd jag på kaffe och bullar som kan bidra till att informanten känner sig mer avslappnad och kommer med intressanta uttalanden som betyder något för det aktuella forskningsämnet (Dalen, 2004). Innan mötet blir ofta informanten informerad både skriftligt och muntligt om deras rättigheter, anonymitet och om forskarens tystnadsplikt (Repstad, 2004). För att få en förståelse för mitt arbete var det viktigt att gå igenom Evas rättigheter en gång till innan intervjun startade, även om Eva hade blivit informerad om hennes rättigheter innan vi möttes.

För att en kvalitativ intervju skall bli lyckad gäller det att gräva djupt i det ämne man studerar (Repstad, 2004) och när ämnet är så pass sensitivt var det viktigt för mig att förklara detta för informanten innan att jag kommer ställa många och kanske ibland jobbiga frågor om barndomen. Samtalet mellan mig och Eva flöt på väldigt bra och höll på i 2,5 h. Hon hade en del erfarenhet sedan tidigare av att berätta sin historia från barndomen vilket jag tror gjorde det enklare att ställa de frågor jag behövde svar på. Hela intervjun flöt på naturligt, även om det är otroligt sensitiv information hon delar med sig av. Denna första intervju gav mig en trygghet inför resten av intervjuerna. Tiden gick fort och som jag senare fick höra när jag mötte Eva i ett annat sammanhang var att hon hade haft samma känsla.

Valet av intervju som metod gick ut på att jag som forskare ville komma närmare informantens värld och få en djupare insikt om barndomen. Efter den första intervjun, som jag i efterhand förstår har gett mig mycket bra data, var jag otroligt sliten och tom i huvudet. Jag vet även att Eva var sliten eftersom att jag har mött henne senare, men för henne var det viktigt att kunna berätta sin historia för att kunna hjälpa andra. Pär, en av de andra informanterna, avslutade vår intervju med en viktig mening, ”- *Kan jag hjälpa bara ett barn ur ett rent helvete så gör jag gärna det med att sprida min historia*”- Pär.

Dalen (2004) skriver att i en intervju skall man som forskare varken resonera eller moralisera. Det allra viktigaste är att ha en förmåga att lyssna och visa ett intresse för det informanten berättar om. För att få en person att berätta om sig själv och sensitiva teman måste personen i fråga känna att forskaren visar ett intresse för vad som berättas. Innan jag mött mina informanter har jag haft smskommunikation med dem, där jag förklarade hur tacksam jag var för att de ville ställa upp och dela sin historia med mig. Temat som jag har valt att studera är något jag länge har haft ett stort intresse för, så det har aldrig varit ett problem för mig att tappa koncentrationen eller bli trött under intervjutillfällena. När jag frågade Sonja och Mia varför de ställde upp på detta så svarade båda två att det är en typ av terapi för dem. Mia sade att det är härligt att bara kunna prata med någon som är genuint intresserad av hennes historia och samtidigt inte få råd och tips på hur hon skall känna och tänka. Att jag får prata i två timmar med någon som är intresserad av min historia är helt super berättade Pia. Att som forskare lyssna och låta informanten få berätta är helt nödvändigt för att en intervju skall kunna användas i forskningssammanhang (Dalen, 2004).

Dalen (2004) skriver att pauser kan verka skrämmande för forskare som inte är så erfarna. Jag vill inte kalla mig själv erfaren i intervjusituationer där det handlar om människor som har upplevt missbruk i sin barndom, men jag upptäckte att när det blev tyst under samtalen kom tystnaden ganska naturligt. Ofta kom tystnaden efter att informanten hade berättat om en tragisk episod. För informanten kan det vara första gången denne tänker och reflekterar över just det ämnet jag som forskare tar upp, därför är det viktigt att inte stressa för att få tillgång till den rätta informationen. Jag upplevde att två av informanterna, Mia och Sonja kom på ”nya” episoder och händelser under intervjun som de trodde att de hade förträngt.

Mötet med Berit skedde hemma hos henne. Hon hämtade mig och i bilen på väg hem till henne kunde vi småprata lite med varandra, som jag tror kan bidra till att skapa en positiv

social relation. Intervjun med Berit, som jag kallar henne, visade sig att innehålla mycket användbar data. Berättelserna om episoder som hon upplevde med sin fars missbruk var väldigt beskrivande och detaljerade. Hon beskrev kvällarna i barndomen med hjälp av tidsdetaljer, lukter och ljud. Detta märkte jag att det var rörande att lyssna på. Anledningen till att hon kom ihåg alla detaljer var för att nästan alla kvällar i hennes barndom såg precis likadana ut. Berit visade mig även att hon hade en vinflaska stående på köksbänken som var öppnad. Detta var för att hon jobbade med att normalisera alkoholen i hemmet och som ett steg i hennes utveckling.

Jag upplevde att alla informanter visste varför jag ville möta dem och varför deras historia var viktig för mig. Detta tror jag i sin tur skapade en trygghet och informanterna själva kom fort in på temat när intervjun startade. Jag funderade aldrig under mina intervjuer hur kontakten till informanten var, något som Thagaard (2009) skriver om. När intervjun fungerar bra så funderar inte forskaren på hur kontakten har utvecklats utan är mer upptagen av samtalet och de olika teman som tas upp (Thagaard, 2009). Detta tycker jag att jag upplevde. I mitt fall tror jag att det handlade om att informanten kände att jag var genuint intresserad av dennes berättelser och kände att det är viktigt att sprida budskapet och kanske kunna hjälpa andra barn i samma situation.

3.7 Retrospektiva intervjuer – Kan man lita på det som blir sagt

Retrospektiva intervjuer är ett mycket omdiskuterat ämne inom många forskningsområden. För min uppgift är det inte på något sätt viktigt att vara säker på att all den informationen jag genererar är helt sann eller felfri, att inte minnas händelser eller att berätta om händelser genom nya perspektiv är viktigt data i sig. Därför tar jag hänsyn till det men samtidigt vill jag som forskare bli medveten om vad retrospektiva intervjuer kan betyda för ett datamaterial.

En intervju avspeglar vad en människa känner och menar i en bestämd miljö och vid en bestämd tidpunkt. Intervjuer där temat handlar om informantens dåtid kan man också kalla med ett annat namn, retrospektiva intervjuer. Retrospektiva intervjuer kan medföra en del metodiska problem (Repstad, 2004:95). Som informant är det vanligt att man glömmet händelser, känslor och åsikter man hade förr i tiden. När människor glömmet detta så försöker de att återkalla dåtiden genom de perspektiv och tankesätt som de har tillägnat sig på senare år

(Repstad, 2004:95). Det visar sig också att vi människor har en förmåga att minnas de händelserna som har haft stor betydelse för oss. Alla mina informanter är aktiva inom olika typer av hjälpapparater, såsom psykologer och psykoterapeuter. En del av informanterna går även på tematvällar som handlar om uppväxt, barn och droger. Detta kan medföra att de genom åren av terapi och ny kunskap tillägnar sig nya perspektiv och tankar kring sin egna uppväxt som i sin tur gör att deras konstruktion av berättelsen ändrar sig med tiden. För att förstå en narrativ berättelse kan det vara intressant för en forskare att se vad som har hänt mellan den ”verkliga händelsen” och den ”narrativa händelsen” (Slettan, 1994:93). Vi människor tolkar gärna gamla upplevelser och fenomen på nytt när vi tillägnar oss nya kunskaper om temat. Pär och Sonja som jag kallar mina informanter, har intressanta uttalanden när det gäller hur de upptäckte sina mammors missbruk första gången. Pär förklarar det så här:

“Det är svårt att säga exakt när det var, men när jag tänker tillbaka på skolan så var mamma inte med på klassbilden på min allra första skoldag, så det är nog i den tiden där som troligtvis jag började förstå att något inte var bra”- Pär

Med detta uttalande kan man anta att Pär har bildat sig denna uppfattning senare i livet genom att se tillbaka på gamla klassfoton. Han minns kanske inte en speciell händelse som visar att han förstår att hans mor hade problem, men han vet idag genom att se tillbaka på fotografier att redan när han började skolan var hon inte lika närvarande som andra föräldrar.

Sonja beskrev upptäckten av sin mors missbruk genom en händelse som utspelar sig en sommar när hela familjen var ute och badade.

”- Vi var ute och badade på sommaren och det var fint väder och allt var strålande, men mamma skulle iväg för att ordna något så när hon kom tillbaka igen var hon helt snurrig, hon var konstig och pratade konstigt och var väldigt annorlunda, ramlade på berget och slog sig så hon började blöda och var helt, jag kommer ihåg att min storasyster sa du är ju full mamma ” - Sonja

Sonjas uttalande och klara minne av upptäckten av sin mors missbruk kan antas ha att göra med att människor har lättare att minnas händelser som har haft stor betydelse i livet (Repstad, 2004). Det kan visa sig att Sonjas information är något hon minns och att Pär information är något som han har skapat senare i livet. Även om Pär har bildat sig denna

uppfattning senare i livet är informationen ändå viktig för mig. I retrospektiva intervjuer är det ofta svårt att återberätta hur man kände sig känslomässigt vid speciella tillfällen, då kan man som forskare istället koncentrera sig på att förstå informantens hållning och vilka olika regler som gällde vid den speciella tidpunkten (Slettan, 1994). Det har visat sig att många av mina informanter har haft svårt att återberätta vad de kände känslomässigt vid det speciella tillfället, även om de minns händelsen väldigt väl. Som jag skrev inledningsvis så är fel, överdramatisering, dåliga minnen, nya perspektiv och problem med att minnas känslor viktigt information i sig som jag kommer att använda mig av. Det kan också visa sig vara givande för mig som forskare att se hur människor konstruerar sina liv och förstå vad de berättar utifrån deras perspektiv och de ramar de har i vardagen idag (Repstad, 2004).

3.8 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.

Reliabilitet eller tillförlitlighet används när man skall testa hur trovärdig en mätning är. Man kan testa reliabiliteten genom att göra de samma testerna upprepade gånger med samma mätinstrument. Är det hög reliabilitet så skall de upprepande testerna visa samma resultat (Ringdal, 2009). Under mina intervjuer använde jag mig av bandspelare så att ingen av mina informanter kunde bli felciterade. Om man skall ha en hög reliabilitet är det viktigt att man ställer frågorna under en intervju på samma sätt och i samma situation till alla informanter (Trost, 2005). Under mina intervjuer var det alltid jag som ställde frågorna till informanten, så att de blev lika ställda i alla intervjuer, vilket gör att reliabiliteten ökar. Alla informanterna var också positiva till att medverka och svarade utförligt på de frågorna jag ställde till dem under intervjun. De har också gett sitt samtycke till att jag kan kontakta dem senare om behov skulle uppstå.

Validitet kan man generellt säga är hur man mäter det man vill mäta. Här är hög reliabilitet en viktig förutsättning för hög validitet. Att ha en hög validitet visar att man ställer de rätta frågorna utifrån den problemställning man har valt till sitt projekt. Man får på detta sätt mätt det man vill ha svar på (Ringdal, 2009).

Statistisk generalisering baseras på att urvalet är representativt för befolkningen (Kvale, 1997). Om man skall generalisera de informanterna man använder sig av behövs det ofta stora urval av befolkningen. Detta kan visa sig bli svårt när man som jag skall använda mig utav

kvalitativ forskning. Som jag har nämnt tidigare har jag valt att använda mig av strategiska urval, så detta urval kan jag inte generalisera till resten av den befolkningen som har upplevt missbruk i sin barndom. Jag kan se likheter med analytisk generalisering, där det är viktigt att urvalet representerar det fenomen som jag som forskare skall undersöka (Kvale, 1997). Jag anser att de informanter jag har använt mig av representerar det fenomen som jag vill undersöka närmare.

Kapitel 4 Barnen med de många rollerna

Barn utvecklas i relationer. Ett sätt att förstå barn är att försöka att få insikt i deras relationer. Barn föds med en biologisk utgångspunkt som formas genom samspel. Samspel kan man se på som en näring till barnets egen utveckling. I min uppgave lägger jag stor vikt vid informanternas berättelser om deras vardagsliv och samspelet som skedde i deras barndom. När jag studerade deras vardagsliv var det viktigt för mig att se på vilka roller informanterna har tagit under sin uppväxt. Roller gentemot familjen, missbrukaren, vänner och skolan. I detta kapitel vill jag diskutera kring varför de tog de rollerna de gjorde. Jag vill också se på hur deras liv har påverkats av att växa upp i en kaotisk vardag och vilken betydelse det har för dem idag. De historier informanterna berättat för mig är deras verklighet av att uppleva en barndom med missbruk.

4.1 När rollerna byts om

I en del familjer med alkoholmissbruk byter barnet och de vuxna rollerna med varandra. Istället för att föräldern tar ansvar för barnet, tar barnet ansvar för sin förälder. Den tidigaste och mest användbara benämningen på barn med stora omsorgsuppgifter blir på norska parentifiering. Begreppet parentifiering använder bland annat Haugen (2007) i samband med barn som efter en skilsmässa tar vuxenansvar och som uppträder som omsorgspersoner för sina föräldrar. Killén (2009) använder ordet role reversal när barnet och föräldern byter roller. Parentifiering kan ske när barnet inte ser någon annan utväg än att hjälpa modern eller fadern att ta omsorgsansvar i familjen. Barn har svårt att föreställa sig ett liv utan sina föräldrar, därför har de inga andra val än att göra det bästa för föräldern (Mackrill, 2011). Detta fann jag också exempel på i mitt datamaterial där många av mina informanter berättade om situationer från sin barndom där de måste göra ”det bästa av situationen”. I följande citat kan man läsa hur Pär beskriver hur han var en bricka i sin moders spel när han var liten.

- ”Så roller, jag var ju på ett sätt en viktig bricka i det spelet mamma hade, för jag tog ju hand om henne och passade på henne och var hennes samtalspartner på ting som jag egentligen inte borde vara samtalspartner på” – Pär.

Goffman (2009) förklarar hur vi i vårt dagliga liv umgås med andra människor. Alla dessa situationer som uppstår mellan människor måste definieras för att vi skall veta hur vi skall handla i förhållande till varandra. Människor kan i interaktion med andra påta sig att spela vissa roller (Goffman, 2009). I citatet ovan berättar Pär hur han tog på sig rollen som omsorgsperson. Detta kan i ljuset av Goffmans teori tolkas som att Pär definierade situationen och kom fram till att han måste för att hjälpa sin moder på bästa sätt, ta på sig rollen som omsorgsperson. Moxnes (2003) skriver om hur barn som genomgår skilsmässa kan ta på sig en roll som samtalspartner, oftast till modern efter skilsmässan. De får ofta ta del av besvikelsen över den andra föräldern och deras samliv. Något som även Pär beskrev att även han gjorde genom att vara samtalspartner till sin moder för saker som han egentligen inte borde lyssna på. Genom många år av omsorgssvikt kan det med att definiera roller bli till en rutin för Pär, han visste vilken roll han skulle spela och i vilka sammanhang omsorgsrollen passade bäst (Goffman, 2009). Pärs moder definierade också situationen och kan ha kommit fram till att Pär är vuxen nog att kunna ta på sig omsorgsrollen för henne. Flera studier, bland annat Killén (2009) visar att det är många missbrukare som sätter sig själva och sitt missbruk först och inte ser barns behov. Killén (2009) förklarar att barn som växer upp med missbrukarföräldrar märker att deras föräldrar är mer upptagna av sin egen värld, sina egna behov och problem och ser inte barnet och dennes behov. Barnen upplever att de vuxna inte kan ta vara på sig och att de inte har kontroll och styrning på sig själva. Föräldrarna är långtifrån kapabla att då ta hand om sina barn (Killén, 2009). Pär förklarar att han även tar på sig rollen som samtalspartner för sin mor. Man kan utifrån detta citat se hur Pär och hans mor har bytt roller. Många av mina informanter berättade att de tidigt lärde sig att definiera olika situationer i samspel med missbrukaren. Utifrån definitionen av situationen visste de vilka roller de skulle spela (Goffman, 2009). I ljuset av Goffmans (2009) teori kan man se att det är barnets definition av missbrukarföräldrarnas tillstånd som avgör vilken roll barnet tar på sig. Är föräldern inne i en bra period så kan barnet gå in i rollen som barn, men när föräldern är deprimerad eller påverkad och behöver omsorg tar barnet på sig rollen som omsorgsperson.

4.1.1 Jag ansträngde mig för att trösta henne

Det som slår mig många gånger under intervjuerna är det enorma ansvaret informanten har tagit på sig i tidig ålder gentemot missbrukaren. De har redan som barn förstått att de måste hjälpa missbrukaren och att stora delar av deras liv har blivit styrda av att ha en förälder som behöver omsorg. Alla mina informanter har tvingats bli vuxna tidigt och tagit ett stort ansvar som de flesta barn i samhället aldrig kommer att behöva göra.

Forskning visar att barn redan vid tre- fyra års ålder finner strategier för hur de skall agera som omsorgsgivare för egen förälder. Det enda som är viktigt i dessa barns liv är att modern har det så bra som möjligt (Crittenden, 1992). Barn som har en undvikande/hämmad anknytning lär sig ofta tidigt att det är viktigt att ta på sig ansvaret för att hjälpa modern ur depressioner och göra henne glad (Crittenden, 1992). Eva berättar i citatet under hur hon under sin uppväxt försökte att hjälpa sin mor när hon inte mådde bra. Hon tog ansvar för sin mor även om hon själv bara var ett barn.

- ”Om mamma låg på soffan uppe på loftet kunde jag gå upp, det var episoder då jag kom hem från skolan och hon var väldigt drogad, utan att jag förstod det, men i ett retro perspektiv förstår jag det, jag kom hem och hon låg på soffan och blödde näsblod och var ledsen. Då måste jag verkligen anstränga mig för att trösta henne och ro henne ner och torka tårar och blod och efter en tid att få henne upp och gå och gå på rökrummet och ge henne en cigarett och prata med henne”- Eva.

Eva tog på sig rollen (Goffman, 2009) som omsorgsperson. Hon gick direkt upp till sin moder när hon kom hem från skolan och definierade situationen (Goffman, 2009). Utifrån definitionen förstod hon att den bästa rollen att spela just då var omsorgsrollen. För modern till Eva behövde både hjälp och tröst. Eva förstod inte när hon var liten att modern var påverkad av alkohol och piller något som hon har fått insikt i senare i livet. Evas anknytningsbeteende till sin moder handlade om att ta hand om henne och skulle aldrig prioritera sina egna behov före modern. Barns anknytningsbeteende är deras språk till omvärlden och barns beteende ljuger aldrig (Killén, 2009). Efter mitt samtal med Eva så förstår jag att hon och många andra av mina informanter kämpade varje dag i sin barndom med att lyckas som omsorgsgivare, något som Killén (2009) beskriver som ett vanligt

beteende för barn med otrygg anknytning. Dessa barn är också ständigt på sin vakt och försöker alltid att vara förberedda på om något oväntat sker (Killén, 2009).

De flesta informanterna i mitt material kan berätta om upplevelser som utspelade sig i barndomen. Många av dem berättade om hur de varje dag efter skolan gick raka vägen hem för att ta reda på hur det var med den föräldern som missbrukade. Visade det sig att föräldern var påverkad av piller eller alkohol så visste informanten vad som var bäst att göra vid det tillfället. Antingen handlade det om att ge omsorg till missbrukaren eller att "gå på tå" för att inte störa eller förvärra situationen. Alla informanter utan Max har ganska klara minnen av vad som hände under uppväxten och vad som var bäst att göra när föräldern var påverkad. Min informant Berit förklarade väldigt ingående om sin egen vardag som handlade om att ta hand om sin far som var missbrukare. Hon kunde nästan på klockslag beskriva vad hennes far gjorde på kvällarna och vad som blev hennes uppgifter när hon skulle ta hand om och dölja hans missbruk.

- " Det som jag har gjort mest är att jag har lagat ljud och bråk, jag har satt på högt ljud på tv:n, alla redan innan han kom, för efter ett tag förstod jag ju att han skulle komma snart, då fick jag till massa ljud så det inte skulle höras vad han gjorde där. Han gick in och drack och varje gång spolade han som att det skulle höras som att han var på toaletten och sprayade in sådan mentol spray och kom ut av dörren och då kommer jag ihåg att nästan varje gång så rapar han för att han hade druckit så mycket så fort, då var det för mig att få bort lukten, för det luktar ganska starkt. Det är sådant som sitter igen som jag har gjort varje dag i 10 eller 11 år. Jag har alltid varit väldigt nära honom, i närheten av honom för att passa på honom, att vara där liksom"- Berit

Allt som sker en människa lagras i hjärnans erfarenhetsbank. I denna bank kan man sedan leta för att upptäcka om situationen har uppstått tidigare och hur det är lämpligt att handla i förhållande till den givna situationen (Dyregrov, 2010). Utifrån Berits citat kan man se att hon visste precis vad som skulle hända, kväll efter kväll. Genom hjärnans erfarenhetsbank kunde hon lätt finna vad som var lämpligast att göra för att dölja sin faders missbruk för resten av familjen. Nästan varje dag i 10 eller 11 år tog Berit på sig rollen (Goffman, 2009) som omsorgsgivare för sin egen fader. Dyregrov (2010) förklarar att barn som har upplevt många traumatiska händelser i sin barndom ofta har många starka minnen, precis som även Berit berättade. Hon minns i detalj varje kväll både vad hennes far gjorde och vad hon själv gjorde.

Kroppen har förmåga att känna igen traumatiska händelser långt efter att de har skett och detta är ett sätt för kroppen att veta vad man skall göra när det sker igen (Dyregrov, 2010). I ljuset av Goffmans (2009) teori kan man se att Berit inte uppträdde i kraft av sig själv utan i kraft av hennes relation till sin fader. Som hon beskriver det så var det relationen till sin fader som gjorde att hon tog på sig en omsorgsmask och försökte att spela den rätta rollen för att ingen skulle märka vad som egentligen pågick. Moxnes (2003) beskriver även hon om hur barn efter en skilsmässa kan ta på sig rollen som förälder för egen förälder. Barn tar på sig ansvaret för att trösta, göra det mysigt och ta hand om föräldern. Något som de allra flesta av mina informanter har gjort under sin uppväxt.

4.2 Trygghet i otryggheten

Här under vill jag presentera ett av de fynd jag själv blev mest överraskad över. Som en röd tråd genom hela empirin har det varit påtagligt att otryggheten i hemmet blev till en sorts trygghet för informanterna. De förklarade att det blev till en livsstil att efter skolan gå direkt hem och ta reda på hur missbrukaren mådde. Det var t.ex. lättare att möta vänner efter att de hade sett hur missbrukaren mådde och läst av stämningen i hemmet. Att inte veta var den missbrukande föräldern höll till eller hur denna mådde skapade bara ännu mera otrygghet i en redan otrygg vardag.

Pär växte upp med sin moder och fader fram tills han var 4 år gammal. Då skilde föräldrarna sig och Pär fick en ny familj. Pär blev boende hos sin mor och besökte sin far på helgerna samt någon dag i veckan. Modern och fadern bodde fortsatt i samma stad så det var enkelt att bo hos dem båda förklarade Pär. Hans mor var alkoholist och drack mycket i perioder. Hon hade många män och det var ofta fester hemma hos dem. Pär förklarar att han många gånger upplevde att dessa män misshandlade hans mor, något som var oerhört traumatiskt. Pär berättar hur han upplevde det att bo hos sin far.

- ” Jag skyddade alltid henne jag ville inte dra, jag hade ju pappa också och hos han var jag hos varannan helg och någon gång i veckan. Jag ville inte åka dit. Jag skrek och jag ville inte, för jag tyckte att det var tryggare att vara hemma hos mamma, för då visste jag vad som hände antagligen. Det var nog för att jag ville vara nära det som var där, eller pröva att ha kontroll på omgivningarna, istället för att vara hos pappa då hade jag ju ingen kontroll på vad som skedde. Det var väldigt trasigt att åka dit det var inte trevligt. Självklart var det inte för honom heller, där var det egentligen tryggt för mig”- Pär

Dyregrov (2010) förklarar att barn som upplever att se sin mor bli misshandlad kan reagera med att bli överbeskyddande mot henne. De har ofta svårt att lämna hemmet, något som Pär berättar om i citatet ovan, och vill inte lämna sin mor ensam. Barnet lägger hela tiden ner mycket energi på att tänka på hur de skall skydda sin mor på bästa sätt och därför är det viktigt att barnet vet var hon befinner sig (Dyregrov, 2010). Pärs berättelse vittnar också om att han i samspel med sin moder tar på sig rollen (Goffman, 2009) som omsorgsperson. Han vet att modern periodvis kan vara utsatt för våld och inte klarar att ta vara på sig själv. Pär tar på sig rollen som den person som bryr sig om vad som sker och vill på alla sätt ta hand om sin mor. Moxnes (2003) förklarar att det är vanligt att barn sätter sina föräldrars behov framför sitt eget. Barn som har varit med om skilsmässa väljer ofta att bo hos den föräldern som barnet tror kommer få störst problem med att klara sig själv. De försöker att skydda föräldern från omvärlden. Detta beskriver Pär att han har gjort under sin uppväxt. Han berättade om att det hade varit tryggare för honom att bo och växa upp hos sin far. Detta var aldrig ett alternativ eftersom tryggheten för Pär var att bo i otryggheten hos sin mor och veta vad hon gjorde och hur hon mådde varje dag. Forskning som är gjord av Mossige & Stefansen (2007) på barn som upplevt våld på nära håll i familjen fann att var tionde ungdom i Norge antingen har sett eller hört minst en av sina föräldrar blivit fysiskt misshandlade. Många av de barn som upplever misshandel på nära håll kan få psykiska problem. Forskningen visar också att ju närmare relation barnet har till den som utför misshandeln, desto längre tid tar det för människor runt omkring att förstå att allt inte är som det skall vara.

4.3 När masken faller

Enligt anknytningsteorin utvecklar vissa barn trygg och andra barn otrygg anknytning. Anknytningsbeteendet som barnet bildar sig utifrån sin trygga eller otrygga anknytning har som funktion att hålla barnet nära sin omsorgsperson så länge det behövs och tills den eventuella faran är borta (Killén, 2009). Anknytningsbeteendet kan man avläsa när ett barn blir satt under stress och det visar sig på olika sätt beroende på barnets ålder (Killén, 2009). Jag har valt att redogöra för tre olika kategorier av anknytningsbeteenden i min teoridel. Många av de barn som har en undvikande/hämmad anknytning tar ofta ett omsorgsansvar för sina föräldrar (Crittenden, 1992). Min informant Berit berättade att hon sedan 8 års ålder då hon förstod att fadern var missbrukare har tagit ett ansvar för honom, både inom och utanför familjen.

- ”Det vill säga, han har levt ett väldigt delat liv och jag gör gärna bilder av ting. Jag ser pappa och han har många olika masker på sig. Han har en jobb mask som han hade på sig när han var på jobb och den var väldigt professionell, utåtvänd och omtyckt. Så tog han på sig hem masken när han kom hem, den som kanske skulle vara lite familjefar eller den han hade närmast mamma då. Så hade han en familjemask när han skulle representera familjen, om det skulle spelas musik efter farfar, då tog han på sig den som var stolt över familjen sin. Men när han tog av sig eller alla masker ramlade av när han drack, jag såg väldigt att det var mitt jobb att hålla hemma masken på, jag jobbade hela tiden för att han skulle hålla den på. Det var mitt jobb från att jag var 8 år tills att jag var 18 år, jag kan se det framför mig att jag håller den men masken håller på att skala av överallt, men mitt jobb var att klistra den fast”- Berit.

I 10 år har Berit varje dag passat på sin far. Hon har känt att det var hennes uppgift att ta hand om honom när han drack. Hon tog ansvar varje kväll när han kom hem från jobbet och började dricka. Hon berättade att han drack nästan varje kväll året runt. Hennes jobb var att hålla hemma masken på när han började dricka, något som hon beskriver som svårt. Killén (2009) beskriver att barn är som små genier som i sin barndom lär sig hur de skall förhålla sig till sina föräldrar. Man kan se att Berit lärde sig att förhålla sig till sin far genom att ta ansvar för honom när han drack. Barn som har undvikande/hämmad anknytning visar aldrig känslor eller avvisar sina föräldrar (Crittenden, 1992). Något som man kan se att Berit heller aldrig gjorde, hon gjorde bara sitt jobb som hon förklara det. Berit visste att skulle hon fortsätta ha

en ”bra” kontakt med sin far kunde hon inte avvisa honom eller visa att hon var ledsen. Hon som många andra barn till missbrukare lär sig vad som provocerar denne och vad som gör missbrukaren nöjd (Killén, 2009). I citatet ovan kan man läsa om hur Berits far använde sig av olika masker beroende på var han befann sig och vilka människor som var i närheten. Masker är ett begrepp som Berit själv introducerade under vårt samtal. Detta är också ett begrepp som Goffman (2009) använder när aktörer uppträder på en scen. Masken som aktören har på sig framför sin publik, eller som Berits far hade på, skall överensstämma med publikens förväntningar inför den roll aktören spelar. Berit förklarade att hennes far hade olika masker beroende på vilken publik som var närvarande (Goffman, 2009) Han hade en jobbmask, där han var professionell, utåtvänd och omtyckt. En hemma mask och en mask när han representerade familjen. Dessa masker gjorde att ingen mer än Berit förstod vad som pågick bakom kulisserna (Goffman, 2009) och hon jobbade hela tiden för att hålla maskerna på. Det var hennes jobb förklarade hon. Hon tog på sig rollen varje kväll som gick ut på att försöka att dölja sin faders alkoholmissbruk och bevara deras hemlighet.

4.3.1 Flink pike syndromet

Som jag har skrivit om innan så blev missbrukaren och missbruket det centrala i alla mina informanters liv. Pär, Berit och Eva berättar för mig hur de spelade olika roller i livet för att skydda missbrukaren och sig själva från att någon utomstående skulle förstå vad som skedde i hemmet. Eva berättar att det var tryggt för henne att spela roller som gjorde att ingen såg vilket kaos hon levde i. Skulle någon utomstående få ta del av det som skedde hemma skulle det bara skapa en otrygghet och det var det sista Eva behövde mer av. Pär förklarar i citatet under vilka roller han spelade under sin uppväxt och hur han skulle uppföra sig för att utföra dessa roller korrekt.

- ”I skolan var jag den duktiga killen, räckte alltid upp handen och smilade till läraren. Så hade jag en roll där hemma, där var jag annorlunda, jag var tvungen att ta mycket ansvar och hos pappa hade jag den strikta rollen, där sängen skulle vara bäddad kl. 07.30 varje morgon innan frukosten serverades”- Pär

Goffman (2009) förklarar att människor definierar situationen för att veta hur de skall samhandla och att en del av samhandlingen är också erfarenhetsbaserad. Genom att illustrera Pär's citat utifrån Goffmans teori kan man se att samhandlingen hemma hos fadern och i skolan var erfarenhetsbaserad. Varje gång han kommer till sin far eller är i skolan måste han inte definiera situationen på nytt utan vet genom erfarenhet vilka roller han skall spela och vad som förväntas av honom. I citatet ovan kan man förstå att Pär vet vilka roller som passar bäst för att tillgodo se faderns och moderns familjer, de olika teamen (Goffman, 2009). För att framträdandena skall bli så bra som möjligt, är det viktigt att Pär framträder med lojalitet och disciplin (Goffman, 2009). Många av rollerna som barn till missbrukare spelar gör de för att dölja det som sker hemma och de visar sällan sina föräldrar när de är ledsna eller slitna. Det har lärt sig sedan tidig ålder att för att överleva måste de påta sig roller som egentligen inte är passande för barn (Killén, 2009).

Barn som lever med missbrukarföräldrar berättar vanligen inte om de känslor, upplevelser och händelser som föräldrarnas missbruk ger upphov till. Många barn i denna situation lever med skuld och skam för sina föräldrars beteende och tar ansvar för att hjälpa dem att må bättre. Barnen lever med traumatiska händelser som förblir hemligheter. De gör ofta allt i sin makt för att skydda sin familj och missbruket (Hansen, 1994). Det kom också tydligt fram i mitt datamaterial att flera av mina informanter dolde sina föräldrars missbruk i skolan. Eva berättar i citatet under hur hon dolde sin mors missbruk i skolan. Hon ville absolut inte att de i skolan skulle förstå att det var ett fullständigt kaos hemma.

*- "Ja jag gick på skolan och gjorde det väldigt bra. Flink pike syndromet på skolan och betyg var aldrig ett problem. Vet inte om det var en gåva eller förbannelse för det verkar ju som att jag var ett resursstarkt barn, man ser inte bakom att det är något som är fruktansvärt galet"-
Eva.*

Flink pike begreppet är ett begrepp som har kommit utav empirin och som flera av mina informanter använt sig av i våra samtal om deras roller under uppväxten. Begreppet flink pike är även i dagens samhälle ett aktuellt begrepp. Risholm (2014) beskriver att de människor som är på jakt efter perfekta prestationer, tar prestationer för givet och har svårigheter med att vila i egen succés och som alltid skall vara bäst kan ha det han kallar flink pike syndromet. Goffman (2009) förklarar att aktörer kan påverka andras definition av situationen. Att som Eva påta sig rollen som flink pike kan förstås i ljuset av Goffmans (2009) dramaturgiska teori.

På teaterscenen kan man påverka publikens definition av situationen. Det finns alltid ett mål med framträdandet. Aktören vill att publiken skall uppfatta denne trovärdig i den rollen han spelar (Goffman, 2009). Evas mål med sitt framträdande på skolan var att ingen skulle se att hon växte upp i ett kaos och tog därför på sig flink pike rollen. Det var viktigt för Eva att spela en övertygande roll gentemot sin publik eftersom hon absolut inte ville att varken klasskamrater eller lärare skulle ifrågasätta hennes familjesituation. Eva upplevde ett kaos inombords, men rollen som flink pike hjälpte henne att dölja för klasskamrater och lärare hur hon egentligen mådde. Goffman (2009) menar att de som observerar, som i detta fall var lärare eller klasskamrater, förväntar sig att aktören verkligen har de egenskaper som visas upp. Men i vissa fall så spelar inte individen ärliga roller och det kan bero på att denne inte vill visa sorg och smärta (Goffman, 2009). I Evas fall så berättar hon i citatet under vad rollen flink pike har betytt för henne:

- ”Man kan ju säga att jag manipulerade för min intension var att de inte skulle fråga eller bry sig om hur det var hemma”- Eva.

Eva spelade i många år en ”falsk roll” i skolan. Genom att belysa denna falska roll med Goffmans (2009) teori kan man se att det handlade om lojaliteten gentemot teamet, som i detta fall vara familjen till Eva. Hon spelade denna roll för att inte avslöja vad som hände i hemmet eller att någon skulle förstå att hennes moder var alkoholist. Goffman (2009) förklarar att alla personliga framträdanden har ett mål. Det finns tillfällen då den personliga fasaden inte först och främst används för att framställa sig själv på rätt sätt utan för att uppträdandet kan vara till nytta i större sammanhang. Det kan finnas flera personer som är involverade i framträdandet (Goffman, 2009). I ljuset av Goffmans (2009) teori kan man se hur Eva framställer sig själv som en duktig flicka, som följer med bra i skolan och detta gör hon främst för att dölja det som sker där hemma. Av lojalitet till sin moder och resten av familjen så berättar hon aldrig för någon om kaoset hemma utan spelar en roll som gynnar hela teamet (Goffman, 2009). Goffman (2009) förklarar att i teamframställanden händer det ofta att medlemmar tvingas framträda i en annan belysning än vanligt om det gemensamma intrycket av teamet skall bli behagat. Genom att belysa missbrukarfamiljer genom Goffmans (2009) teambegrepp kan man se att det är flera av mina informanter som har spelat roller för att behaga teamet. I citatet under berättar Berit hur hon använde sig av masker för att dölja det som skedde i hemmet. Flink pike masken var en mask som utifrån mitt datamaterial många av informanterna använde sig av i sin barndom för att dölja deras föräldrars missbruk. Det var

viktigt för samtliga av mina informanter att hålla missbruket som skedde hemma hemligt för utomstående.

- "Jag har blivit väldigt duktig till att använda mina masker för att dölja, den "flinkpike" masken min far har haft på i stort sett hela tiden" – Berit.

Berit berättar i citatet ovan hur hon använde sig av masker för att dölja det som skedde i hemmet. Som jag förklarade innan är begreppet mask ett ord som Berit lanserar själv under intervjun och som även är en av Goffmans (2009) mest använda metaforer. Goffman (2009) förklarade att aktörerna framträder med olika masker beroende på vilken publik som ser på. Genom att illustrera Berits citat med Goffmans (2009) teori har hon använt masker genom hela barndomen för att dölja sin fars alkoholism. Publiken i hennes liv var modern, släkten, vänner och skolan. Förmodligen hade det varit bättre för Berit att ta av sig masken och ta emot den hjälp som fanns, men av lojalitet mot sin far så behöll hon masken på (Goffman, 2009).

4.4 Svårigheter med att själv praktisera föräldraskapet

Att få barn är ofta en stor och omvälvande händelse i livet. Många ser på det som sin största självrealisering och upplever det som något fantastiskt. Men långt ifrån alla föräldrar upplever det på det sättet. Att bli förälder kan utlösa känslomässiga svårigheter som handlar om problem som har skett under barndomen (Ruppert, 2012). Många föräldrar för sin egen anknytning de själva hade till sina föräldrar vidare till sina egna barn (Ruppert, 2012). De föräldrar som försöker att uppfostra sina barn annorlunda i förhållande till egen upplevd uppfostran kan ofta lyckas med detta till ett visst plan, men på ett djupare plan menar Ruppert (2012) att det finns gränser. De av mina informanter som har barn berättar alla om hur de inte vill att deras barn skall få samma uppväxt som de själva upplevde. De berättade för mig hur att de har reflekterat mycket kring uppfostran. Som jag har berättat om innan så växte Max upp med en far som var alkoholist och en mor som var pillermissbrukare. När han var 15 år så tog hans mor sitt liv. Hon var inlagd på psykiatrisk avdelning på ett sjukhus. En dag lämnade hon sjukhuset och tog sitt liv. Max far som var alkoholist lämnade Max strax efter denna händelse och flyttade tillsammans med en ny kvinna. Max berättar i citatet under om hans

tankar kring att själv vara far och att inte ha de bästa referenserna för hur man skall uppfostra barn.

- "Jag ställer väldigt höga krav till mig själv som förälder, för jag vet vad jag inte vill ha. Men samtidigt är referenserna väldigt dåliga i förhållande till uppfostran av barn. Det är ofta där jag kanske uppfostrar på ett annat sätt än jag teoretiskt sett hade gjort, men från ryggmärgen gör jag en del ting som jag blev uppfostrad på. Det är något jag jobbar på och något som vi pratar om. Jag undrar ju ibland om detta är något jag menar eller om det bara är automatiska reflexer som kommer fram, men såklart det sätter ju saker i ett helt annat perspektiv, det gör det. Det är mycket därför jag har börjat med detta och jobbar med mig själv"- Max

Max berättar om hur han ser på sig själv som förälder och förklarar att föräldraskapet är något som han har funderat mycket kring. Att få barn var också en utlösande faktor till varför Max sökte hjälp. Detta kan bero på att mycket av det Max har upplevt i sin barndom kommer upp till ytan när han själv blir förälder. Något som Ruppert (2012) beskriver som en vanlig händelse bland föräldrar som har upplevt en otrygg anknytning. Max berättar att mycket av uppfostran sitter i ryggmärgen, något som kanske kan förklaras med hur Ruppert (2012) förklarar hur anknytning reproduceras till egna barn. Max berättar också att hans referenser inte är så bra samtidigt som han är väl medveten om vad han inte vill ha med i sin uppfostran till sina egna barn. Det som sker i uppväxten vill följa en genom livet i olika grader (Ruppert, 2012). Max och andra barn som har upplevt en liknande uppväxt bär ofta på en tung osynlig ryggsäck som innehåller många tragiska händelser. De upplever ofta att ta omsorgsroller för egen förälder i tidig ålder och många av dessa barn har även tagit ett ansvar i familjen som egentligen inte är ägnat för små barn. Bagaget de bär på är svårt att göra sig av med och kommer alltid på ett eller annat sätt finnas med, även när det kommer till uppfostran av egna barn. Anknytningen till sina egna föräldrar vill alltid finnas där (Ruppert, 2012). Utifrån det som är förklarat i teorin är det rimligt att antyda att Max har haft en otrygg anknytning till sina föräldrar, något som kan visa sig ha inverkan på egen uppfostran av barn. Det tyder också på att de barn som har haft en otrygg anknytning till sina föräldrar och som blir förälder själv upplever många tankar och känslor kring sitt eget föräldraskap. I citatet under berättar Sonja för mig om hennes upplevelser av att vara gravid.

- ” *Då jag blev gravid var det väldigt mycket känslor som kom fram, jag hade inte kontroll på hormonerna eller känslorna eller något. Jag tyckte det var jätte jobbigt. När jag sedan födde min son så hade jag ett våldsamt behov för att min son skulle få en annan uppväxt en vad jag fick så jag har varit extremt överbeskyddande i förhållande till detta att han skulle känna sig trygg till varje tid, nästan lite fanatisk till att han aldrig skulle känna sig otrygg på något sätt” - Sonja*

Enligt Ruppert (2012) är det väldigt vanligt att när man skall bli förälder så kommer många känslor från barndomen fram. Precis som Sonja beskriver att hon upplevde det när hon blev gravid. De problem man har haft genom livet försvinner inte på något sätt när man får barn. Inte de problem man har haft med sina föräldrar heller (Ruppert, 2012). Som jag har skrivit om tidigare har många av mina informanter inklusive Sonja genom sin uppväxt spelat roller för att gynna teamet (Goffman, 2009). Barn till missbrukare tar ofta på sig roller som gör att de sällan visar känslor och roller som går ut på att ta hand om missbrukaren. Utifrån empirin gav många av mina informanter uttryck för att de spelade roller genom hela barndomen och när de själva får barn kan det kan visa sig vara svårt att veta hur man spelar en föräldraroll. Sonja förklarar hur hon blir överbeskyddande mot sin son och vill att han alltid skall känna sig trygg, något som Sonja berättade att hon själv aldrig upplevde under sin uppväxt. Sonjas citat visar att hennes upplevelser av sin uppväxt inte försvinner när hon själv får barn och som även Ruppert (2012) skriver om. Utan snarare tvärtom, Sonja vet vad hon inte vill att hennes egen son skall behöva uppleva. Barn som upplever otrygg anknytning på grund av att deras föräldrar inte kan ge dem den omsorgen de behöver är många i dagens samhälle. Utifrån anknytningsteorier kan man se hur anknytning till egen förälder också påverkar nästa generation och kan på det sättet förstöra ett helt liv. Händelser som dessa barn har upplevt i sin vardag är något som alltid kommer finnas med dem genom livet och genom generationer.

4.5 Att stänga ute barndomen

Max är den av mina informanter som minns minst av det som skedde under uppväxten. I mitt möte med Max berättade han direkt att han inte trodde att han kunde vara till så stor hjälp eftersom han hade förträngt stora delar av sin barndom. Detta var självklart något jag märkte under intervjuens gång. I efterhand har det visat sig att intervjun har gett mig ett nytt perspektiv och ny kunskap om barn som upplevt en traumatisk barndom, men som har

förträngt stora delar av den. Därför är jag otroligt tacksam att Max ställde upp och delade sina erfarenheter och tankar om hur det var att växa upp med missbrukarföräldrar.

Max far var helgalkoholist och modern pillermissbrukare under hela uppväxten. Som jag berättade om innan så tog Max mor sitt liv när han var 15 år och samtidigt lämnade hans far honom och Max fick ta vara på sig själv. På frågan vad han minns om sin mors och fars missbruk svarar han:

- ” Jag började i terapi för sex månader sedan, det är sådana här ting jag prövar att jobba med för jag har stängt ut barndomen, jag kommer ihåg väldigt lite. Men det börjar komma tillbaka väldigt mycket, ja det finns där men det är väldigt väldigt bra inlåst”- Max

Dyregrov (2010) förklarar att vissa människor, så som Max, kan förtränga traumatiska upplevelser. Minnesstörningar och bortträngning av traumatiska händelser kan hjälpa till att skydda barnet mot de fruktansvärda känslorna som annars kan uppstå. Genom att belysa Max citat med Dyregrovs (2010) förklaring på varför vissa barn förtränger kan man se att Max för att överleva alla traumatiska upplevelserna från barndomen har förträngt mycket av det som skett, något som gör att han idag har stora minnesluckor. Det är en försvarsmekanism som hjärnan använder för att kunna fortsätta att fungera och inte bryta ihop vid alla traumatiska händelser ett barn kan uppleva som har föräldrar som är missbrukare.

De allra minsta barnen är otroligt avhängiga av att vuxna finns i närheten när en traumatisk upplevelse händer. Barn behöver tröst, omvårdnad och skydd för att kunna reparera det som har skett. Om barnet inte får en förälders uppmärksamhet efter traumatiska händelser kan barnet reagera med likgiltighet inför det som sker (Dyregrov, 2010).

4.6 Uppsummering

Många barn som växer upp med föräldrar som är missbrukare tar ofta på sig rollen som omsorgsgivare (Killén, 2009). En del barn blir omsorgsgivare för hela familjen medan andra mest visar omsorg gentemot missbrukaren. Barn har svårt att se ett liv utan sina föräldrar och ser ingen annan utväg än att hjälpa dem på bästa sätt (Killén, 2009). Vi kommer ihåg hur både Pär, Eva och Berit beskriver hur de tog ansvar för missbrukaren i form av stöd och närhet. Barn kan redan vid 4 års ålder finna strategier för att agera omsorgsgivare för egen förälder (Crittenden, 1992). Det visade sig tidigt att informanterna tog ansvar när de förstod att inte

allt var bra med föräldern. De försökte göra det bästa för missbrukaren även om denna ofta svek barnet på olika sätt i barndomen. Berit beskriver det som att det var hennes jobb att ta hand om sin far genom hela uppväxten.

Att leva i en otrygghet med missbruk och dess konsekvenser skapade en typ av trygghet som många av mina informanter beskrev. En trygghet i otryggheten. Pär beskrev att det var en stor och viktig del av hans liv att ha kontroll på sin mor och hur hon mådde. Han hade ett enormt behov av att vara tillsammans med henne och ge henne den omsorg hon behövde. Det var en trygghet i otryggheten att när skolan var färdig för dagen direkt gå hem och se hur stämningen var där hemma och hur missbrukaren mådde. Utifrån det kunde barnen bestämma hur resten av dagen skulle fortlöpa, om de skulle vara med vänner eller prioritera missbrukaren på grund av att denna hade en dålig dag. Stora delar av livet för barn som växer upp med föräldrar som är missbrukare kretsar runt missbrukaren.

Det finns barn som minns deras föräldrars missbruk in i detalj och har lätt att återberätta vad som hände och hur en vanlig dag i deras liv såg ut. Det finns även de barn som förtränger tragiska händelser och endast har ett fåtal minnen kvar (Dyregrov, 2010). Hjärnan och andra delar av kroppen reagerar på det som sker i samspel med andra. Hjärnan kan överbelastas och använder en försvarsmekanism som gör att barn förtränger det som skett för att barnet skall kunna överleva i dessa traumatiska upplevelser som sker varje dag (Dyregrov, 2010).

Flink pike -gutt syndromet (Risholm, 2014) var ett begrepp som många av mina informanter introducerade. Detta var en roll de spelade på utanför hemmet för att på bästa sätt vara som andra och inte visa vilket kaos de egentligen levde i. De flesta av mina informanter klarade skolan bra och detta var en viktig del för att kunna dölja det som skedde hemma. Detta visar också att barn på många olika sätt finner strategier för att hjälpa missbrukaren på bästa sätt. Strategierna går inte bara ut på att vara en omsorgsperson och ta ansvar hemma utan det handlar också om hur de på bästa sätt gentemot missbrukaren skall uppföra sig utanför hemmet (Killén, 2009). Barnen blir experter på att spela de roller och uppträda i kraft av de relationer som finns omkring dem. Eva förklarade att hon försökte att framstå som ett resursstarkt barn för att ingen skulle misstänka att något var fel. Barn som lever med missbrukare blir ofta otroligt bra skådespelare med litet utrymme för att kliva av scenen och vara ett barn.

Omsorgssvikt som sker i barndomen kan också leda till problem i vuxen ålder. När det skall bildas egen familj är referenserna ofta ganska dåliga (Ruppert, 2012). Många föräldrar reproducerar anknytningen de själva utvecklade till sina föräldrar vidare till sina egna barn. Även om många föräldrar försöker att inte ge den omsorgen de själva fick uppleva finns dessa minnen alltid kvar. Många människor kan uppleva en otrygghet i att själva skaffa familj eftersom de väldigt väl vet hur de vill uppfostra sina egna barn men ändå känner en stor rädsla inför ansvaret (Ruppert, 2012).

Allt detta visar hur viktigt det är att samhället fångar upp dessa barn och deras föräldrar i tid. Det är också viktigt att man som människa förstår att även om ett barn inte upplever en trygg anknytning till sina föräldrar älskar de dessa över allt annat. Moxnes (2003) beskriver hur barn är glada i sina föräldrar även om de är alkoholiserade, missbrukare eller kriminella och det måste de få fortsätta att vara. Barnen kan tycka synd om, vara arga på eller skämmas för sina föräldrar, men trots detta vill barnen ofta ha fortsatt kontakt med sina föräldrar och få ta del av den lilla kärleken de kan få. Därför är det viktigt att dessa barn får hjälp att upprätthålla kontakten med sina föräldrar och självklart måste barnets trygghet prioriteras (Moxnes, 2003). Att informera öppet om missbruk på skolor och försäkra att det finns bra tillbud runt om i kommunerna kan bidra till att hjälpa utsatta barn och deras familjer. Det är viktigt att våga prata om missbruk och inte se på det som ett tabubelagt ämne för då kommer garanterat inte de barn som är utsatta för omsorgssvikt söka hjälp.

Kapitel 5 Familjehemligheter

Som tidigare nämnts finns idag inga pålitliga tal som kan dokumentera hur många barn det är som lever med föräldrar som är missbrukare. En av orsakerna till detta är att det är vanligt att missbruk i familjen blir till en familjehemlighet som ingen berör även om det påverkar hela missbrukarens omgivning och speciellt barnen i familjen. Barnen i familjen blir experter på att skydda och bevaka familjehemligheten så att omgivningen inget skall förstå (Killén, 2009). Det framgår av mitt datamaterial att alla informanterna levde med sina föräldrars missbruk som en välbevarad familjehemlighet. I detta kapitel av analysen vill jag låta informanterna berätta om sina upplevelser kring missbrukets belastningar och dess konsekvenser. Jag vill också fokusera på vilka sätt de hemlighöll missbruket och om detta var ett behov de själva hade eller om det var gentemot missbrukaren och familjen.

5.1 Pappa prövade alltid att hålla fortet hemma

Det finns många olika typer av belastningar ett barn utsätts för när de växer upp med föräldrar som är missbrukare. En av de allra största belastningarna för mina informanter, tolkat utifrån mitt datamaterial, var att de alltid skulle försöka dölja missbruket. Som Pär beskriver det för mig i vårt samtal så var dessa belastningar och konsekvenser, som kom från hans mors missbruk, hans normalitet. Han visste i många år inget annat. Det blev en normal vardag för honom att dölja för utomstående hur han mådde och att hans mor var alkoholist. I mitt samtal med Sonja så förklarade hon att det värsta med sin mors missbruk var att hela tiden hålla det hemligt för andra. Hon förklarar i citatet under hur hon än idag kan få känslan som hon fick när hon förstod att hon hade avslöjat familjens hemlighet för utomstående.

- "Pappa prövade alltid att hålla fortet hemma, men en gång när mamma hade blivit inlagd på Blå korset var jag på födelsedagskalas. Mamman i familjen frågade vart min mamma var och jag svarade på blå korset, jag visste ju inte vad det var för någonting fram till att min pappa kom nästa dag och sa till oss att vi aldrig får berätta för någon vart mamma är. Det är en sådan ting jag minns än idag"- Sonja.

Goffman (2009) förklarar att om ett team skall fungera måste teammedlemmarna ha tre viktiga egenskaper, lojalitet, disciplin och varsamhet. Dessa är viktiga att använda vid uppträdanden och medlemmarna måste samarbeta för teamets bästa (Goffman, 2009). Goffmans (2009) teori kan belysa Sonjas familjs lojalitet och disciplin gentemot modern. Sonjas far förklarade att var modern befinner sig skall hållas inom familjen, antagligen av lojalitet mot modern och familjen. Ingen utomstående skulle få veta att familjen hade ett stort problem. Sonja lärde sig att definiera situationen genom sin fars uttalande och förstod hur hon skulle handla i framtida samspel med andra aktörer i förhållande till sin moders missbruk (Goffman, 2009). Det var viktigt att Sonja agerade med varsamhet när någon ställde frågor om hennes mor. Sonjas familj illustreras genom Goffmans (2009) teammetafor. Familjemedlemmarna lärde sig tidigt hur man skulle bevara ”teamets hemlighet”. Skulle någon utomstående fråga Sonja något om familjen var det viktigt att hon var varsam och disciplinerad i sitt uttalande för att inte avslöja något som kunde skada teamet. Det blev då viktigt för Sonja och resten av teammedlemmarna att man uppträdde i ett intimt samarbete för att lyckas (Goffman, 2009). Att avslöja för andra aktörer att modern hade problem med alkoholen kunde bidra till att teamet blev upplöst (Goffman, 2009). Forskning som har gjorts på barn som utsätts för omsorgssvikt visar att dessa ofta gör allt i sin makt för att bevara familjens hemlighet och skydda familjen mot insyn (Hansen, 1994). Detta kan resultera i att barnet måste försöka att hantera traumatiska händelser på egen hand (Hansen, 1994) på grund av lojaliteten mot teamet (Goffman, 2009). Man kan också se att familjemedlemmar och speciellt barn ständigt går och oroar sig för att någon skall genomskåda fasaden och lever därför ofta i ständig beredskap för att klara av att hålla fasaden uppe (Hansen, 1994). De flesta av mina informanter blev experter på att hålla missbruket hemligt. Berit beskriver för mig att hålla sin fars missbruk hemligt blev som hennes stora jobb i livet.

- ”Det har ju varit mitt stora jobb i livet att hålla det hemligt, hela uppväxten handlade ju om att klara att hjälpa pappa för att hålla det hemligt och det lyckades jag faktiskt med fram till för 4-5 år sedan” -Berit

Berit förklarade att hela hennes uppväxt har handlat om att dölja sin fars missbruk för andra. Det har varit hennes stora jobb i livet att ta hand om sin far. Hansen (1994) förklarar att barn till missbrukare bekymrar sig för dem och tar på sig skulden när allt inte är bra. Skuld känslan barnet utvecklar ökar ansvars känslan till missbrukaren (Hansen, 1994). Skuld känslan kan ha medfört att Berit har tagit det som ett jobb under hela barndomen att hålla sin fars missbruk

hemligt. Hon beskriver också att hon lyckades att hålla det hemligt. Detta tyder på att det har varit viktigt för henne att lyckas med sitt ”jobb”. Hon har alltid varit i beredskap för att dölja deras hemlighet. Berits roller som hon spelar när hon framträder har hela hennes liv handlat om att gynna teamet (Goffman, 2009), alltså hennes familj. Det blir viktigare för Berit att spela en roll som gör att ingen upptäcker hennes fars missbruk än att tänka på vad som är bäst för henne själv. För Berits bästa kanske det hade varit bättre att kunna öppna sig och prata om problemen, men rollen som omsorgsperson för egen förälder och vikten av att hålla på familjehemligheten är så pass stark att barnet sätter sig själv och sitt behov längst ner (Killén, 2009). De flesta barn kan sträcka sig långt för att försöka tillfredsställa det de uppfattar som sina föräldrars behov (Moxnes, 2003). Berit har fram till för 4 eller 5 år sedan alltid handlat i lojalitet till sin far. Hon har alltid varit vaksam på situationer som kunnat avslöja deras hemlighet ända sedan hon upptäckte sin fars alkoholmissbruk. Moxnes (2003) beskriver även hon hur vanligt det är att barn försöker att dölja för andra hur föräldrarna har det och hur de själva mår för att inte utsätta föräldrarna för kritik.

5.2 Fasaden var väldigt viktig

Schou Wetlesen (2000) beskriver en familjs vardagsliv och hur det blir präglat av den sociala och fysiska miljö som de har runt sig. Till det sociala nätverket tillhör släkt, grannar och vänner. De mer institutionella kontakterna runt en familj utgörs av t.ex. personal i skolan och på läkarcentret. Husets belägenhet, utformning och läge kan skapa möjligheter men också begränsningar (Schou Wetlesen, 2000). Alla dessa miljöer skall ofta ett barn som växer upp med missbrukare ta hänsyn till när de försöker att dölja det som sker hemma.

Ett viktigt begrepp i Goffmans (2009) teori är fasader. Ordet fasader använde även Sonja under vårt samtal. Hon beskrev hur viktig fasaden var för hennes familj för att klara av att dölja moderns missbruk för utomstående. Hon beskriver i citatet under vikten av familjefasaden när man bor på en liten plats och vill hålla saker hemligt för utomstående.

- ”Det allra värsta är att hela tiden hålla det hemligt. Fasaden var väldigt viktig så folk inte kunde veta det, jag kom från en väldigt liten plats, bägge föräldrarna var lärare så det skulle inte visa utåt att det var sådana problem inåt i familjen”- Sonja

När aktörer uppträder är det viktigt att framträdandet uppfattas trovärdigt. Med hjälp av fasader kan andra personer definiera situationerna bättre (Goffman, 2009). Sonja använde också uttrycket fasader i citatet ovanför. Med fasader förklaras den expressiva utrustning en aktör använder under sina uppträdanden. Enligt Goffman (2009) finns det två typer av fasader, inramning och personliga fasader. Inramning kan vara möbler, kulisser och andra typer av bakgrunder. Personliga fasader kan vara kläder, kroppsbyggnader, hårfärg och kroppshållning (Goffman, 2009). Utifrån datamaterialet kan man se hur Sonja och flera av mina informanter berättade hur viktigt det var med de rätta fasaderna för att kunna dölja missbruket för andra. Genom att illustrera Sonjas uttalande med stöd av Goffmans teori kan man se hur Sonja förstod hur viktiga fasaderna var när hon skulle dölja sin moders missbruk. Fasaderna medför att uppträdandet blir trovärdigt (Goffman, 2009) något som Sonja också förklarar i sitt citat. Hon visste vikten av att ha de rätta fasaderna när man bodde på en liten plats. Sonja beskriver hur jobbigt det var att hela tiden hålla det hemligt, men samtidigt väldigt viktigt för att alla visste vilka de var där de bodde. Det var viktigt att visa upp den rätta fasaden utåt, så att ingen skulle förstå att Sonjas mor var missbrukare. På detta sätt kan man se hur svårt och jobbigt det är för en familj att leva med en missbrukare. Belastningarna med att hålla missbruket hemligt blir ofta tuffa. Allt handlar om att bevara hemligheten och vara lojal, något som oftast har störst påverkan på de barn som växer upp i missbrukarfamiljer (Killén, 2009). Även Pia förklarar hur kläder och materiella ting var viktiga i hennes familj och speciellt för hennes mor som var missbrukare genom hela Pias uppväxt.

- "Jag hade väldigt mycket mer materiella ting än mina vänner hade. Jag fick höra av en barndomsväns mamma efter att mamma dog, att det var svårt att förstå att hon hade varit missbrukare för vi hade alltid verkat så vällyckade med häst och massa leksaker" - Pia

Detta citat kan man illustrera med hjälp av fasadmetaforen (Goffman, 2009). Pias inramning i sitt rum bestod av många leksaker som hjälpte Pia och hennes mor att bevara familjehemligheten för utomstående. Det såg fint ut på ytan, med häst och många materiella saker som medverkade till att rollen som "vällyckad familj" blev mer trovärdig. För människor runtomkring kunde det verka som att Pia kom från ett resursstarkt hem. Därför definierade modern till Pias vän situationen som att familjen verkade så vällyckade och därför inte förstod vad som stod på. De flesta av mina informanter berättade att de har kommit från resursstarka hem med föräldrar som har haft bra jobb som har medfört att utåt sett har det sett ganska bra ut. Detta gör det också svårare för utomstående att se vad som döljer sig bakom

fasaderna (Goffman, 2009). Är missbrukarfamiljen, med hjälp av Goffmans (2009) team metafor, ett starkt team som samarbetar, är lojala och spelar roller med hjälp av de rätta fasaderna, kan det vara svårt för publiken att se vad som döljer sig bakom kulisserna. Även forskningen visar hur vanligt det är att missbruket inte syns från utsidan på grund av de rätta fasaderna (Hansen, 1994). Hansen (1994) förklarar hur missbrukarfamiljen håller en glad fasad utåt och de flesta utomstående inte anar vad som sker inom husets fyra väggar. Barn som lever i dessa familjer är konstant rädda för att utomstående skall märka att något inte står rätt till. Det blir ett liv med hög beredskap för att vara den första som öppnar dörren eller den första att svara i telefonen, för ingen skall märka något. För att klara av att hålla familjefasaden uppe är det även många familjer som väljer att isolera sig från omvärlden (Hansen, 1994). Sonja berättar hur hennes mor som var alkoholist och pillermissbrukare inte gillade oanmälda besök.

- ”Ja, jag vet det att mamma inte gillade oanmält sällskap och sådana ting”- Sonja

Att få oanmält besök kan betyda att någon utifrån kommer och upptäcker att Sonjas mor är påverkad. I ljuset av Goffmans (2009) teori kan man då anta att den som kommer på oanmält besök hem till Sonja och hennes familj, förstår att familjemedlemmarna har förvrängt fakta, spelat roller och använt sig av fasader för att dölja sanningen. Goffman (2009) menar att avslöjanden kan påverka aktörer olika, beroende på vad och varför man har dolt något. En del vita lögnar kan mötas med milda sanktioner och det antar jag att en upptäckt av missbruk ofta blir. Upptäckten kan komma som en chock eller som en upptäckt någon i publiken anade. Eva säger i citatet under hur viktigt det var att ha ett perfekt hem när familjen skulle dölja deras mors missbruk. Där hon växte upp var det vanligt att dörren alltid var öppen för besök.

- ”Just det med att tvätta kläder och sätta i diskmaskinen. Lite för att om det plötsligt skulle komma någon på besök, som ofta sker på byggda, dörren står öppen till varje tid så det skulle se perfekt ut till varje tid”- Eva

Goffman (2009) förklarar att fasader är en viktig del när det gäller att vara trovärdig i sitt framträdande, både när det gäller individuella framträdanden och när team uppträder tillsammans. Goffmans (2009) fasadbegrepp kan illustrera Evas och Sonjas förklaringar till hur besök i hemmet påverkar familjen och speciellt missbrukaren i Sonjas fall. Fasader är

viktiga i spelet för ju mer fasader som hänger ihop med den ”lyckliga familjen” desto lättare är det för barn att spela de roller som förväntas.

Det kan vara svårt för utomstående att förstå hur ett barn orkar bära på allt, men forskning visar att barnen klarar detta. Killén (2009) förklarar att dessa barn oftast är väldigt lojala gentemot sina föräldrar. Även om barnen dagligen blir utsatta för psykiska övergrepp vill barnet ofta framställa missbrukaren som snäll och hjälpsam utåt. Ingen i eller utanför skolan får på något sätt upptäcka familjens hemlighet. Barnets vilja att dölja vad som sker i hemmet är nästan gränslöst (Killén, 2009).

Att illustrera informanternas berättelser med hjälp av Goffmans (2009) dramaturgiska teori kan bidra till en ökad förståelse för hur många barn och anhöriga som upplever vardagen med en missbrukare i familjen. Missbrukaren står ofta i centrum av det som sker i familjen, men även det som sker i barnens vardagsliv som t.ex. i skolan eller på fritiden. Goffmans (2009) lojalitets och vaksamhets begrepp kan belysa varför det idag finns ett stort mörkertal av barn som upplever stora delar av sin barndom i ett hem där de blir utsatta för omsorgssvikt. Barnen är lojala och vaksamma (Goffman, 2009) mot sitt team och avslöjar därför inte vilket kaos de lever i. Goffmans (2009) team begrepp och dessa teammedlemmars egenskaper kan också belysa missbrukarens partner. Lojaliteten och disciplinen (Goffman, 2009) som även partnern har till missbrukaren hjälper till att dölja familjehemligheten. När då barnet förstår att alla i familjen försöker så gott de kan för att lyckas som ett team blir det svårt för barnet att ta steget och söka hjälp. Detta kan resultera i att barn ständigt trycker undan sina känslor av hänsyn till missbrukaren och resten av familjen. Att undantrycka sina känslor kan bli till ett livsmönster. När barnet senare i livet får utrymme för att finna sina känslor har de ofta svårt för att finna dem. En del barn känner inte igen sina känslor för de har aldrig lärt sig att sätta ord på dem (Bengtsson & Gavelin, 2004).

5.3 Drömmen om att ha en snäll och nykter moder

Människor lever i grupper tillsammans med andra. Det är i samspel med andra människor vi utvecklas, överlever och dör. Alla barn som kommer till världen har ett extremt stort behov av hjälp och skydd. Mor, far och samhället är viktiga komponenter för att ett barn skall få en trygg uppväxt. Samspelet mellan mor och barn är viktigt för att barnet skall utveckla en trygg

anknytning (Ruppert, 2013). För att förstå vad för anknytning ett barn har till sina föräldrar kan man se på samspelet dem emellan. Pia säger i citatet under att hennes mor gav henne en massa materiella saker under sin uppväxt. Det enda Pia egentligen önskade sig var en snäll och nykter mor, det var det enda som betydde något för henne.

- ”Jag tror nog det var för att hjälpa på det dåliga samvetet att jag fick massa ting. Jag kommer ihåg att jag ofta tänkte att jag ville egentligen inte ha det, det var viktigare för mig att ha den mamman som var snäll och nykter, det var liksom det som betydde något”- Pia

Pia berättar att hon tror att hon fick materiella saker för att modern skulle döva sitt dåliga samvete, men det enda Pia egentligen önskade sig var en snäll och nykter mor. Ruppert (2013) förklarar att barn registrerar om modern är närvarande både psykiskt och fysiskt. Pia registrerade att modern var där och gav henne presenter, men psykiskt var hon inte närvarande, något som hon önskade att modern hade varit. Barn behöver närvarande och mottagliga föräldrar som kan skapa den trygghet ett barn har behov av under sin uppväxt (Ruppert, 2013). Barn är experter på att anpassa sig till de miljöer de är en del av och acceptera situationen som den är, även om önskan om kärlek och omsorg från egen mor är enorm. Pia var beroende av sin mor eftersom barn inte är kapabla att utveckla trygg anknytning själva (Ruppert, 2013). Det är viktigt för att en anknytning skall upplevas och utvecklas positivt att se hur anknytningspersonerna är närvarande. Det är också viktigt att föräldrarna är där för barnet på ett känslomässigt plan (Ruppert, 2012). Utifrån samtalen med mina informanter tyder mycket på att de inte har fått uppleva en trygg anknytning till sina föräldrar. Pia föds som alla andra barn med en biologisk strävan efter en anknytning till sina föräldrar. Barnet behöver en trygg bas som de kan utforska världen från och återvända till när de upplever rädsla eller ångslan. Utifrån anknytningsteorin är det rimligt att antyda att Pia inte har haft en trygg bas att återvända till. Pia saknade att hennes mor var snäll och nykter. Pia har likt alla andra barn som utsatts för omsorgssvikt i sin barndom försökt allt de kan för att förstå sina föräldrar. Samtidigt försöker de så gott de kan att inte förvärpa situationen. Barn till missbrukare lever dagligen med besvikelser, skam, dåligt samvete och skuld i hopp om att föräldrarna en dag kanske ändrar sig. För dessa barn som för vilket annat barn som helst betyder föräldrarna allt under uppväxten och att skiljas från sina föräldrar är inte ett alternativ. Många barn försöker istället att anpassa sig med olika typer av anknytningsbeteende och roller (Goffman, 2009) som gynnar teamet för att på bästa sätt fortsatt kunna ha någon typ av anknytning till sin omsorgsgivare. Barnen lär sig under många år vilken typ av beteende som

passar bäst för att inte skapa mera kaos. De har definierat situationen många gånger och vet genom erfarenheter vilka roller som är bäst att spela (Goffman, 2009).

5.3.1 Det var på grund av mig hon ville ta livet sitt

Det kom tydligt fram i mitt datamaterial något som gäller många av mina informanter att de efter traumatiska händelser sällan pratade med någon utomstående om vad som hade hänt. Eva berättar om när hennes mor försökte att ta sitt liv när Eva var runt 13 år. Detta är en händelse hon minns väldigt tydligt från sin barndom.

- ” Ja hon hade varit deprimerad länge, hon slet också med ångest, i den tiden var jag runt 13 år jag vet inte hur gammal hon var. Det var väldigt mycket missbruk, det hade blivit värre då fann hon det för gott att hon då svalde många många piller med sov medicin och med betablockerare, som sätter ner hjärtaktiviteten. Jag kommer ihåg att det var en ganska vanlig kväll, jag hade första pojkvännen på besök och vi såg film, plötsligt kom pappa in på rummet med pillerasken och sa att denna hade mamma tagit och att ambulansen var på väg. Då blev jag helt ifrån mig, ting rasade samman, jag var rädd och arg. Men allra mest rädd. Jag gick upp på hennes sovrums, upp för trappan, in på sovrummet hennes och frågade varför, varför gör du detta?? Varför? Hon svarade att det var på grund av mig hon ville ta livet sitt och det var egentligen ganska traumatiskt. Jag pratade väldigt lite om speciella händelser med någon och speciellt inte med pappa. Det blev bara en av många ting, det kanske hörs lite konstigt ut, det var väldigt starkt men det blev bara en av flera ting” - Eva

Dyregrov (2010) berättar att barn reagerar olika på traumatiska situationer. Ett barn som upplever att deras mor försöker ta livet av sig kan reagera med protester, gråt och kraftfulla känslor. Ett barn som genom hela uppväxten har upplevt traumatiska situationer kan när modern försöker att ta sitt liv reagera med förlamning. Genom att belysa Evas citat med Dyregrovs (2010) teori kan man se att alla de traumatiska upplevelserna som Eva har varit med om i sin barndom medför att självmordet ”bara” blir som en av många händelser som skedde under hennes uppväxt. Goffmans (2009) teori om fasader kan belysa varför Eva ofta valde att inte prata med någon om de belastningar som uppkom utav missbruket. Hon ville inte att utomstående skulle se igenom fasaden och förstå vad som egentligen skedde med modern bakom kulisserna (Goffman, 2009). Det var en familjehemlighet som ingen

utomstående hade någonting med att göra. Upplevelserna av moderns självmordsförsök och att dessutom få skulden för det som skedde och sedan inte reagera mer än att detta ”bara” är en av många saker kan förstås genom att hjärnans kapacitet blir överbelastad (Dyregrov, 2010) efter många år av traumatiska upplevelser. Hjärnan klarar inte av att bearbeta all information och bryter ihop. Detta är ofta ett av flera tecken på att något inte står bra till hos ett barn (Dyregrov, 2010).

5.4 Uppsummering

I kapitel 5 ser vi att en av de största belastningarna som barn till missbrukare utsätts för är att de måste anpassa stora delar av sitt liv för att klara att hålla missbruket hemligt. Det gäller både inom familjen och utanför familjen. Bengtsson & Gavelin (2004) och Killén (2009) skriver också om hur viktig det är för barn och andra familjemedlemmar att dölja missbruket. Stora delar av livet för mina informanter blev som ett falskt uppträdande inför publik (Goffman, 2009). Enligt mitt datamaterial var det viktigt för informanterna att spela trovärdiga men falska roller och det fanns ingen plats för att visa känslor. Att barn till missbrukare sällan visar känslor är även dokumenterat i andra studier (Bengtsson & Gavelin, 2004). Detta kan i sin tur visa att dessa barn saknar att ha någon att dela sina problem med. Problemen fick de lösa på egen hand om de skulle klara att hålla missbruket hemligt. Informanterna tog på sig ett enormt ansvar för sina föräldrar och resten av familjen. Ofta är orsaken till detta att barn till missbrukare aldrig vill svika sina föräldrar eller att deras föräldrar skall bli kritiserade för att de inte är kapabla till att ta hand om sina egna barn (Killén, 2009). Missbruket gör också att barnens handlingsutrymme i livet blir inskränkt, eftersom allt kretsar kring missbrukaren och missbruket.

Barnet bär ofta på en skuld känsla gentemot familjen och missbrukaren. Skuld känslan ökar ansvarskänslan för att ingen skall se vad som sker och därmed ge missbrukaren skulden. Många barn går ständigt och är beredda på vad som kan ske och hur oförutsedda händelser måste lösas bäst möjligt. Barn till missbrukare är ständigt på sin vakt (Dyregrov, 2010) och som Eva berättade så var alarmberedskapen alltid aktiverad.

För att dölja familjehemligheten använde Sonja ordet fasader. Fasader är även ett begrepp som Goffman (2009) använder i sin dramaturgiska teori. Sonja beskrev hur fasader var en viktig del för att kunna behålla hemligheten inom familjen. Båda hennes föräldrar var lärare

och det var viktigt att ingen utomstående fick veta vad som egentligen skedde hemma. Fasaderna ger publiken det rätta intrycket och det finns ett mål med varje framträdande (Goffman, 2009). I Sonjas fall var målet att utåt sett framstå som en vanlig familj.

Sonja berättade att oanmälda besök i hemmet inte var populära när man skulle försöka att dölja det som skedde i hemmet. Detsamma gäller ofta umgänge med andra människor och vänner förklarar Killén (2009). Dessa möten sker ofta på andra platser än i missbrukarens hem. Många barn och familjemedlemmar kan på grund av detta isolera sig (Killén, 2009).

Det är svårt att förstå hur ett barn kan bära på alla dessa belastningar och bekymmer själva och förstå hur de får energi till att orka leva i en kaotisk vardag samtidigt som de alltid är på sin vakt och vet vilken roll de skall spela för att skydda teamet (Goffman, 2009). Även om barn dagligen blir utsatta för psykiska övergrepp vill barnet ofta framställa missbrukaren som snäll och hjälpsam utåt (Killén, 2009). Utifrån samtalen med mina informanter är det få av dem som beskriver att de har haft en trygg anknytning till sina föräldrar. Många barn försöker med olika anknytningsbeteende att spela de roller och leva upp till de förväntningar som gynnar teamet för att inte skapa onödig oro. Barn till missbrukare blir experter på att definiera situationer (Goffman, 2009) och spela den rollen som skapar minst besvär.

För att ett barn skall skapa en trygg anknytning till sina föräldrar är det viktigt att de får omsorg, kärlek och tröst (Killén, 2009). Att föräldrarna finns för sina barn och inte tvärtom. Barn som växer upp med missbrukare bildar ofta en otrygg anknytning på grund av saknaden av att ha en trygg famn att krypa upp i när det behövs. Detta framgår tydligt av mitt datamaterial men är också dokumenterat i tidigare studier skrivet av Killén (2009).

Kapitel 6 Regioner

I detta kapitel vill jag se på upplevelserna som informanterna hade kring miljön i hemmet. Goffmans (2009) backstage och frontstage metaforer kan jag använda här för att visa hur de upplevde de olika miljöerna och vad dessa hade för betydelse för barnen och resten av familjen. Jag vill även här använda mig av anknytningsteorier och se vad miljön kunde ha för inverkan på anknytningen mellan barnet och föräldern. Gullestad (1989) beskriver hur vi i Norge associerar värme och trygghet till vårt hem. Här förmedlas även samhandling och identitet, integration i livet, livsstil, närhet, självständighet och bemästrande. Få av de informanter som har deltagit i denna studie har kunnat beskriva sitt hem utefter Gullestads (1989) beskrivning av det norska hemmet. De har mer använt sig av ord som otrygghet, kaos, ensamhet och rädsla.

6.1 Känslan av att öppna dörren

Som jag har beskrivit i teorikapitlet delar Goffman (2009) in den fysiska plats där människor befinner sig i två olika regioner. En främre region som motsvarar scenen och en bakre region som motsvarar bakom kulisserna. Barn som växer upp och bildar en trygg anknytning till sina föräldrar upplever att anknytningspersonerna är närvarande och finns som en trygg bas för sitt barn (Killén, 2009). Dit kan barnen komma och hämta ny energi eller få tröst när det behövs. De hem som upplevs som trygga av de barn som bor där vill jag belysa med Goffmans (2009) bakre regioner. I dessa regioner kan barnet slappna av efter en lång dag av framträdande, släppa på alla roller det har spelat och reparera eventuella fel. I de bakre regionerna (Goffman, 2009) finns de anknytningspersoner som hjälper barnet att göra sig klar för nya framträdanden. De främre regionerna för barn med trygg anknytning är t.ex. i skolan, med vänner eller på fritidsaktiviteter. Där måste de själva definiera situationer och spela roller för att framträdandet skall bli trovärdigt (Goffman, 2009). I mitt material var det genomgående exempel på berättelser som kan förstås genom Goffmans (2009) koncept om regioner. Ett exempel var Pär som berättade i kommande citat om sina upplevelser med att vara hemma hos sin mor. Han berättade att det var obehagligt att komma hem från skolan för han visste aldrig vad som väntade honom.

- "Det var många olika att förhålla sig till, det var en del som inte var så trevliga, inte mot mig men mot mamma. Det var slåsskamper, det var egentligen ganska trasigt. Min känsla med det var att det var obehagligt att komma hem. Med en gång hör du om det är stilla eller inte det var en jobbig känsla att öppna dörren" - Pär

Goffmans (2009) teorier om regioner kan belysa Pärs situation när han kom hem från skolan. Hemmet var inte den plats bakom kulisserna där han kunde släppa på dagens roller, slappna av och få omsorg av sin mor. För han visste aldrig vad som väntade honom och detta gjorde att han aldrig visste vad han skulle spela för roll. Pärs hem kan man belysa med Goffmans främre regioner (2009). Här måste Pär starta med att definiera situationen och efter det vet han vilka regler, strukturer och roller som förväntas. Han måste också på grund av att det kunde finnas en publik i hemmet spela den roll som passade teamet bäst. Han förklarade att det var obehagligt att komma hem. I de bakre regionerna skall man kunna slappna av och gå igenom dagens framträdanden och eventuellt få stöd från dem som står allra närmast och detta fick aldrig Pär uppleva (Goffman, 2009). Många av mina informanter beskrev hemmet som en otrygg region att komma hem till. När de öppnade dörren efter en lång dag visste de aldrig vad som väntade och detta kunde skapa en otrygghet i vardagen. I samtalet med Eva kom vi in på i vilka situationer hon kände sig trygg. Även hon beskriver i citatet under hemmet som ett otryggt ställe. Men när hon gick in ensam och stängde om sig på sitt rum kunde hon stänga det otrygga ute.

- " T.ex. att trösta mamma, för att få balans och harmoni i familjen, eller genom att dra mig tillbaka för då gick jag in på rummet och stängde dörren och stängde det otrygga ut, det otrygga kom inte nära mig" - Eva

Skulle hon finna trygghet drog hon sig tillbaka till de bakre regionerna (Goffman, 2009) som var hennes rum. Där kunde hon stänga otryggheten ute. Genom att belysa hennes rum genom Goffmans (2009) bakre regioner var det här hon kunde slappna av och inte behöva tänka på vilka roller som var lämpliga att spela i förhållande till sin mor och till den hemligheten de dolde tillsammans. Eva tog ofta på sig omsorgsrollen inför missbrukaren när hon kom hem från skolan. Som jag visade i kapitel 4 var parentifiering (Haugen, 2007) ett genomgående tema för många av mina informanter. Eva kunde däremot släppa på rollerna när hon var ensam på sitt rum. Här kunde hon också gå igenom dagens framträdanden och reflektera över hur hon hade spelat sina roller (Goffman, 2009). Eva berättade för mig hur hon upplevde

miljön i hemmet och hur hon som barn gick på tå för att inte utlösa något bråk eller utbrott. Hon beskriver också hur hon aldrig ville involvera sin mor eller far i sina känslor för det ansåg hon inte vara tryggt och trygghet behövde hon.

- ” Det handlade om att gå på tå och inte utlösa något, inte utlösa något bråk, inte utlösa utbrott för mamma sin del, då var jag väldigt stilla, innesluten och tillbakadragen. Jag ville inte involvera mina känslor, jag ville inte att mamma och ibland pappa skulle bli involverade i mina känslor och tankar. För det var ingen trygghet, och trygghet behövde jag, det ville varit emot min logiska sans att inkludera dem i det rätt och slätt”- Eva

Beteendet som Eva beskriver, hur hon går på tå för att inte utlösa bråk eller hur hon aldrig ville involvera sina föräldrar i sina känslor använder Crittenden (1992) när hon beskriver egenskaper och beteende hos barn som har undvikande/hämmad anknytning. Crittenden (1992) beskriver att alla barn i denna kategori har lärt sig att inte visa känslor något som även Eva förklarar att hon inte gjorde. Det hade varit emot hennes logiska sans att visa modern vad hon egentligen kände. Barn lär sig att inte provocera eller visa negativa känslor inför sin förälder vilket kan skada förhållandet ännu mer (Crittenden, 1992). Eva beskriver hur hon blev innesluten och tillbakadragen när modern var i närheten, något som kan betyda att Eva hade en undvikande/hämmad anknytning till sin mor. Även om barn som Eva är känslomässigt belastade försöker de ändå att hämma sina uttryck för ångest och känslor (Crittenden, 1992). Barn som t.ex. Eva som aldrig delar de bakre regionerna (Goffman, 2009) med sina föräldrar har svårigheter att bilda sig en trygg anknytning. Evas mor och far fick aldrig tillgång till de bakre regionerna där Eva gav utlopp för sina känslor. Hon beskrev att det hade varit mot hennes logiska sans att inkludera dem i det. När hon var tillsammans med sina föräldrar var hon hela tiden på scenen. Hon definierade situationerna i hemmet och spelade ofta en roll som gick ut på att vara stilla, innesluten och tillbakadragen. Det kan hända att hon av erfarenhet hade lärt sig att denna roll passade väldigt bra att spela i hemmet.

Barn som upplever upprepande tillfällen av traumatiska händelser kan också använda sig av dissociation som gör att de bildar ett skydd mellan känslor, tankar och beteende (Dyregrov, 2010). Dissociation är en effektiv mekanism som barn kan använda sig av när de skyddar sig mot psykisk smärta. I citatet under kan man se hur min informant Anne använde sig av dissociation när hon ville distansera sig från vardagen. Anne förklarade för mig att hon upplevde stora delar av sin barndom som lycklig. Hon berättar att den var lycklig på grund av

att hennes mor tog ett enormt ansvar för henne och hennes syster. Problemet var Annes far. Han var alkoholist och drack varje dag efter jobbet. Annes föräldrar levde i ett dåligt förhållande med många konflikter.

- ” Jag tror att jag ganska tidigt började förtränga det som var jobbigt. När jag var på rummet mitt tog jag en bok och läste och var lycklig igen. Jag flyttade på ett sätt in i historierna”- Anne

Som Anne berättade i citatet ovan och en del andra av mina informanter också berättade använde de sig av regioner (Goffman, 2009) i sin uppväxt. De har haft platser eller miljöer där de har gråtit ut, slappnat av eller bara försvunnit från verkligheten ett tag. På dessa platser har informanterna beskrivit att de oftast varit helt själva. Ingen annan har haft tillgång till deras bakre regioner (Goffman, 2009). De flesta informanterna upplevde under sin barndom att deras föräldrar alltid hade tillräckligt med sig själva, så att dela sorg och smärta med dem var aldrig ett alternativ. Datamaterialet visar att när informanterna kom hem från skolan kände de alltid av hur stämningen var och i vilken form missbrukaren var i. Efter det definierade de situationen och visste vilken roll de skulle spela för att göra det bäst möjligt för missbrukaren (Goffman, 2009). Hemmet hos många av mina informanter kan i ljuset av Goffmans (2009) teori symbolisera frontstage. Detta kan i sin tur göra att mina informanter inte kunde bilda sig en trygg anknytning till sina omsorgspersoner eftersom dessa aldrig var delaktiga backstage. Killén (2009) förklarade att barn inte kan bilda sig trygg anknytning på egen hand utan är beroende av sina omsorgspersoner. För de barn som lever i ”normala” familjer kan man i ljuset av Goffmans teori se att den trygga anknytningen sker för dessa barn backstage. Backstage är i hemmet, där barnet kan komma hem och våga vara ledsna över saker som har gått fel, eller bara få tröst för att våga gå ut och möta den stora världen igen. Det är backstage den trygga anknytningen sker genom stöd och kärlek från föräldrarna.

Min informant Eva berättar i citatet under vart hon gick när hon ville känna trygghet eller bara gråta ut en dag. Hon var i stallet med hästarna. Detta var en speciell trygghet och hästarna ställde aldrig frågor eller dömde mig berättade hon.

- ”Jag var mycket i stallet med hästarna där fick jag trygghet. Speciell trygghet, det var tryggt att vara med djuren, de frågade inte och de dömde mig inte. De vara bara, de gillade mig även om jag gråt en dag eller om jag var glad”- Eva

Även Evas citat kan illustreras med Goffmans backstage och frontstage teori. Stallet var för henne en backstage region där hon kunde släppa alla masker och roller. Där kunde hon vara sig själv och hämta nya krafter. Med den empirin jag har kan jag inte påstå att Eva hade en otrygg eller trygg anknytning till sina föräldrar. Men många av de barn som växer upp med föräldrar som är missbrukare bildar en otrygg anknytning för att missbrukarna inte finns tillgängliga backstage (Goffman, 2009) i sina barns liv. Det är backstage omsorgspersonerna skall finnas som en trygg bas som barnet kan återvända till när de behöver omsorg och kärlek (Killén, 2009), men många av mina informanter fick ofta klara sig själva i dessa regioner.

6.2 Det handlar mest om att överleva i alla typer av otryggheter

Under intervjuerna kom det tydligt fram att många av informanterna kände oro och ångest när de lämnade hemmet. Ännu större kunde rädslan vara över att komma tillbaka och behöva ställa allt tillrätta igen. I många av mina informanters familjer har både vuxna och barn levt i skuggan av flaskan. Pär som var den sista informanten jag intervjuade berättade för mig hur det var möjligt att som barn klara av att leva i ett så pass otryggt hem som han gjorde. Han sa att när man bor i ett hem med oroligheter, bråk och missbruk så blir det till en typ av normalitet. Allt det som sker i hemmets miljö blir en normalitet och som litet barn visste han inget annat. Det blev till min verklighet berättade han. I citatet under berättar Pär hur han upplevde det att åka på semester med sin mor och hennes fästman. De kunde åka till Danmark i fjorton dagar eller hyra en stuga. Även på semestern kretsade allt runt missbruket.

- "Vi åkte på semester, det var ju en mardröm om jag åkte på semester med mamma och mannen. Då var det ju att dricka i 14 dagar i Danmark, eller på hytta eller på någon annan plats. Jag prövade att sova, jag prövade att vara minst möjlig, var vi på ett litet hotellrum i Danmark på bilsemester och dom startade att dricka klockan 18 så är det ju inte så många platser att göra av sig, du måste ju vara där, du får lägga kudden över huvudet och sova och hoppas att du snart skulle hem och semestern var över"- Pär.

Alla barn uppfattar situationer olika, en del uppfattar det som traumatiskt samtidigt som andra barn uppfattar det mindre traumatiskt. Barn upplever och bearbetar situationer olika (Dyregrov, 2010). Pär förklarade att det var en mardröm att åka på semester men samtidigt

var det hans verklighet. Han visste bara detta. Utifrån teorin kan man se skillnad på de barn som upplever en traumatisk händelse jämfört med de barn, som till exempel Pär som blir mer eller mindre bombarderade med traumatiska händelser under uppväxten (Dyregrov, 2010). Pär som upplevde återkommande trauman, där visar forskning hur olika mentala mekanismer utlöses för att hjälpa barnet att leva och försvara sig för det som ständigt sker (Dyregrov, 2010). Det som Pär kallar sin verklighet. Dyregrov (2010) förklarar att barn som Pär, som upplever en hel barndom med traumatiska händelser kan utveckla ett beteende som går ut på att förneka och tränga bort sina egna känslomässiga reaktioner som annars uppkommer när ett barn är med om en traumatisk händelse. Detta är en överlevnadsstrategi och ett tecken på att något är väldigt fel och har gått allt för långt. Min informant Eva berättar i citatet under om hur hon ser tillbaka på sin barndom och förstår hur kroppen använde sig av olika försvarsmekanismer för att överleva alla de traumatiska händelserna som var en stor del av Evas vardag under uppväxten.

- ” Lite av det som förklarar skillnaden var att där och då var ju situationen pågående och var allvarlig mens nu har man fått det lite på avstånd, så nu får man tid och rum och trygghet att kunna reflektera över det. Det blir en annan tillnärmning till det, det blir något annat att stå mitt upp i det. Då blir det en försvarsmekanisk i kroppen som sätter in. Det handlar mest om att överleva i alla typer av otryggheter. En ting är att leva i otryggheten, men om man pratar om det så vet man ju absolut inte vad som sker, då blir det ännu mera otryggt”- Eva

Barn som utsätts för återkommande traumatiska händelser använder sig ofta av förnekelse, bortträngning och undertryckande av känslor (Dyregrov, 2010). Utifrån teorin kan man antyda att bortträngning och förnekande av känslor var något som även Eva använde sig av för att orka leva i den otrygga vardagen. Hon berättade att hon aldrig visste vad som skulle ske om hon pratade med någon om det, därför var det lättare att låta bli. I ljuset av Goffmans (2009) teori kan det också bero på att Eva inte ville bryta den lojalitet som hon hade gentemot teamet. Hon vill inte att någon utomstående skulle se vad som skedde bakom kulisserna utan därför var det lättare att hålla de traumatiska händelserna för sig själv. Goffman (2009) förklarar att om intrycket av teamet skall bli tillfredsställt så kan aktörer i teamet, som i detta fall är Evas familj, tvingas framträda i en belysning som inte alltid gynnar den enskilda aktören men som gynnar teamet.

6.3 Mitt fel att hon var dålig

I dagens samhälle finns det alltför många barn som upplever ett hem fyllt av otrygghet, ovisshet, ångest, självmord, missbruk och rädsla. Just dessa ord återkommer i många av mina informanternas berättelser om sina minnen från uppväxten. Utifrån mitt datamaterial framstår många av informanternas familjeliv som en teaterpjäs. Medlemmarna kan sina repliker och håller sig till dem för att försöka skapa ordning i kaosen. Sonja berättade för mig hur hon alltid ställde upp för sin mor och försökte att göra henne glad när hon var ledsen. Ändå levde Sonja stora delar av sin uppväxt med dåligt samvete som än idag fortfarande sitter i. I citatet under beskriver Sonja hur hennes mor förklarade att det var efter det att hon fött Sonja hon blev dålig. Detta gav Sonja ett intryck av att moderns missbruk var hennes fel.

- ”Hon sa det lite så indirekt att det var mitt fel att hon hade blivit dålig, för att hon fick en sådan kraftig födelsedepression efter att jag blev född, så att, det var den som var starten på allt, hon sa att det på ett sådant sätt att jag fick ett sådant intryck att det var mitt fel att hon hade blivit sådan”- Sonja

Barn föds in i en familj och väljer aldrig sina föräldrar. Alla barn har samma behov av omsorg, hjälp och skydd för att kunna överleva på bästa sätt. Mor och far är viktiga komponenter för att barn skall få en trygg uppväxt (Ruppert, 2013). De flesta av mina informanter har inte fått uppleva en trygg anknytning på grund av att de har haft föräldrar som inte har kunnat ge omsorg och varit närvarande under deras uppväxt. Sonja beskriver ovanför en händelse som har satt djupa spår i henne. Hennes mor som missbrukade både alkohol och piller berättade en dag för Sonja att efter hon hade fött henne gick hon in i en depression. Depressionen var grunden till att hon mådde dåligt. Sonja berättar att hon uppfattade det som att hennes mor gav henne skulden för att hon mådde dåligt. Hon förklarade under vårt samtal att hennes mor genom hela hennes uppväxt varit expert på att ge henne dåligt samvete och detta märker Sonja än idag att det påverkar henne. Sonja tog på sig en del av skulden för att hennes mor mådde dåligt och ”måste” dricka alkohol och ta piller för att dämpa smärtan. Att ta på sig ansvaret för sin förälder är något som inget barn skall behöva göra. Barn är avhängiga av kärlek och omsorg från det ögonblicket de föds (Ruppert, 2013). Barn behöver trygghet och en famn att krypa upp i för att bilda sig en trygg anknytning. Även om Sonja inte upplever kärlek och omsorg från sin mor är Sonja ändå avhängig av henne. Detta kan leda till att anknytningen mellan Sonja och hennes mor blir otrygg. Ruppert (2013) förklarar hur

viktig modern är för barnet och för att barnet skall utveckla en trygg anknytning. En trygg anknytning gör att barn utvecklar en sund och mental hälsa. Ju bättre modern mår desto bättre har barnet det i sin uppväxt och tvärtom (Ruppert, 2013). Pär berättar i samtal med mig att han har många hemska minnen från människor som fanns i deras hem under uppväxten. Han berättade hur de behandlade hans mor illa mitt framför honom.

- "Det värsta är nästan, episodmässigt, så är det allt våld, när jag såg att någon slog min mamma. Att man får besked om att mamma är dum eller konstig, att hon förtjänar inte något annat än att bli slagen"- Pär

Ruppert (2013) beskriver att allt som påverkar en mor påverkar också barnet indirekt. I Pärs fall handlade det inte bara om mors drickande utan också om hur andra behandlade modern. Från starten av ett liv vill allt som skapar stress och oro hos mor också skapa stress och oro hos barnet. Ruppert (2013) beskriver att om mor upplever våld och missbruk vill detta skapa otrygghet även hos barnet. Det kan innebära att psykiska problem hos barnet redan börjar i den tidiga utvecklingsfasen i förhållandet mellan mor och barn. I Pärs fall är det inte bara samspelet mellan mor och barn som skadat anknytningen utan också hur andra människor, i detta fall män till Pärs mor, som påverkat deras anknytning.

6.4 Beskyddande alarmet

Många barn till missbrukare lever i hem där de ständigt är beredda på om något sker. Att ständigt vara beredd påverkar nervsystemet som alltid går på högvarv (Dyregrov, 2010). Samspelet mellan barn och deras föräldrar har som jag skrivit om innan en stor betydelse för barns utveckling och anknytning. Senare tids forskning visar hur barn som utsätts för upprepad fysisk och psykisk misshandel kan få skador under den biologiska utvecklingen. Det kan också leda till varaktiga strukturella förändringar i hjärnan (Dyregrov, 2010). Hjärnan är mest formbar på de allra minsta barnen. Man vet att hjärnan utvecklas i samspel mellan gener, erfarenheter och den omsorg ett barn får i sin uppväxt (Raundalen, 2013).

På frågan mina informanter fick angående när de upptäckte missbruket som skedde i hemmet kan man utifrån datamaterialet se att samtliga mina informanter har svårt att säga hur gamla de var när de förstod att båda eller en av föräldrarna var missbrukare. De flesta av mina informanter antar att deras föräldrar har varit missbrukare under hela uppväxten, men det är

svårt för dem att minnas helt tillbaka till födseln, något som är helt naturligt. Eva berättar för mig att hon inte har något svar på när hon upptäckt sin mors missbruk, men att hon nu vet att hennes mor har varit missbrukare sedan hon var 20 år gammal. Detta visar att Evas mor har varit missbrukare hela Evas liv.

- ” Det är egentligen två svar på det. Jag kan inte säga ett ålderstal då jag började märka det. Genom hela barndomen var hon missbrukare, hon är 53 år idag och hon har varit missbrukare sedan hon var 20 år gammal. Det var då hon började. Så genom hela barndomen har hon varit missbrukare. Men första gången hon sa det till mig var jag 8 år gammal. Då sa hon att hon använde medikament som blev räknade som B preparat. Men det att märka det hade jag gjort innan hon berättade. Men det är lite....växa upp och klara att sätta ord på det och se varför ting är som det är. Jag kan komma ihåg när jag var ännu mindre att hon kunde vara jätte glad ena dagen och andra dagen jätte ledsen, sedan kunde hon sova en vecka i sträck i sovrummet. Detta märkte jag tidigt utan att ha en förklaring på det, men som jag senare tid ser att det är missbruk”- Eva

Fram till att barnet är fyra år gammalt är den delen av hjärnan som spelar en viktig roll för korttidsminnet, hippocampus, svagt utvecklat. Det betyder att de händelser som barnet upplever fram till fyra års ålder kan barnet inte återberätta (Raundalen, 2013). Något som man kan se även Eva berättar. Hon har svårt att ge svar på hur gammal hon var när hon upptäckte sin mors missbruk och som hjärnforskningen visar är helt naturligt. Eva vet idag att hennes mor missbrukade både piller och alkohol från det att Eva föddes men även långt innan dess. Eva berättar också i vårt samtal hur hon alltid var på sin vakt ifall hennes mor skulle hitta på något dumt eller få ett utbrott. Hon beskriver hur alarmet alltid var på och att detta var stressande för henne men samtidigt väldigt normalt.

- ” Ja i fall mamma får ett utbrott eller om hon finner på något dumt, man var alltid på vakt, man gick alltid med beskyddande alarmet på hela tiden om något skulle ske, det är stressande även om det är väldigt normalt, det är så inpräntat i varje cell i kroppen att det är så det skall vara så man märker det inte. I efter tid kan man dra linjer till allt så det ger en viss form för mening för min del att man kan få kunskap om det, nu i efter tid kan man förstå det”- Eva.

Även om inte hippocampus är fullt utvecklat är barnets medfödda stressystem väl utvecklat, detta kallas HPA. Om systemet aktiveras många gånger under barnets tidigaste år kommer traumatiska minnen och oro lagras i barnets alarmcentral. Alarmcentralen kallas också amygdala. Amygdala blir aktiverat när barnet utsätts för tuffa påfrestningar som kan ske redan efter födseln. Är systemet ständigt aktiverat så som Eva beskriver att hennes beskyddande alarm alltid var, kan det bli kroniskt, vilket betyder att även när barnet inte utsätts är systemet aktiverat. För barn som alltid lever i beredskap där alarmcentralen ständigt är aktiverad kan få skador på hippocampus. Skador kan påverka barnets utveckling av minnet som kan visa sig göra t.ex. skolgången jobbigare (Raundalen, 2013). Det finns inget i mitt datamaterial som visar på att Eva har skador på hippocampus även om hon beskriver att hon alltid gick med det beskyddande alarmet aktiverat. Att belysa Evas citat med hjälp av Raundalens forskning (2013) kan tyda på att den omsorgssvikten Eva var utsatt för genom hela hennes uppväxt kan ha medfört problem vid utvecklingen av minnet. Utifrån mitt datamaterial kan man se att det är många av mina informanter som upplevde en vardag som handlade om att vara i beredskap och som även forskningen visar är normalt hos barn som upplever upprepade traumatiska händelser i barndomen (Dyregrov, 2010). Utifrån mitt datamaterial och forskningen som gjorts kan man antyda att många barn idag lever med skador på hjärnan på grund av den uppväxtmiljö de var en del av. Det räcker inte med själva upplevelserna som de har varit med om utan det visar sig också att konsekvenserna och följderna av en sådan uppväxt är många och ofta svåra.

6.5 Uppsummering

Hemmiljön illustrerades som ett otryggt ställe för många av mina informanter. De upplevde ofta en känsla av obehag när de öppnade dörren och de visste aldrig vad som väntade dem. Informanterna återberättade om slagsmål, fester, bråk och depressioner som tillhörde vardagen och missbruket i hemmet. Två av mina informanter har också upplevt att deras föräldrar har försökt att ta livet av sig i hemmet. Alla dessa episoder som barn till missbrukare vet kan vänta dem efter en dag i skolan göra hemmet till en otrygg plats där de inte har möjlighet till att slappna av och göra sig redo inför nästa dag.

Informanterna beskrev hur missbrukaren ofta var deprimerad och mårde dåligt under långa perioder. Sonja berättade hur hon fick skulden för sin mors missbruk, något som även Killéns

(2009) studier visar är vanligt bland de barn som växer upp med missbrukande föräldrar. Från tidigare citat kan vi även se hur Eva upplevde att få skulden när hennes mor försökte att ta livet av sig. Barn till missbrukare gör ändå allt för sina föräldrar eftersom de inte kan tänka sig ett liv utan dem (Mackrill, 2011). Barn som Eva och Sonja är vana vid att det sker parentifiering (Haugen, 2007) i uppväxten, vilket betyder att de byter roller med sin förälder. De upplever också att när föräldern går igenom kriser vänder de sig till barnet för att få tröst och stöd och barnet fungerar då som en räddningsman för egen förälder (Killén, 2009).

Informanterna och andra barn som lever i misär med missbruk och psykisk misshandel delar sällan sina känslor med andra (Killén, 2009). De vill helt enkelt inte involvera andra människor eller sina föräldrar i sina egna känslor (Killén, 2009), något som också tydligt framkom i mitt datamaterial. Barnen lever ett liv som innehåller mycket otrygghet och att involvera andra människor i vad som sker betyder ofta att barnen inte har kontroll på vad som kan hända med familjen eller missbrukaren som i sin tur skapar ännu mera otrygghet. Denna otrygghet beskrev Eva för mig. Hon berättade att skulle hon som barn pratat med någon utomstående om problem i familjen skulle detta skapa ännu mera otrygghet. Det handlade mer om att klara av att överleva i otryggheten.

Enligt Annes citat, som jag använde mig av tidigare i detta kapitel, kan man antyda att hon har använt sig av dissociation (Dyregrov, 2010) i sin barndom. Dissociation kunde skydda henne mot psykisk smärta. Genom att läsa flyttade Anne in i böckernas värld och detta gjorde henne lycklig igen berättade hon. Dissociation är en typ av mental flykt (Dyregrov, 2010). I april 2014 kunde man på aftenposten.no läsa om hur Norges kronprinsessa Mette-Marit berättar om hur hennes barndom var präglad av sin pappas missbruk. Hon förklarade precis som Anne gjorde vad litteraturen betydde för henne som barn. Kronprinsessan Mette-Marit berättar om hur hon försvann in i böckernas värld.

- *“Som liten følte jeg alltid at jeg hadde noe jeg måtte skjule, for ingen av mine venner visste at min far var alkoholiker. Jeg tror at den gleden jeg har hatt ved å kunne forsvinne inn i bøkernes verden har blitt forsterket nettopp derfor. Litteratur er viktig for å kunne forstå de aller vanskeligste tingene i livene våre. Det som gjør oss mest sårbare, det som gjør at vi bærer med oss skammen”*- Kronprinsessan Mette-Marit.

Enligt mitt datamaterial hade många av informanterna platser de gick till för att kunna slappna av och släppa fram sina känslor. Där behövde de inte spela några roller (Goffman, 2009) eller ta hänsyn till missbrukare. Dessa ställen har jag valt att illustrera med hjälp av Goffmans (2009) backstage metafor. För att barn skall kunna bilda sig en trygg anknytning till sina föräldrar är de beroende av trygghet, närhet och omsorg. De är beroende av en backstage (Goffman, 2009) miljö tillsammans med sina föräldrar. Barn kan aldrig bilda sig en trygg anknytning själva. Utan de barn som är ensamma i sina backstage miljöer bildar ofta en otrygg anknytning till sina föräldrar. Barn till missbrukare uppträder frontstage i alltför många miljöer i sina liv. I skolan och på fritiden skall de spela roller som gynnar teamet. I hemmet spelar de roller som passar missbrukaren bäst för dagen. Rollerna kan vara omsorgsgivare, samtalspartner eller en roll som går ut på att vara så osynlig som möjligt. Det kan medverka till depressioner, stress, otrygg anknytning och trötthet. Alla olika belastningar som kommer med missbruket påverkar barnet och dess framtid. Nyare forskning visar att otrygg anknytning som sker i samspel med omsorgspersonerna på grund av psykisk misshandel, missbruk och traumatiska upplevelser kan resultera i att hjärnan inte utvecklas som den skall. Skador på hippocampus kan utvecklas som i sin tur kan leda till att utvecklingen av minnet blir skadat (Raundalen, 2013).

7. Avslutning

I denna uppgave har fokus varit riktat mot barns egna upplevelser av att växa upp med missbrukarföräldrar. Uppgåven är en retrospektiv studie. Eftersom jag har haft barns perspektiv har jag därför kunnat studera deras verklighet, upplevelser, synpunkter och erfarenheter. Kunskapen som empirin har genererat har varit nödvändig för att få en förståelse för, och insikt i, hur det är att leva i ett hem där stora delar av barnets liv kretsar runt missbruket och missbrukaren. Inledningsvis beskrev jag att det kommer att bli viktigt för mig att inte se på barnen i ett uppifrån och ner perspektiv (Smith, 2005) utan att jag skall stå mitt uppe i vardagslivet tillsammans med de människor jag studerar, något som jag tycker att jag har fått möjligheten att göra. Genom att ta del av deras erfarenheter har jag fått en ökad förståelse för hur dessa människor upplevde sin barndom och det har även gett mig möjligheten till att ställa frågor om det jag inte förstått eller undrat över.

7.1 Att ständigt uppträda på scenen

I figuren på nästa sida har jag i ljuset av Goffmans (2009) backstage och frontstage metaforer illustrerat skillnader mellan de barn som upplever en trygg anknytning och de som upplever en otrygg anknytning. Jag har illustrerat vilka miljöer och människor som tillhör barnens olika regioner. Barn som växer upp med föräldrar som är missbrukare utvecklar ofta en otrygg anknytning på grund av omsorgssvikten som sker i hemmet (Killén, 2009). Som jag belyst i figuren är den största skillnaden mellan barn med trygg och otrygg anknytning att de som har en otrygg anknytning oftare uppträder frontstage (Goffman, 2009). De barn som bildat sig otrygg anknytning till omsorgspersonerna på grund av omsorgssvikt, som många av mina informanter beskrivit, är ensamma i sina backstage regioner (Goffman, 2009). Eva berättade för mig om hur hon ständigt levde i en otrygg värld, men den skulle kännas ännu mera otrygg om hon involverade sina föräldrar eller andra människor i sina känslor. I stallet kunde Eva gråta ut i sin ensamhet och släppa på de känslorna hon hade inom sig. Utifrån mitt datamaterial kan man se att många av informanterna tidigt lärde sig att undertrycka känslor, vilket även är dokumenterat i tidigare studier (Bengtsson & Gavelin, 2004). Eva släppte alltså inte in någon backstage (Goffman, 2009), det skulle inte vara logiskt berättade hon. Det skulle bara skapa ännu mera otrygghet. Hansen (1994) bekräftar att kommunikationskanalerna inom missbrukarfamiljer ofta är dåliga.

<p>Barn med trygg anknytning</p> <p><u>Frontstage:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - I skolan - På fritiden <p><u>Backstage:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - I hemmet med omsorgspersonerna 	<p>Barn med otrygg anknytning</p> <p><u>Frontstage:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - I skolan - På fritiden - I hemmet med omsorgspersonerna <p><u>Backstage:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ensamma
---	---

I datamaterialet kan man se att informanterna spelade många olika roller i sin barndom som också bekräftats genom tidigare forskning gjord av Killén (2009) och Mackrill (2011). Eva som idag föreläser om missbruk på skolor runt om i landet berättade för mig att barn till missbrukare ofta tar på sig många olika roller och spelar ofta dessa väldigt bra. Det kan vara omsorgsroller i hemmet när missbrukaren är inne i en dålig period. Det kan vara den flink pike rollen i skolan eller det kan vara barnrollen barnet spelar när missbrukaren har en bra period. Barn till missbrukare är som jag belyser i figuren väldigt ofta på scenen, frontstage (Goffman, 2009). Det gör att barnet har få platser de kan slappna av på och tänka igenom dagens rollframträdanden (Goffman, 2009). Dessa barn växer upp i miljöer där oförutsägbarhet och omsorgssvikt är vanligt. Datamaterialet visar hur informanternas kroppar och själar konstant är i beredskap och inte mycket energi ägnat åt att klara de krav som finns i skolan och i arbetslivet, något som även är dokumenterat av Dyregrov (2010). I ljuset av

Goffmans teori (2009), datamaterialet och min figur kan man se hur informanterna tillbringar stora delar av sin uppväxt frontstage.

En av belastningarna för barn som växer upp med missbrukare är som jag tidigare belyst de många olika roller som de spelar för att passa in i normaliteten och för att skydda och hjälpa missbrukaren och familjen. Sonja berättade att det värsta med hennes mors missbruk var att hon alltid skulle hålla det hemligt för omvärlden. Det är ingen av mina informanter som pratade med andra familjemedlemmar om missbruket under sin uppväxt. Det framgår utav datamaterialet att familjehemligheten förblev en hemlighet som barnet bevarade helt för sig själv och de bearbetade aldrig känslor eller upplevda traumatiska händelser tillsammans med någon annan. Hansen (1994) beskriver också just detta hur barn i missbrukarfamiljer gör allt för att bevara hemligheten och att de sällan talar med andra om upplevelserna som sker i familjen. Familjen blir då på detta sätt även en frontstage region (Goffman, 2009), där barnen inte kan tala om ”teamets” hemlighet utan även här spelar den rollen som passar familjen bäst. Utifrån datamaterialet kan man se hur otroligt stora påfrestningar barn till missbrukare utsätts för. I ljuset av Goffmans (2009) teori kan man påstå att många av mina informanter varit extremt bra skådespelare redan i unga år. De lär sig att ta ansvar i tidig ålder och de begär inte mycket av omvärlden. Många av mina informanter beskrev att de upplevde ensamhet i sin barndom, även om de hade syskon eller en förälder som inte var missbrukare. Som jag har illustrerat i min figur är omsorgssviktande barn med otrygg anknytning ensamma i sin backstage region. De har få och ibland ingen runt omkring sig som de kan prata med under uppväxten. Detta kan ha utlöst känslan av den ensamhet många av mina informanter beskrev att de upplevde i barndomen.

Barn som bildar trygg anknytning till sina föräldrar upplever dessa som att de genom hela uppväxten finns där för dem (Crittenden, 1992). Föräldrarna stöttar när barnet är ledsen och ger dem självförtroende och en tro på sig själva som gör att barnet vågar bege sig ut i den stora världen igen (Killén, 2009). Föräldrarna eller omsorgspersonerna till dessa barn har tillgång till backstage (Goffman, 2009) regionen när barnet är i behov av det. Barn som upplever omsorgssvikt däremot har maskerna på stora delen av den tiden de tillbringar med andra människor och fasaderna (Goffman, 2009) blir som skyddssköldar för dessa barn.

7.2 Vad gjorde polisen?

I mitt datamaterial kan man se att mina informanter tidigt lärde sig att behöva tackla svårare utmaningar i livet än de flesta vuxna någon gång kommer att behöva göra. Även om barn till missbrukare ofta sliter psykiskt med de svårigheterna de har med sig från barndomen vill jag påstå att dessa barn senare i livet är viktiga aktörer i vårt samhälle. De är de främsta experterna på hur andra barn till missbrukare upplever sin vardag och vad som kan vara viktiga åtgärder för samhället att göra. Deras enorma kunskap och erfarenheter av att växa upp i dysfunktionella hem kan hjälpa andra barn i samma situation. Ingen förstår dessa barn bättre än de som själva har upplevt missbruk på nära håll. Det är viktigt att samhället ser resurserna som finns i dessa människor och försöker att använda dem där det finns behov och det vet vi att det finns. Jag vill avsluta med ett citat från Pär där han berättar om en av de värsta episoderna från sin barndom. Han upplevde att bli sviken av polisen som valde att blunda för ett barn som levde i en traumatisk vardag. Detta svek har Pär idag otroligt svårt för att förstå. När detta skedde var Pär ca 10 år gammal. Citatet visar att samhället fortfarande har en lång väg att gå för att hjälpa utsatta barn och deras familjer.

- ” Jag kommer ihåg att mamma var hemma med sin nya kille och plötsligt dyker hennes gamla kille upp hos oss en kväll. De börjar slåss och han den nya mannen fick ta emot mycket slag och blev dragen runt huset. Jag såg detta och hörde, det var helt förskräckligt. Så kom polisen, för grannarna hade säkert ringt. Jag kommer ihåg att jag står i dörren hemma och pratar med en polisdam och skrek, jag var helt ifrån mig. Jag tyckte det var förfärligt, det hade inte skett något med mamma men att höra de ljuden, skriken och vuxna män som ramlar. Men en sak förstår jag inte, jag förstår det fortsatt inte, vad gjorde polisen? Ingenting... Efter den episoden hörde jag aldrig något och det är helt oförståeligt för då är det helt ok då, då tänker jag ju att detta är ju helt vanligt. Och han mannen som utförde handlingen var tillbaka hos oss två veckor efter detta hade hänt”- Pär

Litteraturlista

Bengtsson, A-B & Gavelin, I. (2004) *Familjer och missbruk om glömda barn och glömda föräldrar*. Visby: Books-on-Demand.

Berger, P & Luckmann, T. (2006) *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget AS.

Bowlby, J. (2010) *En trygg bas- kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur & Kultur.

Crittenden, P.M. (1992) *Quality of attachment in preschool years*. *Development and Psychopathology*, 4: 209-241.

Dalen, M. (2004) *Intervju som metod*. Oslo: Universitetsforlaget

Dyregrov, A. (2010) *Barn och trauma*. Lund: Studentlitteratur AB.

Garsjø, O. (1997) *Sosiologisk tenkemåte. En introduksjon for helse og sosialarbeidere*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Gjertsen, P-Å. (2013) *De usynlige barna*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Goffman, E. (2009) *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Norstedts.

Gullestad, M. (1989) *Kultur og hverdagsliv*. Oslo: Universitetsforlaget

Hansen, F. (1994) *Barn som lever med foreldres rusmisbruk*. Oslo: Kommunforlaget As.

Haugen, G. M. D. (2007): *Caring children: exploring care in post-divorce families*. *The Sociological Review*, 55 (4):653-670.

Killén, K. (2010) *Sveket II – Ansvar og (be)handling* (4.utg). Oslo: Kommuneforlaget AS.

Killén, K. (2009) *Sveket I – Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner* (4.utg). Oslo: Kommuneforlaget AS.

Kuhn, T.S. (1962) *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.

Kvale, S. (1997) *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS

Levin, I & Trost, J. (2005) *Hverdagsliv og samhandling med ett symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Mackrill, T. (2011) *Håndbog til unge og voksne fra familier med alkoholproblemer*. Viborg: Dansk psykologisk Forlag A/S.

Mossige, S & Stefansen, K. (2007) *Vold og overgrep mot barn og unge*. Oslo: Norsk institutt for Forskning om opvekst, velferd og aldring. Rapport 20/07.

Moxnes, K. (2003) *Skånsomme skilsmisser – med barnet i fokus*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.

Myrmel, Kristin. (2012) *Alternativ X – Informasjon og nyttige tips for pårørende til alkoholikere og rusmisbrukere*. Bergen: Prima Vista Books

Persson, A. (2012) *Ritualisering och sårbarhet – ansikte mot ansikte med Goffmans perspektiv på social interaktion*. Malmö: Liber AB.

Raundalen, M. (2013) *Den formbare barnehjernen*. Konferanserapport – Du ser det ikke før du tror det. http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/lyd_bilde/nett-tv/nett-tv-2.html?id=733529

Repstad, P. (2004) *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Ringdal, K. (2001) *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Ruppert, Dr F. (2013) *Forstå dine sår i sjelen. Traumer, tilknytning og familiekonstellasjoner*. Oslo: Flux Forlag.
- Risholm Liverød, S. (2014) *Flink pike-syndromet*. Artikkel – Er du flink pike?
<http://www.klikk.no/kvinneguiden/penger/article884746.ece>
- Schou Wetlesen, T. (2000) *Å gi videre. Kultur og oppdragelse i familien*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Slettan, D. (1994) *Minner og kulturhistorie. Teoretiske perspektiv*. Trondheim: Universitetet i Trondheim, Historisk institutt.
- Smith D. (2005) *Institutional Ethnography – A sociology for people*. Oxford: AltaMira Press
- Sogner, S. (2007) *I Gode og vonde dager. Familieliv i Noreg frå reformasjonen til vår tid*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode (3.utg.)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2012) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis (2.utg.)*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Trost, J. (2005) *Kvalitative intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Zachrisson, H.D. (2009) *Attachment in middle and late childhood. Measurement validation and relation to mental health problems*. Doktorgrad, psykologisk institutt, UiO.

Internet adresser:

<http://www.aftenposten.no/meninger/Nokkelen-til-a-unnga-ung-uforhet-7356119.html#.Ut-qBnkhbs0>

Hämtat: 2014-01-22

http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rapporter/2013/du_ser_det_ikke.pdf

Hämtat: 2014-01-09

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/tema/rus/rusmidler-i-norge.html?id=439352>

Hämtat: 2014-01-09

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barn_og_ungdom.html?id=1015

Hämtat den: 2014-01-29

<http://www.aftenposten.no/kultur/Kronprinsessens-barndom-Folte-at-jeg-alltid-hadde-noe-a-skjule-7524503.html#.UzwnbdzVtyQ>

Hämtat den: 2014-04-03

Intervjuguide/Tema lista

Bakgrund

Ålder?

Kön?

Etnicitet?

Boende under uppväxten?

Hur såg din ursprungsfamilj ut när du växt upp?

Bodde mamma och pappa ihop? (Om inte, vart bodde du?)

Antal syskon? Vem i syskonskaran var du?

Sysselsättning idag? Vad betyder det för dig idag?

Hur ser din familjesituation ut idag?

Uppväxt och egna upplevelser

Hur gammal var du när du upptäckte att din/dina föräldrar var missbrukare?

Vad minns du av din pappas/mammas missbruk?

Hur upplevde du som barn din/dina föräldrars missbruk?

Vardagen

Hur såg din vardag ut hemma?

Vad hade du för uppgifter hemma? Städa/handla mat/ta hand om syskon/ta hand om mamma och pappa?

Prioriterade dina föräldrar dig och dina syskon i sina liv? Hur då?

Upplevde du någon gång att du fick ta hand om din/dina föräldrar?
(Exempel på det, var det speciella tillfällena?)

Hur såg er familj på din pappas/mammas alkoholmissbruk? Blev detta en familjehemlighet eller vad det något ni talade öppet om?

(Om det var en familjehemlighet, hur höll du/ni detta hemligt?)
(Var det något som ni pratade om hemma?)

Hur såg din roll ut hemma?

Hade du några fritidsintressen? (Var mamma och pappa inkluderande i dessa?)

Hade du något extra jobb vid sidan av skola?

Hade du några vänner? Påverkades dina relationer till vänner av din familjesituation?

Tog du med dig vänner hem? Varför/Varför inte?

Hur upplevde du högtidsdagar från din barndom? Jul/Födelsedagar/Påsk

Hur såg din skolsituation ut under din uppväxt? Påverkades den av din familjesituation?

Fick du någon hjälp utanför skolan med ditt skola arbete?

Relationer

Vad hade du för relation till din pappa?

Vad hade du för relation till din mamma?

Vad hade du för relation till dina/ditt syskon?

Blev du någon gång utsatt för fysiska övergrepp i din uppväxt?

Hade du någon du kunde tala med i förtroende i din barndom? Vän, anhörig, granne, släkt eller i skolan?

Om du tänker tillbaka på din barndom och uppväxt, hade du något eget sätt eller strategi för att mästra och hjälpa dig själv när vardagen var svår?

Idag

Har du påverkats av att växa upp i en familj med alkoholmissbruk?

Fanns det någon i din närhet som har betytt extra mycket för dig i din uppväxt eller på senare år?

Hur ser er familjesituation ut idag? Har du fortsatt kontakt med pappa/mamma/syskon? Varför/Varför inte.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hørlagres gate 2
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Gry Mette Dalseng Haugen
NTNU Samfunnsforskning AS
Dragvoll Allé 38 B
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 16.09.2013

Vår ref:35256 / 3 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 28.08.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

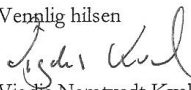
35256	<i>De osynlige barnen</i>
Behandlingsansvarlig	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Gry Mette Dalseng Haugen</i>
Student	<i>Sara Andersson</i>

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 24 10

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Sara Andersson, Nedre ila 7, 7018 TRONDHEIM

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyre.svarvaes@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVT, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 26. nsdmag@svt.uio.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 35256

I henhold til prosjektmeldingen skal navn på deltakere ikke knyttes til opptak eller transkripsjoner. Intervjuene inneholder ikke spørsmål som kan identifisere enkeltpersoner.

Personvernombudet kan derfor ikke se at det i prosjektet behandles personopplysninger med elektroniske hjelpemidler, eller at det opprettes manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten etter personopplysningsloven.

Personvernombudet legger til grunn at man ved transkripsjon av intervjuer eller annen overføring av data til en datamaskin, ikke registrerer opplysninger som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner, verken direkte eller indirekte. Alle opplysninger som behandles elektronisk i forbindelse med prosjektet må være anonyme. Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, verken direkte gjennom navn eller personnummer, indirekte gjennom bakgrunnsvariabler eller gjennom navneliste/koblingsnøkkel.

